

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Студентський науковий вісник

2020-2021

**Випуск 1 (21). Частина І.
Економічні науки.**

**Миколаїв
2021**

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет

Студентський науковий вісник
обліково-фінансовий факультет
(наукове електронне видання)

Випуск 1 (21). Частина I. Економічні науки.

Миколаїв
2021

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 12 від 17 червня 2021 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Вишневська О.М., д-р екон. наук, професор, декан обліково-фінансового факультету МНАУ; **Шарата Н.Г.**, д-р пед.наук, доцент, проректор; **Дубініна М.В.**, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою обліку і оподаткування; **Потривасва Н.В.**, д-р екон. наук, професор, завідувач науково-дослідним відділом МНАУ; **Сіренко Н.М.**, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; **Ханстантинов В.О.**, д-р політ. наук, професор, завідувач кафедрою економічної теорії і суспільних наук МНАУ; **Волосюк Ю.В.**, канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедрою інформаційних систем і технологій МНАУ.

Студентський науковий Вісник. Обліково-фінансовий факультет. Випуск 1 (21). Частина І. Економічні науки. [наукове електронне видання]. МНАУ, Миколаїв. 2021. 113 с.

ЗМІСТ

Каземирчик К. ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	5
Раткіна В. ВПЛИВ COVID - 19 НА ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ	14
Бабенко А. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ АУДИТУ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ КОМПАНІЙ НА B2B РИНКУ	18
Герасименко Д.Є., Снідко Є.А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	23
Сабатовська К.М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЙ	31
Белінська К. ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ	38
Вітковська Т. ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ У КАСІ	44
Лісова А.А. РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	49
Салюк С.В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ	58
Нащокін А.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	64
Ярошенко А.І., Мельник О.І. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ І КОНТРОЛЬ У БАНКАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	71
Булатов А.В. КОНТРОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	77
Мухіна А.В., Мельник О.І. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	83
Белінська К. ТЕНДЕНЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ	88
Чіпко Д. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ АГРОХОЛДІНГІВ УКРАЇНИ	95
Коваль П. ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	101
Сизоненко Ю. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	107

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

К. Каземирчик, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: досліджено напрями фінансування шляхом кредитування малих підприємств, різними суб'єктами фінансових відносин. Визначено нові напрями і тенденції кредитування найбільшого сектору економіки. Проаналізовано діяльність комерційних банків України у сфері кредитування малого підприємництва. З'ясовано напрями і перспективи розвитку кредитування малого бізнесу в Україні. Доведено важливість державної підтримки малого підприємництва і удосконалення нормативно-правової бази.

Ключові слова: фінансування, малий бізнес, кредитування, державна програма, комерційні банки.

Постановка проблеми. Фінансово-кредитна підтримка малого бізнесу є дуже важливою, адже малий бізнес становить основу економіки, створюючи конкурентне середовище, що в свою чергу послаблює монополізм. Ґрунтовного вивчення потребує й розробка оптимальних механізмів його фінансування.

Проблема підтримки малого підприємництва в Україні є досить актуальною в умовах сьогодення. Державі, щоб сформувати стійку фінансову систему в країні й створити середній клас, необхідно підтримувати малий бізнес, адже він є запорукою прогресивної економіки. Варто відмітити, що інвестиційний ринок у малого підприємництва нерозвинений, адже емісія облігацій – є дорожчою, ніж отримання кредитних ресурсів. Тому єдиним реальним джерелом залучення коштів до малого бізнесу залишається банківське кредитування [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кредитування малого бізнесу розглядали такі вітчизняні науковці, як: О. Білоус, М. Крупка, О. Вовчак, В. Балюк, що зробили вагомий внесок у практичну розробку напрямів розвитку малого підприємництва.

На основі проведених досліджень з'ясовано, що кредитування малого бізнесу сприяє: створенню великої кількості робочих місць, збільшенню податкової бази, зростанню національного прибутку, вирішенню низки соціальних проблем і забезпечує високу якість товарів і послуг внаслідок конкуренції [1].

Разом з тим, чимало питань стосовно малого бізнесу в Україні на сьогодні залишаються не достатньо вивченими та потребують подальшого ґрунтовного розгляду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішний розвиток малого бізнесу значною мірою залежить від забезпеченості підприємств фінансовими ресурсами, державною підтримкою та функціонування сприятливих нормативно-правових засад. На сьогодні сектор малого бізнесу в Україні вагомої ролі ще не становить. Проте сумнівів, що саме він буде однією з найважливіших сфер суспільного виробництва вже не існує. Державі необхідно підтримувати і стимулювати розвиток малого підприємництва.

Нормативно-правове регулювання кредитування малого бізнесу в Україні:

- Закон України від 7 грудня 2001 р. №2121 «Про банки і банківську діяльність»;
- Закон України від 01.06.2000р. № 1775 «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»;
- Господарський кодекс України № 436 від 16.01.2003;
- Податковий кодекс України;
- Закон України від 22.03.2012 № 4618 «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»;
- Указ Президента «Про мале підприємництво», від 22 грудня 2020 року №582/2020 [16].

Розглянувши впроваджену у 2019 р. державну програму підтримки малого бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%», згідно з якою, держава компенсує малому підприємству частину кредитного навантаження, встановлено, що відсоткова ставка за кредитами залежить від багатьох факторів, головними з яких є кількість створених робочих місць і розмір бізнесу (табл.1).

Таблиця 1 «Доступні кредити 5-7-9%», станом на 01.12.2020 р.

Напрямок кредитування:	% ставка:
Для бізнесу з виручкою до 25 млн грн і за умови створення мінімум двох робочих місць за перший квартал	5
Для бізнесу з виручкою до 25 млн грн	7
Для бізнесу з виручкою до 50 млн грн	9
У зв'язку з впровадженням антикризових заходів із запобігання пандемії Covid-19 і подолання її наслідків, в Україні, було запроваджено пільгові відсоткові ставки:	
Для фінансування інвестиційних цілей і для поповнення обігових коштів	3
Для рефінансування наявної заборгованості	0

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів [18]

Варто зазначити, що кредитне фінансування повинно бути спрямоване лише на купівлю, реновацію, модернізацію основних засобів, а також на ремонт і реконструкцію виробничих будівель. Участь у програмі беруть державні банки і частка комерційних. За умовою програми можна отримати до 1,5 млн грн терміном до 5 років.

Хоча для більшості розвинених країн світу (особливо країн Європейського союзу і країн Північної Америки) відсоткові ставки, які наведені вище є завеликими, в Україні вони вважаються більш, ніж лояльними для малих підприємств, адже відсоткова ставка банківських установ і фінансово-кредитних організацій, як правило, є набагато вищою, ніж пропонує урядова програма (винятком є наприклад: сезонні кредити у ПУМБі, кредити Приватбанку на соціальні програми), [19].

На сьогодні багато банківських установ здійснюють дійсно якісні послуги для суб'єктів малого підприємництва. Досліджено, що найбільшу частку у кредитуванні малого бізнесу серед комерційних банківських установ на 2020 р. мають: Райфайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк, КредоБанк.

Проте негативним фактором є те, що частка наданих кредитів малому бізнесу у кредитному портфелю середньостатистичної банківської установи є незначна – приблизно 2 відсотки.

На даний момент малі підприємства дуже важливі клієнти як для банківських установ України, так і для закордонних банків.

Процентна ставка в банках України за кредитами коливається в межах від 16,5 до 17,9 відсотків. Майже у всіх них є разова комісія, окрім «Приватбанку», розмір якої – від 0,5 до 1,0% від суми кредиту. Але, виходячи з досвіду зарубіжних країн, навіть мінімальна процентна ставка у 16,5% річних є зависокою для підприємств малого бізнесу та вимагає перегляду в бік її зниження [6].

З'ясовано, що раніше кредити отримували здебільшого великі підприємства, то тепер ситуація змінюється (рис. 1).

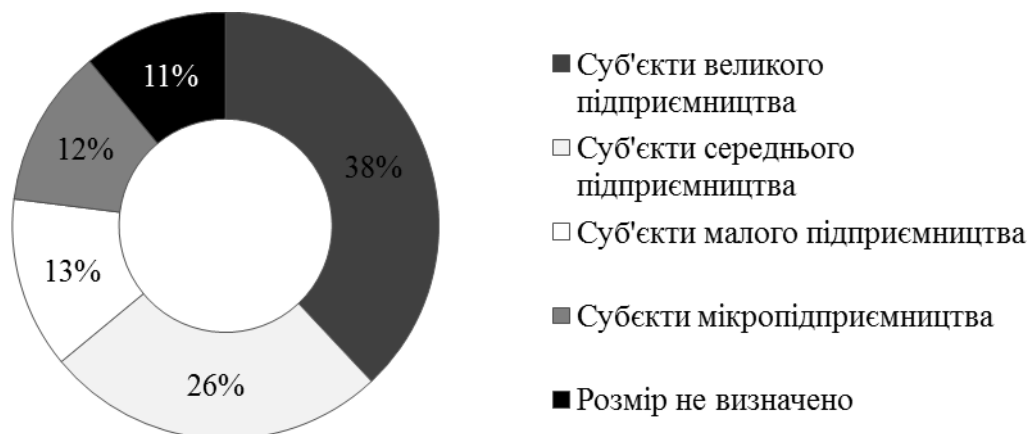

Рисунок – 1 Градація кредитів, які надані суб'єктам підприємництва в Україні станом на 2018 рік

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [17]

Варто зазначити, що протягом останніх роки чимало банків почали один за одним застосовувати digital-платформи обслуговування бізнесу. ПриватБанк, Таскомбанк, Ощадбанк, Альфа-Банк, МегаБанк, УкргазБанк, інші. Причому банки не обмежуються виключно обслуговуванням рахунку та наданням кредитів. Вони пропонують багато супутніх послуг, наприклад допомогу у веденні бухгалтерії, сплаті податків, прийомі та здійсненні платежів.

Змістовного розгляду потребують банківські установи, які займають найсуттєвішу роль у кредитуванні малого підприємництва й умови кредитування в Україні (табл. 2).

Таблиця 2 Банки-кредитори малого підприємництва в Україні

Банки	Умови кредитування малого бізнесу
Альфа-Банк	Для клієнтів з річною виручкою від 50-300 мільйонів грн. Процентна ставка: плаваюча - 15%UAN, розширюється за формулою «навчальна ставка НБУ + 4%». При пониженні навчальної ставки НБУ ставка кредитування буде знижена
БанкКредит Дніпро	Спеціалізується на надання кредитів агрофірмам. Залежно від цілі кредиту відсоткова ставка може становити від 21-25% UAN
Кредо Банк	Відкриває кредитні лінії, овердрафти та різні види кредитів. Відсоткові зобов'язання стартують від 15% UAN річних та від 6% USD річних
Credit Agricole	Виділяє 3 напрями фінансування малого підприємства: інвестуюча (для придбання обладнання, техніки, транспорту та комерційної нерухомості на розвиток бізнесу); поповнення оборотних коштів; документальні операції
ОтрБанк	Робить ставку на миттєві кредити та надання овердрафту малим підприємствам
Приват Банк	Кредити на поповнення оборотних коштів. Від 4% річних (на соціальні програми)
Банк Південний	Пропонує підприємствам кредитні програми: для фінансування поточної діяльності, інвестицій в розвиток бізнесу, в тому числі рефінансування, транспортних засобів, а також спеціальні програми для аграріїв
ПУМБ	Кредит надається на період сезонної торгівлі – терміном до 90 днів у вигляді зручної форми відновлюваної кредитної лінії. За користування кредитною лінією підприємство платить лише разову комісію при отриманні кредиту в розмірі до 4,99 відсотків

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [8-15]

Якщо детально розглядати кредитування малого бізнесу, необхідно визначити типовий бізнес-портрет позичальника. В Україні частіше це чоловік-бізнесмен у 51% випадків, або жінка – 49%, які проживають в обласних і

районних центрах. Вони беруть в кредит у середньому 600-700 тис. грн на власну справу. Найчастіше це маленькі місцеві підприємства зі щорічною виручкою до 500 млн грн – магазини, кафе, домашні підприємства (наприклад домашня випічка). У аграрній сфері – це фермерські господарства чисельністю до 80 осіб, із банком землі до 3 тис. га. Зазвичай їх спеціалізація – інтенсивне виробництво сільськогосподарської продукції, впровадження інновацій у технології сільського господарства. На їх продукцію на місцевих і на закордонних ринках завжди є попит [2].

На сьогодні найперспективнішими банківськими програмами кредитування малого бізнесу є: позика для розвитку і створення бізнесу під заставу рухомого і нерухомого майна; устаткування; комерційна нерухомість; швидке кредитування (парабанківськими установами); лізингові програми для фермерських господарств; службовий транспорт для малого бізнесу. Кредитний портфель будь-якого банку є диверсифікованим. Проте зараз спостерігається перевага надання кредитів окремим галузям й недокредитування інших (рис. 2).

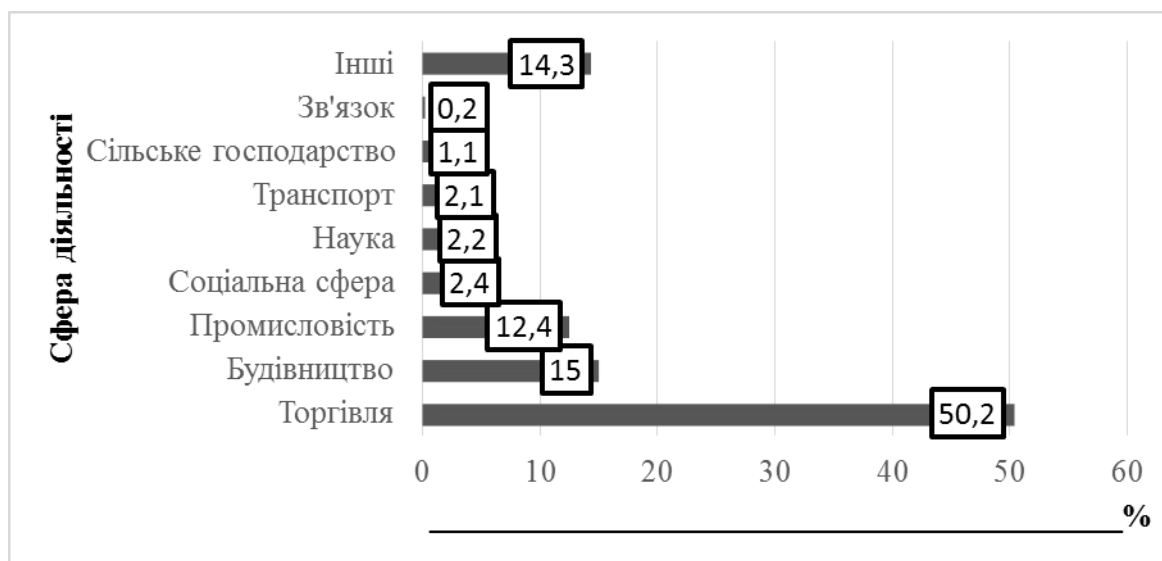

Рисунок – 2 Розподіл надання за галузями малого бізнесу, %

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [7]

Розглядаючи особливості кредитування малого бізнесу в Україні необхідно звернути увагу на зарубіжний досвід кредитування малого підприємництва (табл. 3). Варто відмітити, що у деяких країнах створені банківські установи, які надають позики лише малому бізнесу. Прикладом

такого інституту в Індії є SIDBI, у США – SBA. Основна мета цих установ – позичати гроші малому бізнесу, який не зміг отримати фінансування на звичайних умовах за звичайними каналами кредитування.

Таблиця 3 Особливості банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу в інших країнах

Країни	Різниця між комерційними банками України
Канада	Наявність спеціалізованих банків у кредитування суб'єктів малого підприємництва
Японія	Банківське проектне кредитування малого бізнесу
Німеччина	Якісний фінансовий консалтинг
Швейцарія	Наявність великої кількості різних фінансових організацій і фондів
США	Пільговий період, низькі відсоткові ставки

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [5]

Зважаючи на те, що нині у світі пандемія COVID-19, у зв'язку з чим велика частка малого бізнесу у всіх країнах світу переживає стагнацію, необхідно впроваджувати урядові безповоротні програми допомоги підприємництву і кредитні програми із зменшеними відсотковими ставками. Окрім того, багато країн впроваджують зміни до податкового законодавства.

Щодо кредитних програм, можна навести такі приклади:

- США – виділяють 349 більйонів USD на позики малому бізнесу під 0,5% річних.
- Німеччина – виділяє 400 млрд євро для гарантування позик компаніям, які нададуть кредити малому бізнесу. 100 млрд євро спрямовують на купівлю частки в компаніях, які потребують збільшення капіталу й отримали збитки через пандемію. 50 млрд євро виділяє Державний банк Німеччини на позики малому бізнесу під знижені відсоткові ставки.
- Іспанія – створено фонд у розмірі 20 млрд євро для мікробізнесу.
- Франція – виділяє 4 млрд євро на програми підтримки малого бізнесу.

— Китай – створено більше 600 програм підтримки малому підприємництву. У цій країні 80% робочих місць створюють малі підприємства, тож ця держава буде спрямовувати значні кошти на відновлення цього сектору економіки [20].

Отже, для успішного подальшого розвитку малого підприємництва в Україні потрібно й надалі розвивати та вдосконалювати системи кредитної підтримки малих підприємств банківськими установами. Також для ефективного функціонування сфери малого підприємництва в країні необхідна державна підтримка. В першу чергу необхідно вдосконалити законодавчі механізми банківського кредитування малих підприємств.

Для цього необхідно:

- вдосконалити Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва». Він був прийнятий ще у 2012 році і, звісно, потребує вже змін, бо не повністю відповідає потребам малого підприємництва, яке значно зросло та змінилося;

- створити схему гарантування кредитів малого підприємництва з метою покращення доступу до фінансування – розробити проєкт Закону «Про кредитування суб'єктів малого підприємництва», розглянути його аспекти та прийняти. В цьому законі повинні бути зазначені різні форми кредитування малого бізнесу, схеми надання і погашення кредитів. Це надасть державі можливість здійснити реальну підтримку малого бізнесу і тим самим створити більші можливості для середнього класу.

Висновок. Дослідивши особливості й умови кредитування малого підприємництва в Україні можна узагальнити, що система кредитування (як банківського, так і державного) в Україні поступово розвивається. Держава створює нові кредитні програми й намагається стимулювати малий бізнес, а комерційні банки розробляють нові та цікаві кредитні послуги.

У той же час, практика господарювання малих підприємницьких структур в Україні свідчить, що вони так і не стали потужним сегментом вітчизняної економіки. Враховуючи чинники, які стримують зростання

масштабів мікрокредитування в Україні, активізація і розвиток такого сегменту українського кредитного ринку, можлива при підвищенні рівня пропозиції мікрокредитних послуг.

Отже, для України важливим є стабільне функціонування малого бізнесу. Наразі у малого бізнесу в розпорядженні недостатня кількість ресурсів. Саме зараз наявна велика загроза для подальшої ефективної підприємницької діяльності малого бізнесу в Україні. Державну підтримку зазначеного бізнесу необхідно підтримувати і вдосконалювати надалі, а кредитування зробити доступнішим і зручнішим.

Список використаних джерел:

1. Бабинець К. В. Малий та середній бізнес в Україні. Вісник: Громадська організація: Вектор пошуку. 2015. URL: <http://naukam.triada.in.ua> (дата звернення: 25.09. 2020).
2. Банківська справа : навч. посіб. / За ред. проф. Р. Т. Тиркола. Тернопіль : Карт-бланки, 2001р. 314 с.
3. Беліменко Г. Розвиток підприємництва як механізм припинення економічного спаду і структурної перебудови / Закон і бізнес. 1999. № 5. (дата звернення: 23.11.2020).
4. Доступні кредити 5-7-9%. Державна програма. Веб-сайт.URL: <https://5-7-9.gov.ua> (дата звернення: 01.10. 2020).
5. Дутченко О. М. Банківське кредитування малих підприємств. Вісн. Української академії банківської справи. 2010. №9. С. 24-29.
6. Кращий банк для малого і середнього бізнесу. Веб-сайт. URL: <https://www.business.ua/finances/6622-krashchij-bank-dlya-msb>(дата звернення: 21.11.2020).
7. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховіна М. Ф. Банківські операції : підруч. К. : КНЕУ, 2006. 384с.
8. АТ «КредоБанк»: офіційний сайт. URL: <https://kredobank.com.ua/>(дата звернення: 25.11.2020).
9. АТ «ПриватБанк»: офіційний сайт. URL: <https://privatbank.ua/>(дата звернення: 24.11.2020).
10. АТ «Райффайзен Банк Аваль»: офіційний сайт. URL: <https://www.aval.ua/> (дата звернення: 26.11.2020).
11. АТ «Отпбанк»: офіційний сайт. URL: <https://ru.otpbank.com.ua/>(дата звернення: 26.11.2020).
12. АТ «Банк Кредит Дніпро»: офіційний сайт. URL: <https://creditdnpr.com.ua/ru>(дата звернення: 26.11.2020).
13. АТ «Альфа Банк»: офіційний сайт. URL: <https://alfabank.ua/ru>(дата звернення: 25.11.2020).
14. АТ «ПУМБ»: офіційний сайт. URL: <https://www.digital.pumb.ua/home>(дата звернення: 26.11.2020).
15. АТ «Банк Південний»: офіційний сайт. URL: <https://bank.com.ua/ru>(дата звернення: 26.11.2020).
16. Про мале підприємництво від 2020 : Указ Президента. URL - <https://www.president.gov.ua/documents/5582019-28853>
17. Сич О. А., Волос І. І. Сучасний стан та умови кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Young Scientist. 2018. №2. С.54.
18. Умови кредитування малого бізнесу. Веб-сайт. URL: <https://privatbank.ua/ru/business/kredit> (дата звернення: 26.09.2020).
19. Ben Luthi. The average business interest rate in 2020. Веб-сайт. URL: <https://www.nav.com/blog/what-is-the-average-business-loan-interest-rate-37650> (дата звернення: 01.10.2020).
20. Covid-19 help for small businesses in four EU countries. Веб-сайт. URL: <https://blog.xolo.io/covid-19-help-for-small-businesses>(дата звернення: 30.11.2020).

K. Kazemirchuk. **FEATURES OF SMALL BUSINESS LENDING IN UKRAINE.**

Annotation: for development and promotion of small business, it is necessary to study the areas of financing, by lending to small enterprises, various subjects of financial relations; identify new trends in lending to the largest sector of the economy. The activity of commercial banks of Ukraine in the field of small business lending is analyzed. The directions and prospects of small business lending development in Ukraine are clarified. The importance of state support for small business and improvement of the regulatory framework is proved.

Key words: financing, small business, crediting, state program, commercial banks.

Науковий керівник – Лункіна Т. І.,

*доктор. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет.*

ВПЛИВ COVID - 19 НА ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ

В. Раткіна, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено вплив COVID – 2019 на туристичну галузь в Україні. Висвітлені наслідки пандемії. Показано причини, що гальмують розвиток внутрішнього туризму. Запропоновано шляхи для відновлення туристичної галузі.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, пандемія, COVID – 2019, внутрішній туризм.

Постановка проблеми. Першою в Україні відчула на собі негативний вплив карантинних заходів туристична галузь. Велика кількість готелів до кінця травня та при красній зоні були зачиненими і не приймали відвідувачів. Карантинні обмеження торкнулись не тільки туристичної галузі, а й різноманітних масових заходів: концертів, фестивалів, спортивних змагань. Найбільше постраждали курортно-рекреаційні туристичні, та оздоровчі об'єкти, вони майже повністю припиняли свою діяльність. В Україні сьогодні спостерігається значне відставання у темпах впровадження заходів на підтримку туристичного сектора, що ставить під серйозну загрозу конкурентоспроможність галузі на глобальному ринку протягом прогнозованого періоду відновлення впродовж 2021 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку туристичної галузі являється не новим, досліджене багатьма науковцями та вченими. Але через так звану пандемію COVID – 2020, що викликала зміни у світовій економіці, туристична галузь потребує нових якісно проведених досліджень. Наприклад, А. Романова, сучасний експерт з розвитку туризму

вважає, що «зараз настав час зрозуміти, що туристична індустрія генерує 10,4% світового валового продукту та забезпечує роботою кожного десятого мешканця планети. Але в Україні власна туристична індустрія трохи заслабка, виїзний туризм (імпорт послуг) значно превалює» і зазначає, що «найперша галузь економіки, що постраждала від глобальної пандемії COVID-19 – це туристична» [1].

Метою статті є дослідження впливу COVID – 2019 на туристичну галузь в Україні та запропонувати напрями щодо її відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пандемія коронавірусу COVID – 2019 це наймасштабніше випробування, з яким прийшлося зіткнутися світу після Другої світової війни. Після появи вірусу в Азії, він поширився по всьому світу, окрім Антарктики. Уряди країн миттєво почали реагувати на такий світовий виклик, і почали опановувати такі основні підходи, щоб мінімізувати наслідки пандемії: забезпечення доступних кредитних ліній для бізнесу; відтермінування як податкових, так і боргових зобов'язань. Пропонуємо побачити ситуацію в цифрах по всьому світі на 04.03.2021р. та оцінити масштаби даної проблеми (табл. 1).

Найбільш за все постраждав туризм, бо були обмеження на пересування, а як ми знаємо, туризм – це один із найбільших драйверів регіонального та місцевого розвитку у світовій економіці. За допомогою нього відбувається стимулювання не тільки підприємств, що пов'язанні з туризмом, але й суб'єктів інших суміжних ринків. Туризм на територіях активізує підприємництво в усіх секторах економіки, створює нові робочі місця, і результат цьому є економічне і соціальне зростання.

Таблиця 1 Статистика по коронавірусу станом на 04.03.2021(по всьому світу)

Всього заражень	116 033 147
Смертельні випадки	2 526 206
Видужали	91 713 215
Зараз хворіють	21 743 726

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів [2]

В Україні туристична галузь не отримала такого швидкого реагування, як це зробили інші сусідні країни та країни - членів ЄС, з боку уряду у вигляді впровадження різноманітних заходів на її підтримку. Тільки 16 червня Верховна Рада ухвалила закон про державну підтримку сфери культури, креативних індустрій і туризму у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням Covid-19. Наприклад, той самий сусідній польський уряд підтримував мікропідприємства туристичної галузі у формі безвідсоткових позик на суму 5, 65 млрд. євро. І на таку ж саму суму передбачив дотації для великих підприємств у формі позик чи облігацій або ж придбання акцій. А власники турфірм мають можливості отримати позику незалежно від розміру бізнесу. Відтерміновано більшість сплати податків, спрощено форми та процедури подання податкової звітності.

Враховуючи перший локдаун, в Україні відбулося падіння туристичного потоку на 75% і середні втрати доходу за одні вихідні становили 1 045,66 млн грн. Середня завантаженість готелів впала з 50% до 20%. А середні втрати доходу за 1 вікенд – 119,77 млн грн. [3].

Пізній початок курортно-рекреаційного сезону внаслідок впровадження обмежувальних заходів також створив кумулятивний ефект, який негативно вплинув як на індустрію відпочинку та подорожей, так і на супутні галузі – готельно-ресторанний бізнес, транспорт (пасажирські перевезення), роздрібну торгівлю, індустрію розваг та діяльність установ культури.

Після того як було введено перший адаптивний карантин, та почався так званий «високий сезон» справи власників готелів значно покращились.

Закриті кордони позитивно впливають на розвиток внутрішнього туризму в Україні, так як починає зростати попит на відпочинок в Україні. Відзначимо, що більшість українців частіше за все обирали не українські курорти, а Туреччину або ж Єгипет. А пандемія змусила їх обрати такі пляжні курорти як Одещину чи Херсонщину. Якщо ми візьмемо до уваги статистику, наприклад, за 2018 рік, то 88 % українців мли відпочинок за кордоном. Але все одно відбувається стримування внутрішньої

«відпусткової» міграції населення, тому що у багатьох людей присутній страх заразитись вірусом [4].

В Україні є багато регіонів (Львів, Одеса, Київ та інші міста), що мають яскраво виражену туристичну специфіку: сприятливі кліматичні умови, історико - культурну та архітектурну спадщину, розвинену транспортну мережу. Але існують деякі невирішені проблеми, що гальмують розвиток внутрішнього туризму, серед яких є: незадовільний стан доріг та досить висока вартість авіаційного сполучення; недостатній рівень туристичного сервісу та облаштованість рекреаційних територій; недостатній рівень управління туристичною галуззю; незадовільний стан туристичних об'єктів; відсутня системна державна підтримка туристичної галузі; нецільове використання коштів від туристичного збору на місцях.

Висновки. Отже, пандемія з однієї сторони негативно вплинула на туристичну галузь, а з іншої – дала стимул для розвитку внутрішнього туризму. Щоб відновити туристичну галузь, на нашу думку, необхідно проваджувати різноманітні новації та заходи, основними шляхами мають стати: державна підтримка туризму та підприємницьких ініціатив у туристичній сфері; поліпшення сервісу(зокрема гостинна сфера); посилення інформаційної компанії.

Список літературних джерел:

1. Романова А. П'ять порад, як рятувати український туризм під час пандемії. 13 березня, 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-i-turizm-yak-ukrajini-vryatuvatiindustriyu-ostanni-novini-50075544.html>
2. Статистика по коронавірусу станом на 04.03.2021(по всьому світу) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/>
3. Падіння туристичного потоку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3134347-biznes-u-sferah-kulturi-j-turizmu-nedootrimav-83-milardi-griven-cerez-karantin-tkacenko.html>

4. Національний інститут стратегічних досліджень. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf>.

УДК 657.6

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ АУДИТУ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ КОМПАНІЙ НА B2B РИНКУ

***А. Бабенко**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Дана стаття містить інформацію щодо напрямів аудиту інтернет-маркетингу компаній-дистрибуторів та його навантаження на B2B ринок України. Висвітлено мету, механізм та інструменти аудиту інтернет-маркетингу, які необхідні для оптимізації їх функціонування. Досліджено стан застосування оптимальних інструментів інтернет-маркетингу на B2B ринку в Україні та світі. Встановлено основні стратегічні напрями з розбудови оптимальної моделі аудиту інтернет-маркетингу у компаніях-дистрибуторах на ринку B2B в Україні.

***Ключові слова:** інтернет-маркетинг, аудит, сектор B2B, соціальні мережі, органічний пошук.*

Постановка проблеми. Тенденції розширення меж функціонування компаній-дистрибуторів на B2B ринку є світовим трендом. В українських реаліях дане явище є позитивним і характеризується пришвидшеними темпами розвитку інтернет-маркетингу. Однак, на сьогодні, результативна розкрутка інтернет-проєкту неможлива без розробки маркетингової стратегії в області SMM. Щоб визначитися, яка стратегія буде оптимальна для рекламної кампанії необхідно провести аудит стратегій просування на інтернет-ресурсах. Метою такого аудиту є визначення найефективнішого способу вкладання коштів для досягнення найбільш оптимальних інвестицій. Класичний аналіз стратегій дозволяє отримати вичерпну відповідь на головні питання і видати слушні рекомендації щодо формування стратегії просування конкретного інтернет-проєкту для компаній-дистрибуторів на B2B ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема запровадження оптимальних систем розробки ефективного механізму просування продукції

за допомогою аудиту інтернет-маркетингу для компаній сектора B2B на стратегічному та тактичному рівнях направлені наукові роботи багатьох вітчизняних вчених, серед яких: Голяш І. Д. [4], Пунін Ю. О. [6] та ін. Проте, віддаючи належне результатам досліджень, зауважимо, що деякі питання оптимізації аудиту інтернет-маркетингу компаній-дистрибуторів на B2B ринку з впливом часу і зміною особливостей умов господарювання потребують подальшого вивчення і удосконалення.

Постановка завдання. Метою статті є визначення стратегічних напрямів аудиту інтернет-маркетингу компаній на B2B ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою у формуванні інституційного конкурентного середовища для сталого розвитку бізнесу є оптимальна система інтернет-маркетингу компаній-дистрибуторів на B2B ринку. Інтернет-маркетинг, будучи традиційним інструментом маркетингу в секторі B2C, на сьогодні, закріплює позиції на ринках товарів у секторі B2B. Так, за даними дослідження агенції DemandWave «2017 State of B2B Digital Marketing» у 2017 р. 64% опитаних маркетологів B2B сектора планували збільшити витрати на інтернет-маркетинг, причому 62% респондентів вказали, що частка цих витрат у маркетинговому бюджеті перевищує 26% [1]. При цьому, звертаючи увагу на інструменти, які використовують B2B компанії, то зміни відбуваються швидко (рис. 1).

Можемо зробити висновок про зростання кількості B2B підприємств, які використовують інструменти інтернет-маркетингу, зокрема, найбільший приріст характерний для медійної реклами. Лідирують електронні листи, соціальні мережі та органічний пошук. Причому лише за рік використання соціальних мереж випередило електронні листи. Крім того, необхідно зазначити, що більше 70% опитаних у 2020 р. Wpromote маркетологів B2B заявили, що соціальні мережі є їх найбільш успішним каналом для лідів (в порівнянні з 63% в 2019 році), а 73% планують збільшити свої інвестиції в

платні соціальні мережі. При цьому Facebook і раніше є соціальним каналом номер один для маркетологів B2B, але кількість конкурентів зростає: більше половини респондентів нашого опитування додали Instagram, Twitter і YouTube в свій цифровий маркетинг. LinkedIn відстає в поширенні, але забезпечує лідогенерації, успішно генеруючи потенційних клієнтів для 44% респондентів (поступаючись тільки Facebook з 56%) [3].

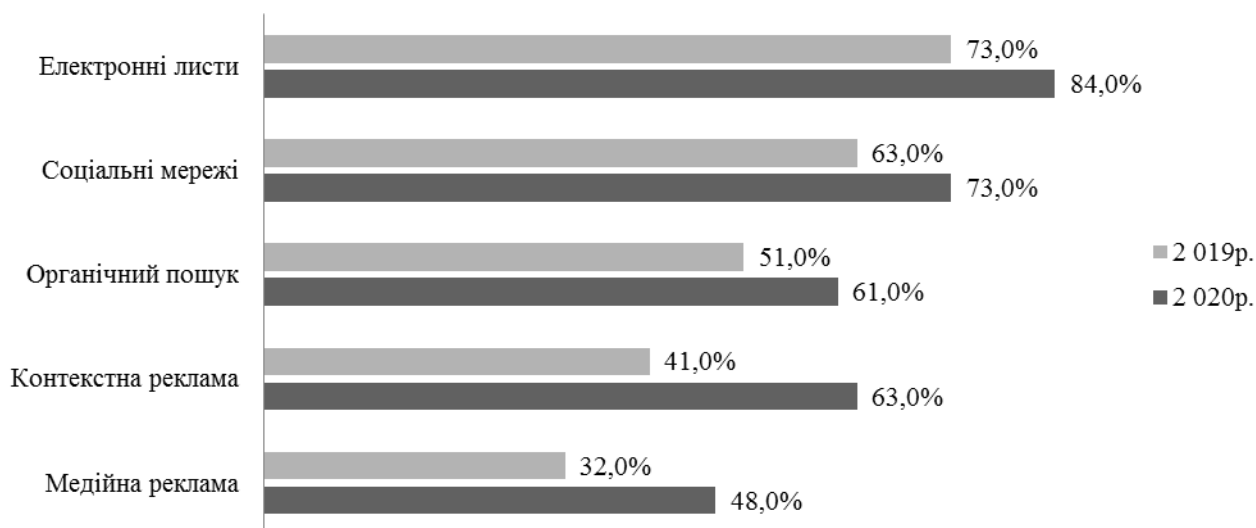

Рисунок 1 – Динаміка використання інструментів Інтернет-маркетингу B2B маркетологами у світі

Джерело: побудовано автором за матеріалами [2, 3]

Ситуація на українському B2B ринку товарів компаній-дистрибуторів є доволі схожою. Так, за даними дослідження агенції Promodo [8], 89% компаній ведуть корпоративну сторінку у соціальних мережах, 77% використовують пошукову оптимізацію та 75% контекстну рекламу. Більшу частину клієнтів приносять саме два останні інструменти. У 25% підприємств найбільш дохідним інструментом інтернет-маркетингу є пошукова оптимізація. 75% компаній збільшили бюджет на інтернет-маркетинг, а 59% планують його збільшити [5].

У зв'язку з цим, щоб домогтися успішних результатів рекламної компанії в соцмережах потрібно чітко визначити цілі і зрозуміти методи, за допомогою яких досягається заплановані стратегії. Залежно від вимог

замовників і клієнтів, фактичними цілями служать класичні напрямки інтернет-маркетингу: стабільний цільовий трафік з релевантних ресурсів; підвищення рівня продажів і зростання конверсії сайту; поліпшення конкурентних переваг і досягнення вигідних позицій; впізнаваність бренду в мережі і забезпечення лояльності серед потенційної аудиторії; інформаційна і технічна підтримка користувачів [7].

Рекламні кампанії в соціальних мережах складають лише частину інтернет-маркетингу. Для досягнення відчутних результатів потрібен час. Щоб розібратися в проміжних результатах, потрібно регулярно виконувати ряд заходів аналітичного і оціночного характеру, які можливо забезпечити виключно за допомогою аудиту, а саме: аналіз обраної стратегії по просуванню інтернет-проєкту в соціальних мережах; GAP-аналіз (аналіз розривів рекламної кампанії); робота з даними аналітичних звітів; оцінка інвестиційних результатів (ROI).

Основоположні принципи перспектив аудиту інтернет-маркетингу для компаній-дистрибуторів сектору B2B у соціальних мережах повинні викладатись в письмових документах, що містять конкретні відповіді на найважливіші питання, серед яких можна виокремити:

- які цілі були поставлені перед рекламною кампанією в соцмережах?
- яким чином досягнення цілей впливає на поліпшення конверсійних і продажних властивостей веб-ресурсу?
- хто входить в цільову аудиторію інтернет-проєкту і як будуть реагувати потенційні клієнти на публікацію рекламного контенту в соцмережах?
- який контент призначений для проведення соціальної кампанії і наскільки цей контент відповідає досягненню бізнес-цілей?
- які проблеми і теми представлені в контенті для соцмереж?
- на яких ресурсах розміщуватиметься медіаконтент (блоги, форуми, портали)?

- періодичність публікації та оновлення медійного контенту?
- яким чином буде просуватися медійний і текстовий контент на різних соціальних ресурсах?
- які витрати заплановані для проведення рекламної кампанії в соціальних мережах?

Після ретельного вивчення аналітичних звітів слід визначити ефективність маркетингових заходів. Окупність вкладень розраховується за допомогою коефіцієнта ROI, який визначається за класичною формулою: («загальний розмір доходу від реклами в соціальних мережах» – «величина витрат на рекламну кампанію») / «величина витрат на рекламну кампанію».

У зв'язку з вище викладеним, необхідно зазначити, що оптимальними складовими аудиту інтернет-маркетингу компаній-дистрибуторів на B2B ринку є: визначення ефективності досягнення маркетингових цілей; оцінка оптимальності вибору цільової аудиторії; практичний аналіз чинної стратегії просування інтернет-проекту.

Висновки. Отже, для перспектив у забезпеченні ефективності розвитку вітчизняного бізнесу відчутним засобом регулювання є аудит інтернет-маркетингу компаній-дистрибуторів на B2B ринку, який забезпечує вибір оптимального варіанту вкладення коштів. Перспективи подальших досліджень у даному напрямі повинні бути спрямовані на поглиблення вивчення питань методики здійснення аудиту електронних ресурсів та формування конкретних рекомендацій щодо організації проведення його проведення на вітчизняних підприємствах у B2B секторі.

Список літературних джерел:

1. 2017 State of B2B Digital Marketing. URL: <http://typeacommunications.com/wp-content/uploads/> (дата звернення: 23.09.2020).
2. B2B marketing trends for 2020. URL: <https://www.smartinsights.com/b2b-digital-marketing/b2b-marketing-trends-for-2020/> (дата звернення: 23.09.2020).
3. The Top 10 B2B Marketing Strategy Trends Of 2020. URL: <https://www.wpromote.com/blog/digital-marketing/top-10-b2b-marketing-trends-2020> (дата звернення: 23.09.2020).
4. Голяш І. Д. Маркетинговий аудит електронних ресурсів підприємства. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21046/2/TRM_2017_Holiash_I_D-Marketynhovyi_audyt_elektronnykh_79-92.pdf (дата звернення: 23.09.2020).

5. Інтернет-маркетинг і e-commerce у 2020 році: тренди і прогнози. URL: <https://lemarbet.com/> (дата звернення: 23.09.2020).
6. Пунін Ю.О. Стратегія і тактика інтернет-маркетингу компаній-дистрибуторів на B2B ринку. *Маркетинг і цифрові технології*. 2018. Т2, №4. С. 44–56.
7. Як провести аудит стратегії інтернет-маркетингу в соціальних мережах. URL : <https://www.watermillsky.ru/> (дата звернення: 23.09.2020).
8. Як український бізнес використовує інтернет-маркетинг: дослідження. URL: <https://promodo.ua/> (дата звернення: 23.09.2020).

A. Babenko. STRATEGIC DIRECTIONS OF AUDIT OF INTERNET MARKETING OF COMPANIES IN THE B2B MARKET

The article was given to reveal the information about the prospects of the audit of the Internet marketing of the distributor companies that are nominated for the B2B market of Ukraine. Visible meta, mechanism and tools for auditing internet marketing, which are necessary for optimizing their functions. It has been established that the optimal tools for Internet marketing on the B2B market in Ukraine and the world have been found. Established the main strategic directions for developing the optimal model for auditing Internet marketing from distributing companies on the B2B market in Ukraine.

Key words: internet marketing, audit, B2B sector, social measures, organic noise.

Науковий керівник – канд. екон. наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування Костирко А.Г., Миколаївський національний аграрний університет.

УДК: 336.145.2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

FEATURES OF FORMATION OF THE STATE BUDGET OF UKRAINE

Д.Є. Герасименко, Є.А. Снідко, здобувачі вищої освіти, Миколаївський національний аграрний університет
D.Herasymenko, E.Snidko, higher education seekers, Mykolaiv National Agrarian University

Проаналізовано доходи і видатки бюджету протягом 2018-2021рр., причини виникнення дефіциту в Україні. Досліджено заходи держави в напрямку скорочення бюджетного дефіциту до створення можливостей зростання доходів та скорочення видатків бюджету. Розглянуто структуру наповнення бюджету та пріоритетні напрями видатків у 2020р.

Budget revenues and expenditures during 2018-2021, the causes of the deficit in Ukraine are analyzed. The measures of the state in the direction of reduction of the budget deficit to creation of opportunities of growth of incomes and reduction of expenses of the budget are investigated. The structure of filling of the budget and priority directions of expenses in 2020 are considered.

Ключові слова: бюджет, видатки, доходи, дефіцит.

Key words: budget, expenditures, revenues, deficit.

Постановка проблеми. Планування державного бюджету країни та пошук джерел погашення бюджетного дефіциту є основними завданнями при

розробці стратегії державного розвитку. Зростання дефіциту державного бюджету призводить до погіршення соціально-економічного стану, прискоренню інфляції, занепаду державних фінансів. Саме тому на сучасному етапі зростає роль пошуку способів мінімізації бюджетного дефіциту. Основним джерелом забезпечення соціально-економічного розвитку держави та виконання нею своїх функцій виступають податкові надходження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням бюджетного процесу займаються такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: С. О. Булгакова, Т. А. Говорушко, А. І. Даниленко, Т. В. Лівовко, Н. І. Редіна та інші. Однак залишається невирішеним питання формування та використання державного бюджету, з урахуванням ускладнення сучасного економічного та політичного стану в країні.

Формулювання цілей досліджень. Проаналізувати особливості формування державного бюджету в Україні, дослідити доходи і видатки, що здійснювалися протягом 2020 року. Розглянути основні причини виникнення дефіциту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основною причиною виникнення бюджетного дефіциту є перевищення темпів зростання бюджетних видатків над темпами зростання бюджетних доходів. Спричиняти дисбаланс у бюджеті країни може ряд факторів, таких як: кризові явища в економіці, мілітаризація економіки, надзвичайні обставини, зростання соціальних видатків тощо. Виникнення державного дефіциту в Україні має особливі причини, такі як: скорочення валового внутрішнього продукту, через зниження ефективності виробництва; нераціональне використання бюджетних надходжень; зростання тіньового сектора. Як наслідок, спостерігається дестабілізація економіки, зростання державних витрат, прискорення темпів інфляції та погіршення соціальної ситуації.

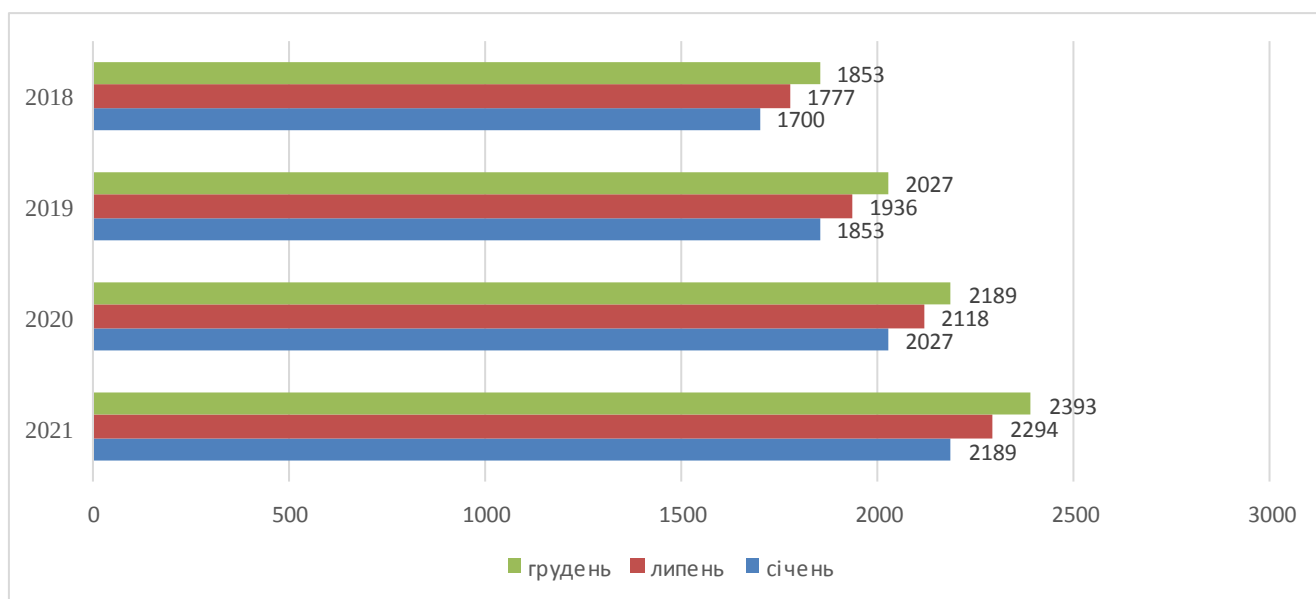

Рисунок 1 – Розмір прожиткового мінімуму, 2018-2021 рр.

Джерело: сформовано на основі матеріалів [2]

Протягом досліджуваного періоду розмір прожиткового мінімуму має тенденції до зростання. Порівнюючи 2018 р. із 2021 р., то він зріс на 22,5 відсотків. Разом і з тим, зростає розмір мінімальної заробітної плати. На рис. 2 значне зростання простежується з 2019 р. по 2020 р., де заробітна плата зросла на 16,5%, а з 2020 по 2021 рік на 16,7 відсотків.

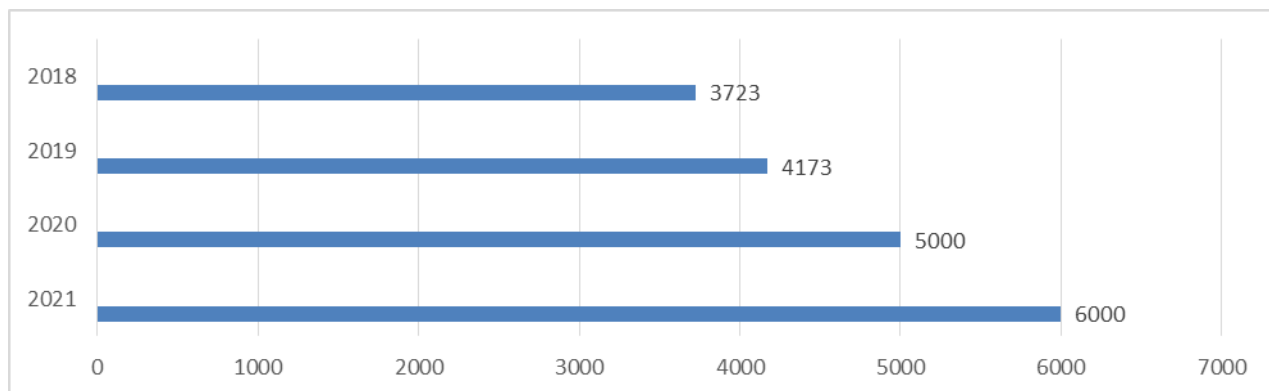

Рисунок 2 – Розмір мінімальної заробітної плати в Україні, 2018-2020 рр.

Джерело: сформовано на основі матеріалів [2]

Відповідно до розділу 5 Бюджетного кодексу України виділяють дохідну та видаткову частини Державного бюджету. До видатків відносяться:

- витрати на утримання державного апарату,
- соціальні виплати,
- трансферти,
- поточні витрати,

- капітальні витрати,
- обслуговування боргових зобов'язань
- тощо [1].

Профіцит державного бюджету існує тоді, коли доходи перевищують видатки; якщо навпаки – дефіцит, і коли витрати рівні доходам – збалансований державний бюджет. Якщо проаналізувати державний бюджет України, то за період 2018-2020 рр., спостерігається значне перевищення видатків, це свідчить про існування в країні дефіциту бюджету (рис. 3).

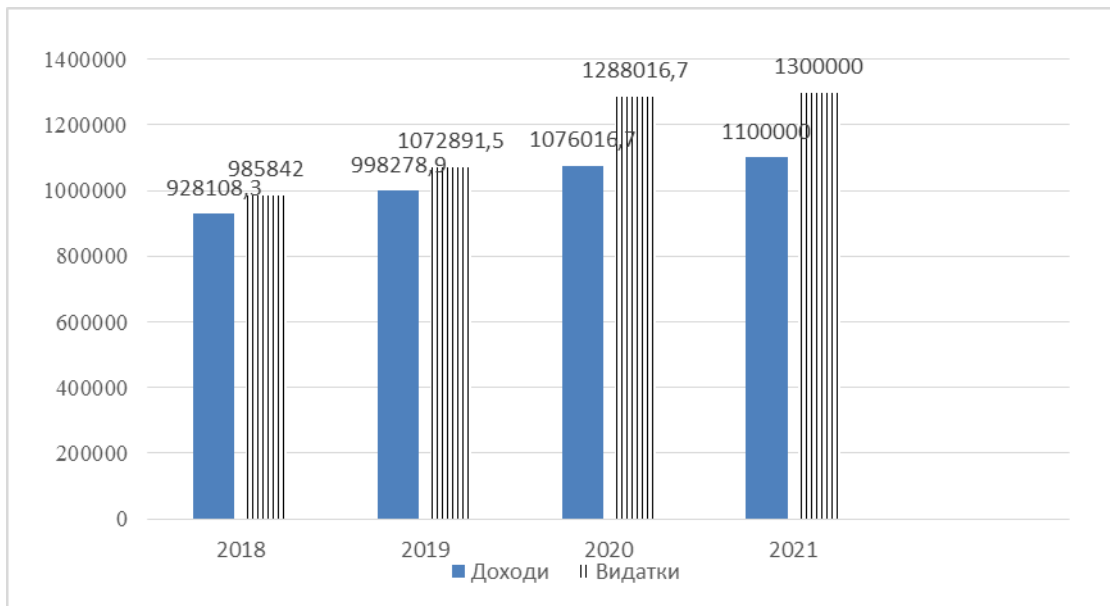

Рисунок 3 – Доходи і видатки бюджету, млн грн

Джерело: сформовано на основі матеріалів [1]

Так, на 2021 р. передбачені доходи на рівні 1,1 трлн грн, а витрати – 1,3 трлн грн. Порівнюючи доходи з 2020 р., вони зростуть майже на 1,5%, а витрати на 3,02%, відповідно простежується дефіцит у 1,52%, хоча запланований дефіцит планується на рівні 270 млрд грн [2].

Найбільша частка видатків припадає саме на освіту та соціальний захист. У 2020 р. видатки на освіту становили:

- забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» – 1,4 млрд грн;
 - будівництво, ремонт, реконструкцію шкіл – 1,0 млрд грн;
 - інклюзивну освіту – 0,5 млрд грн;
 - професійно-технічну освіту у закладах соціальної реабілітації та адаптації – 292,0 млн грн;
 - створення навчально-практичних центрів ПТУ – 150,0 млн грн
- (рис. 3).

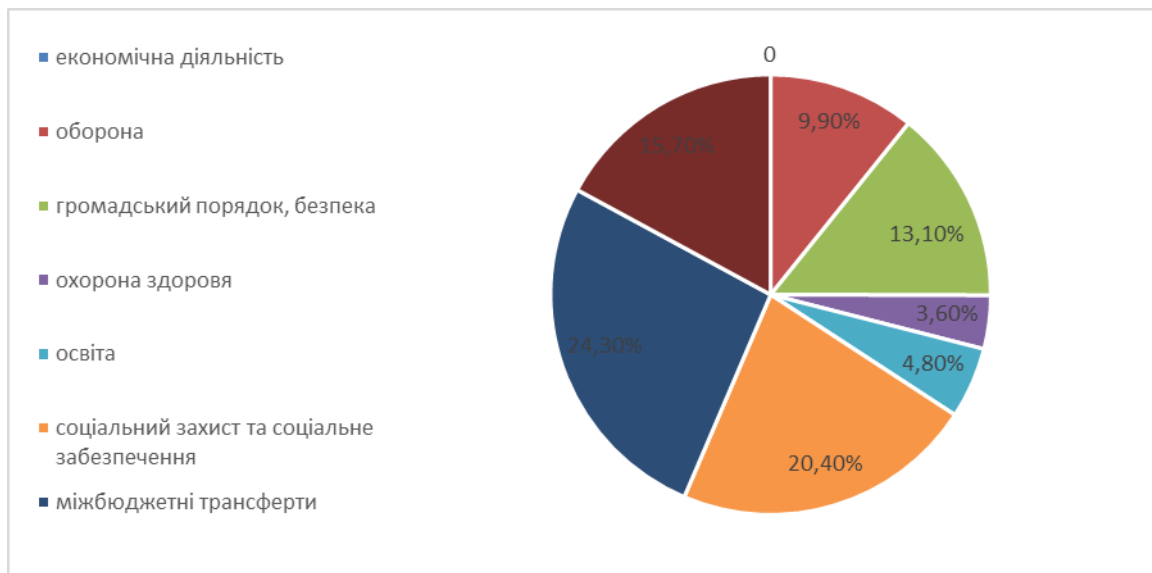

Рисунок 4 – Структура видатків Державного бюджету, 2020 р.
Джерело: сформовано на основі матеріалів [3]

Соціальний захист з боку держави передбачає відкриття Національної соціальної служби України, що повинна забезпечити реалізацію державної політики соціального захисту населення і захист прав дітей, на діяльність якої спрямується 113 млн грн [3].

Особливої уваги потребує охорона здоров'я, яка пов'язана з допомогою по боротьбі з пандемією, адже поширення цієї інфекції набуває все більшого масштабу. На сьогодні актуальною проблемою є боротьба з коронавірусом та спрямування основної частини видатків на подолання, тому передбачено збільшити видаткову частину на 27,5 млрд грн та спрямувати 19,4 млрд грн на:

- 15,8 млрд грн – програма медичних гарантій;
- 2,6 млрд грн – програма закупівлі вакцин;
- 1 млрд грн – запобігання поширенню COVID-19 в школах.

Дослідження проблем формування доходної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Через державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію

державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і, відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості.

Проаналізувавши структуру доходів Державного бюджету, можна стверджувати, що найбільше коштів надійшло з податку на додану вартість з імпорту та доходів від власності та підприємницької діяльності (рис 5).

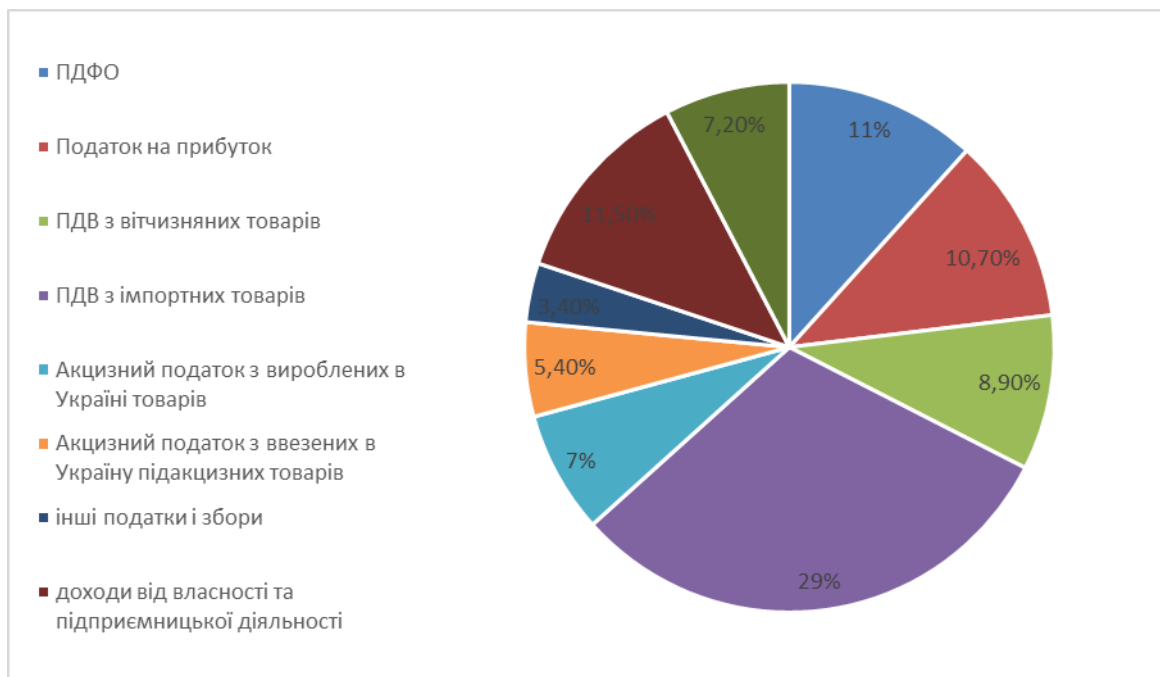

Рисунок 5. Структура доходів Державного бюджету 2020р.
Джерело: сформовано на основі матеріалів [3]

Бюджетна класифікація дає чітко зрозуміти з якою метою був створений кожен вид доходів, та відображає їхню економічну значущість, що дає змогу в подальшому їх порівнювати з показниками інших країн, а також із показниками попередніх років [4].

Бюджетним кодексом представлено чотири основних класифікатори:

- податкові,
- неподаткові надходження,
- доходи від операцій з основним капіталом

- офіційні трансфери [1].

Причини, що зумовлюють дефіцит бюджету є:

- структурна розбалансованість економіки та несвоєчасне, неефективне проведення структурних перетворень;
- збереження значної кількості нерентабельних державних підприємств, що одержують дотації;
- неефективний механізм оподаткування суб'єктів господарювання;
- значний обсяг тіньової економічної діяльності;
- невідповідна наявним фінансовим можливостям держави структура бюджетних витрат;
- нецільове і неефективне використання бюджетних коштів;
- високий рівень корупції в країні.

Конкретні заходи держави в напрямі скорочення бюджетного дефіциту зводяться до створення можливостей зростання доходів та скорочення видатків бюджету. З цією метою необхідно:

- 1) удосконалити податкову систему, забезпечити оптимальний рівень податкових вилучень для формування бюджетів усіх рівнів і створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;
- 2) посилити відповідальність суб'єктів господарювання та їх керівників, зокрема особисту майнову і кримінальну, за дотримання вимог податкового законодавства, своєчасність і повноту розрахунків з бюджетом та державними фондами;
- 3) удосконалити інструменти залучення до інвестиційної сфери особистих заощаджень населення;
- 4) забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого і середнього підприємництва;
- 5) запровадити жорсткий режим економії бюджетних коштів;

- 6) перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання;
- 7) запровадити науково обґрунтовану систему прогнозування показників, що беруться за основу формування доходів і видатків бюджету, використовувати при бюджетному плануванні нормативи бюджетної забезпеченості.

Таким чином, бюджетний дефіцит відіграє ключову роль в механізмі розвитку інфляційних процесів, що руйнують економіку країни, а також провідну роль в системі показників економічної безпеки країни. На даний час важливим завданням бюджетної політики є зменшення рівня дефіциту бюджету та обмеження його негативного впливу на економічне зростання, визначення на середньострокову перспективу параметрів внутрішніх і зовнішніх державних запозичень та витрат з обслуговування державного боргу [5].

Висновки. Отже, проаналізувавши динаміку державного бюджету України протягом 2018-2021 рр. можна зробити висновок, що в основному сальдо державного бюджету залишається від'ємним. Податки відіграють основну роль у наповненні бюджету, особливо непрямий вид податків. Розбалансованість економіки та неспроможність балансу між доходами і видатками відбувається саме через тіньову економіку, що призводить до зменшення дохідної частини бюджету. Тому основна задача, яку повинен ставити уряд – це скорочення дефіциту державного бюджету, шляхом врегулювання податкових надходжень суб'єктів господарювання та впровадження лояльної системи оподаткування, яка дозволить збільшити доходи і мінімізувати рівень економіки в тіні.

Список літературних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року із змінами та доповн. № 2456–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 05.02.2021).
2. Закон «Про Державний бюджет України на 2021 рік» URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny> (дата звернення: 05.02.2021)

3. Децентралізація дає можливості : офіційний сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 05.02.2021)
4. Хмарук Ю. В. Теоретичні підходи до визначення поняття «система доходів Державного бюджету України». Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2011. Вип. 7(2). С. 434–439.
5. Мотузка О. М. Статистичний аналіз доходів державного бюджету України. Статистика та економіка, аналіз, 2015. № 1. С. 23–27.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЙ

*К.М. Сабатовська, здобувач вищої освіти,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Миколаївський національний аграрний університет*

Обґрунтовано пріоритетні напрями визначення втрат від забруднення, порушення навколишнього природного середовища з метою виявлення залежності від напрямів і особливостей його використання, вивчення еколого-економічних явищ, можливостей у раціональному використанні земельно-ресурсного потенціалу сільських територій з урахуванням рівня утворення відходів різного рівня небезпеки.

Ключові слова: земельно-ресурсний потенціал, екологічна стійкість агроландшафтів, екологічна політика, регулювання процесів формування й використання земельно-ресурсного потенціалу, екологоорієнтований розвиток сільських територій, державні важелі.

It was established that priority areas for determining losses from pollution, environmental intervention to identify dependence on directions and peculiarities of its use, environmental and economic effects, and opportunities of management of land-resource potential of rural areas taking into account the level of waste for different levels of hazards.

Keywords: land-resource potential, environmental sustainability of agricultural landscapes, environmental policy, regulation of forming and use of land resources, environmental development of rural areas, state levers.

Постановка проблеми. Активізація процесів екологізації виробництва, запровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій на основі врахування зовнішньоекономічних орієнтирів діяльності, етика ведення бізнесу, формування корпоративної соціальної відповідальності, у тому числі у ресурсовикористанні, з метою мінімізації екологічних ризиків, зумовлює необхідність переходу виробництв на інноваційний рівень розвитку з орієнтацією на збереження земельно-ресурсного потенціалу сільських територій. Збереження земельно-ресурсного потенціалу має здійснюватися на підставі комплексного й системного підходів з урахуванням регіональних природно-кліматичних особливостей,

асиміляційного потенціалу природних ландшафтів, які є базисом для самовідновлення і збереження природно-біологічних особливостей територій. Регулювання процесів формування й використання земельно-ресурсного потенціалу повинно здійснюватися з урахуванням пріоритетних засад міжнародного й європейського законодавства у сфері охорони довкілля. Без активізації залучення інвестиційних ресурсів на сільських територіях, технологічного оновлення виробничої сфери, неможливим є підвищення рівня життя сільського населення, зростання соціальних стандартів, захист довкілля від небезпек, у тому числі природного характеру. Основними обмежуючими чинниками у раціональному ресурсокористуванні є не лише залежність від економічних, а і природно-кліматичних, біологічних чинників, які доповнюються тривалим періодом окупності вкладених коштів в аграрний сектор, сезонним характером виробництва, недостатнім рівнем кредитоспроможності й інвестиційної привабливості на сільських територіях. Лише за умови дієвого регулювання процесів формуванні і використання земельно-ресурсного потенціалу можливим є подальший розвиток сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності і особливостей регулювання процесів формування і використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій присвячено праці вітчизняних і зарубіжних вчених: В.Г.Андрійчука, Д. І. Баміндри, О.Ф. Балацького, І.К. Бистрякова, В.А.Борисової, О. М. Вишневської, І.В. Гончаренко, О.Д. Гудзинського, А.С.Даниленка, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогунцева, Д.С. Добряка, Т.В.Калашнікової, О.І. Котикової, А.С.Лисецького, І.І. Лукінова, Л.Г.Мельника, В.Я. Месель-Веселяка, О.С. Новоторова, Б.В. Погріщука, Г.Б. Погріщук, І.Д.Примака, С.М. Рогач, В.В. Россохи, П.Т. Саблука, В.К.Савчука, А.М. Третьяка, М.М. Федорова, М.А. Хвесика, Є.В. Хлобистова, І.І. Червена, В.С. Шибаніна, О.В. Шибаніної та інших.

Формулювання цілей досліджень. Обґрунтування особливостей формування земельно-ресурсного потенціалу територій з огляду на екологічні передумови збереження довкілля.

Виклад основного матеріалу. Регулювання процесів формування і використання земельно-ресурсного потенціалу має тісний зв'язок із сутністю поняття «природно-ресурсна основа», яке включає сукупність природних ресурси і природно-кліматичні умови окремих територій. Природні ресурси являють собою тіла і сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб суспільства. Природно-кліматичні умови мають істотне значення для суспільства, але не беруть безпосередньої участі у виробничій і невиробничій діяльності [1,2].

Виявлено, що природно-ресурсний потенціал розглядається як сукупність усіх можливостей, засобів, запасів, джерел, які є і можуть бути мобілізовані, використані для досягнення певної мети. Ресурси визначають як запаси, цінність, можливості й засоби. Поняття «природно-ресурсний потенціал» найпоширеніше у науках, які вивчають території, є одним з найважливіших факторів розміщення продуктивних сил і включає окремі елементи природного середовища [3]. Таким чином, взаємодія суспільства і природи є однією із важливих умов розвитку і саме природа виступає основою розвитку суспільства, використовуючи природні ресурси за видами, враховуючи регіональні особливості території. Успішне функціонування і розвиток аграрного сектора залежить від рівня ресурсного забезпечення сільських територій. Важливу і вирішальну роль відведено землям сільськогосподарського призначення, що є не лише одним із видів природних ресурсів, а і матеріальною основою життєдіяльності суспільства.

Вагоме місце у природних ресурсах належить земельним ресурсам, які є одними з найбільш універсальних природних ресурсів, необхідних для усіх галузей економіки, суспільства. Особливості земельних ресурсів полягають у тому, що їх не можна замінити жодним іншим ресурсом, і вони

використовуються за місцем знаходження. Саме земельні ресурси є територіальним базисом, який покладено в основу розвитку суспільства, окремих територій, у тому числі сільських територій.

Земельні ресурси виступають територіальною базою розташування господарських об'єктів, системи розселення населення, а також предметом праці у сільському господарстві. Усі категорії земельних ресурсів незалежно від їхнього цільового призначення, цільового використання й власності складають єдиний земельний фонд. Розмір останнього перебуває у групі факторів мінімуму, в кінцевому рахунку виступаючи критичним фактором розвитку території. Тому максимально ефективне використання землі є одним з ключових принципів раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу сільської території, а розмір і структура земельного фонду — одним із найважливіших факторів розвитку [4,5].

Збереження і відновлення земельно-ресурсного потенціалу, ефективність реалізації природоохоронних заходів ґрунтується на інституціональних засадах, що здійснюються відповідно до Конституції України, Земельного Кодексу України, Закону України «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього середовища» і інших нормативно-правових актів. В Законі України «Про охорону земель» вказано, що земельні ресурси – це сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності, основний засіб виробництва у сільському та лісовому господарстві [4].

Раціональне використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій передбачає поєднання екологічного, економічного й соціального напрямів у процесі суспільного використання окремих його видів у часі і просторі. Екологічний напрям ґрунтується на необхідності охорони і розумному використанні земельних ресурсів сільської території, як основного природного ресурсу і базисного компонента навколишнього середовища; під економічним напрямом враховуються система інтересів

товаровиробників у нарощуванні фінансових результатів; соціальний напрям працює на задоволенні суспільних потреб жителів сільських територій.

Сутність процесу охорони земельно-ресурсного потенціалу сільських територій визначається як система правових, організаційних і технологічних заходів, спрямованих на забезпечення режиму раціонального використання ресурсів, які сконцентровано на окремої території. А охорона ґрунтів є системою організаційно-господарських, технологічних, нормативно-правових і економічних заходів цілісності й ландшафтних функцій ґрунтового покриву, які дозволяють відновити якісні характеристики ґрунтів, забезпечити їхній захист від забруднення і подальшої деградації.

Сучасний екологічний стан більшості території України дозволяє обумовити необхідність запровадження системного підходу у запровадженні заходів з екологізації виробничих процесів, залучення й освоєння «еко-інновацій». А процес використання земельних ресурсів передбачає збереження і підвищення родючості ґрунтів за умови використання ґрунтозахисного обробітку земель, удосконалення структури угідь, оновлення лісових насаджень, збереження земель під водою, використання ощадливих технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Зазначимо, що однією із найважливіших складових підвищення якості (якісних ознак) земельно-ресурсного потенціалу сільських територій є запровадження заходів не лише на рівні виробничої сфери, а і суспільного сектору з метою нейтралізації екологічних загроз у майбутньому.

Забруднення навколишнього середовища посилюється через викиди промислових підприємств, автотранспорту, житлово-комунального господарства, накопичення виробничих і побутових відходів різного рівня небезпеки, що спонукає до екологічних ризиків.

Земельно-ресурсний потенціал сільських територій, земельні відносини, земельна власність країни завжди були визначальними факторами її соціально-економічного розвитку. Виникає потреба у раціональному використанні земельно-ресурсного потенціалу сільських територій, а саме:

- розроблення та запровадження загальнодержавних, регіональних і місцевих програм з метою визначення цілей, завдань, джерел і обсягів фінансування, термінів і виконавців комплексу відповідних заходів;
- проведення системного моніторингу трансформації та охорони ландшафтів і агроландшафтів; зміни стану наземних і водних екосистем під впливом антропогенних навантажень;
- забезпечення охорони водних ресурсів від забруднення різними стоками, шкідливими речовинами, радіонуклідами, раціонального використання водних ресурсів у сільськогосподарському виробництві та споживанні її населенням;
- запровадження режиму економії використання лісових ресурсів у деревообробній промисловості, вжиття запобіжних заходів для боротьби з лісовими пожежами і охорони лісів від несанкціонованого вирубування;
- запровадження ефективних технологій і сучасної екологічнобезпечної техніки, оптимального розміщення підприємств й виробництв, що сприятиме раціональному використанню природних ресурсів за видами і послабленню екодеструктивного впливу на довкілля;
- запровадження науково-обґрунтованого співвідношення земельних угідь (рілля, природні кормові угіддя, ліси та полезахисні насадження);
- налагодження механізму вилучення (викупу), надання у власність або користування (в оренду) земельних ділянок, розміщених на сільських територіях відповідно до планів земельно-господарського устрою, генеральних планів населених пунктів, місцевих правил забудови з урахуванням наявної кадастрової інформації [3,4,5].

Раціональне використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій передбачає гармонійне поєднання екологічного, економічного й соціального напрямів його суспільного використання. Екологічний напрям ґрунтується на необхідності охорони і раціональному використанні земельних ресурсів сільської території, як основного природного ресурсу і базисного компонента навколишнього середовища; економічний напрям

ґрунтується на системі інтересів суб'єктів ринку у нарощуванні фінансових результатів; соціальний напрям орієнтований на задоволенні суспільних потреб сільських територій.

Висновки. За результатами проведеного дослідження узагальнено пріоритетні напрями розвитку сільських територій на екологоорієнтованих засадах, які ґрунтуються на можливостях суб'єктів різних рівнів запроваджувати заходи з екологізації, збереження суспільної значимості земельно-ресурсного потенціалу. При цьому використання екологоорієнтованих технологій дозволяє нівелювати екологічні загрози й забезпечити збереження земельно-ресурсного потенціалу, його біологічну цінність, суспільну значимість у розвитку сільських територій. Зменшення ризиків у недоотриманні виходу сільськогосподарської продукції може нівелюватися використанням екологоорієнтованих технологій вирощування окремих видів сільськогосподарських культур, які матимуть змогу забезпечити не лише еколого-економічну ефективність використання земельно-ресурсного потенціалу, а і скоротити економічні й екологічні збитки, забезпечити стійкість розвитку сільських територій у довгостроковій перспективі.

Список літературних джерел:

1. Вишневська О. М. Природно-ресурсна основа розвитку аграрного сектора : теоретичні і практичні аспекти : монографія / О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська. – Миколаїв : ФОП Швець В. Д., 2015. – 180 с.
2. Вікіпедія : вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Електронні текст. дан. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Дата останнього доступу : 03.05.2017.
3. Димченко О. В. Регіональна економіка : навч. посібник для студентів усіх форм навчання спеціальностей економіка підприємства та бухгалтерський облік / О. В. Димченко, Н. М. Матвєєва, С. М. Гайденко. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 205 с.
4. Про охорону земель [Електронний ресурс] : закон України від 19.06.2003 № 962-IV / Верховна Рада України. – Електр. текст. дані. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15>. – Дата останнього доступу : 04.05.2017.

5. Грицик В. Екологія довкілля. Охорона природи : навч. посіб. / В. Грицик, Ю. Канарський, Я. Бедрій. – К. : Кондор, 2009. – 292 с.
6. Інституційні аспекти управління процесом апроксимації законодавства України до права ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/docs/activity-adaptation/Institutional%20Aspects.pdf>. – Дата останнього доступу : 03.05.2017.

*Науковий керівник – доктор. екон. наук, професор Вишневська О.М.,
Миколаївський національний аграрний університет.*

УДК 657.6

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

***К. Белінська**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглянуто особливості обліку суб'єктів малого підприємництва та чинники впливу на його достовірність. Визначено вплив особливостей обліку малих підприємств на процес здійснення аудиторської перевірки. Проаналізовано та визначено типові помилки в обліку, виявлені у ході проведення аудиту малих підприємств.

***Ключові слова:** аудит, аудиторська послуга, фінансова звітність, мале підприємство.*

Постановка проблеми. До перспективних напрямів створення конкурентного середовища відноситься функціонування малого бізнесу. В сучасних умовах малий бізнес є єдиним сектором економіки країни, кількість підприємств якого стабільно зростає щороку, але в умовах пандемії коронавірусу та запровадження карантинних заходів відмічається тенденція до зменшення їх кількості. Тому актуальним постає питання пошуку можливостей щодо розвитку малого бізнесу. Серед таких можливостей можна відмітити підвищення довіри до діяльності суб'єктів малого підприємництва, нарощування конкурентних переваг та інвестиційної привабливості. Сьогодні достатньо відомим є той факт, що в основу прийняття рішень про інвестування коштів чи інших форм вираження довіри до компанії покладено дані звітності осіб, які перевірені незалежними суб'єктами аудиторської діяльності.

Малі підприємства не відносяться до переліку суб'єктів обов'язкового аудиту. Проте, враховуючи умови світової пандемії, у ході фінансово-

господарської діяльності виникає ряд питань, які можна вирішити залучивши незалежних фахівців – аудиторів. Так, як здійснення аудиту малого бізнесу має ряд особливостей, то досвідчений аудитор повинен уміти акцентувати на них свою увагу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у вивчення питання проведення аудиту малих підприємств зробили такі вітчизняні вчені як Л. Боцьора, Н. Дорош, О. Петрик, О. Поліщук, Б. Усач, Л. Чернелевський, Т. Янчук та інші.

Проте, зважаючи на плідну працю науковців у дослідженні даного питання, слід звернути увагу на необхідність здійснення подальших досліджень в частині вдосконалення методики аудиту малих підприємств, із врахуванням нестабільності вітчизняної економіки, а також внаслідок впливу зовнішніх чинників.

Метою статті є визначення особливостей аудиторської перевірки малих підприємств та обґрунтування напрямів її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малий бізнес визначається як підприємницька діяльність, тобто самостійна, що здійснюється на свій ризик діяльність, спрямована на систематичне отримання прибутку від використання майна, реалізації товарів, надання послуг та виконання робіт особами, зареєстрованими як суб'єкти малого підприємництва відповідно до законодавства і відповідають критеріям, що дозволяють віднести цих осіб до особливої категорії.

Кожен аудитор в процесі надання аудиторських послуг адаптує методику аудиту до специфіки суб'єкта перевірки і конкретного завдання. На виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 №211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» з 12.03.2020 року встановлено карантин [1]. Тому при проведенні аудиторської перевірки аудитору важливо чітко організувати свою роботу, послідовно дотримуватися всіх організаційних етапів і процедур

аудиторського процесу згідно із запровадженими карантинними обмеженнями.

Аудит малого підприємства відрізняється від аудиту великої компанії менш складним характером аудиту та більш спрощеною документацією. Це дозволяє використовувати в перевірках обмежену кількість співробітників.

Мале підприємство може не мати в своєму штаті фахівців бухгалтерської служби і головного бухгалтера. У цьому випадку бухгалтерський облік та складання звітності здійснюється сторонніми підприємствами або особами, на яких при цьому покладаються ті ж обов'язки і відповідальність в області бухгалтерського обліку, що і на штатного головного бухгалтера. Величезна кількість фактів господарського життя, що визначаються такими показниками господарсько-фінансової діяльності як собівартість продукції, доходи, витрати, повинні контролюватися керівництвом і фахівцями інших служб та підрозділів фірми і навіть безпосередніми виконавцями або учасниками угод, подій, операцій, які надають, або здатні вплинути на фінансові результати і (або) рух грошових коштів.

Згідно з статтею 19 Господарського кодексу України всі суб'єкти господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, виділені на окремий баланс, зобов'язані вести первинний (оперативний) облік результатів своєї роботи, складати та подавати відповідно до вимог закону статистичну інформацію та інші дані, визначені законом, а також вести (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які провадять господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці) бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством [2]. При цьому необхідно врахувати, що суб'єкти малого підприємництва, не зобов'язані проводити аудиторську перевірку достовірності бухгалтерської звітності відповідно до законодавства України.

Згідно із Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» [3] для малих підприємств

звітність скорочується до двох форм – балансу та звіту про фінансові результати. При цьому, організаціям, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, надається право ведення книги обліку доходів і витрат та оформлення первинних документів бухгалтерської звітності за спрощеною формою, в тому числі без застосування способу подвійного запису, плану рахунків та дотримання інших вимог. Перевірка такої звітності – це в першу чергу перевірка відповідності її нормативним і законодавчим документам.

Особливості малих економічних суб'єктів полягають в тому, що через можливість вести облікові записи нерегулярно і без дотримання формальних вимог, відображається дещо не об'єктивний стан справ, а це підвищує ризик викривлення бухгалтерської звітності. Крім того, через меншу кількість облікових працівників неможливо забезпечити належний поділ їх повноважень і відповідальності. Можлива ситуація, коли співробітники, що ведуть бухгалтерський облік, одночасно мають доступ до активів економічного суб'єкта, які легко можуть бути реалізовані, вилучені або приховані. Якщо малий економічний суб'єкт здійснює велику кількість операцій готівковим способом, то можлива ситуація, коли витрати завищуються, а виручка не фіксується або знижується. Обмежена чисельність облікового персоналу унеможливорює взаємні звірки облікових даних, що підвищує ризик спотворень бухгалтерської звітності і виникнення помилок. Поряд із зазначеними чинниками впливу можна відмітити підвищення ризику засобів контролю, який виникає при використанні систем комп'ютерної обробки даних. Якщо суб'єкт малого підприємництва використовує один комп'ютер із спрощеною програмою обліку, то у одного бухгалтера або обмеженого числа облікових працівників з'являється можливість вводити неузгоджені дані в систему обліку, довільним чином змінювати бази даних і програмну оболонку, проводити операції, які не отримали затвердження або схвалення в установленому порядку тощо. Таким

чином, врахування цих особливостей аудитором підвищує ефективність аудиторської перевірки.

Для малих економічних суб'єктів характерним є ряд специфічних особливостей, які впливають на порядок проведення аудиту таких суб'єктів. При цьому важливо підкреслити, що якщо аудитор у ході аудиторської перевірки приймає рішення про необхідність здійснення аналітичних процедур, то він повинен чітко визначити для себе наступні критерії: мета застосування аналітичної процедури; інформація до якої вона застосовується; вид процедури та інструментарій її виконання; узагальнення результатів [4]. Дані особливості, як правило, викликані наступними чинниками:

- відсутність або обмеження поділу повноважень співробітників, відповідальних за ведення обліку та підготовку звітності;
- переважний вплив єдиногоначального власника і (або) керівника на всі види діяльності такого економічного суб'єкта [5].

Крім цього, аудитору необхідно врахувати той факт, що суб'єктом малого підприємництва, який застосовує спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, надається можливість здійснювати документування в спрощеному вигляді. При отриманні аудиторських доказів в ході аудиту суб'єкта малого підприємництва, який використовує спрощену систему оподаткування, аудиторської організації, зокрема, слід розглянути:

- обґрунтованість застосування суб'єктом малого підприємництва спрощеної системи оподаткування виходячи з нормативних критеріїв, за якими суб'єкти малого підприємництва підпадають під дію такої системи;
- дотримання суб'єктом малого підприємництва порядку відображення господарських операцій в книзі обліку доходів і витрат;
- правильність обчислення витрат і валової виручки [6].

З огляду на специфіку проведення аудиторської перевірки на малих підприємствах, можна відмітити типові помилки: відсутність наказу про прийняття організацією облікової політики; не затверджений організацією

робочий план рахунків; не затверджені спрощені форми первинних документів; не визначений спосіб списання відпущених у виробництво матеріалів; неправильне ведення обліку витрат і доходів, необхідного для визначення податкової бази за спрощеною системою оподаткування та інші.

Висновки. Огляду на підвищення рівня конкурентоспроможності для малих підприємств України необхідним є обов'язкове проведення аудиту у разі оприлюднення фінансової звітності (публікації у періодичних виданнях або розповсюдження у вигляді окремих друкованих видань), кредитування малих підприємств, підвищення інвестиційної привабливості. Щодо вдосконалення аудиту необхідно продовжити процес побудови партнерських відносин між державою і професійною спільнотою в особі саморегульованих організацій аудиторів з метою забезпечення безперервного взаємодії, націленого на забезпечення взаємної ефективності.

Список літературних джерел:

1. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 № 211. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>.
2. Господарський кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>.
4. Воюцька І. В. Аналітичні процедури в аудиті: проблеми і перспективи розвитку обліково-аналітичної та контрольної системи в умовах глобалізації економічних процесів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту. 2014. С. 233-238.
5. Винокурова А. Ю. Особливості аудиту малих підприємств. *Вектор науки*. 2012. № 1. С. 119-123.
6. Парасоцька Н. Н. Методика організації аудиту малих підприємств. *Все для бухгалтера*. 2013. № 1. С. 31-35.

K. Belinska. FEATURES OF AUDIT OF SMALL ENTERPRISES

The article considers the features of accounting for small businesses and factors influencing its reliability. The influence of the peculiarities of accounting of small enterprises on the process of audit is determined. Typical accounting errors identified during the audit of small enterprises are analyzed and identified.

Key words: audit, audit service, financial reporting, small enterprise.

Науковий керівник – канд. екон. наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування Костирко А.Г., Миколаївський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ У КАСІ

Т. Вітковська, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти аудиту грошових коштів у касі на підприємствах. Аудит операцій з готівкою у національній валюті на підприємстві – один із етапів аудиту, який передбачає перевірку операцій підприємства, пов'язаних із обігом готівки в процесі фінансово-господарської діяльності для встановлення відповідності до норм чинного законодавства України та визначення ефективності використання грошових коштів.

Ключові слова: готівка, каса, аудит, фінансово-господарська діяльність, аналіз.

Постановка проблеми. Грошові кошти – це найбільш ліквідна категорія активів, яка впливає на платоспроможність суб'єкта господарювання. Кожна організація здійснює як готівкові, так і безготівкові платежі. У той же час, часто трапляється, що працівники цього суб'єкта допускають помилки та зловживання під час здійснення грошових операцій. Такі порушення можуть негативно впливати на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. У зв'язку із цим досить актуальним залишається питання зовнішнього контролю даного об'єкту обліку, зокрема проведенню аудиторської перевірки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аудиту грошових коштів досліджують такі вчені як: Л. П. Кулаковська, О.А. Петрик, А.Д. Шеремет, А.В. Редько, Н.І. Дорош, С.Я. Зубілевич, В.І. Єфіменко. Основна увага приділяється визначенню мети та завдань аудиту грошових коштів, переліку аудиторських процедур, які повинен виконувати аудитор під час аудиту.

Мета статті. Метою статті є визначення особливостей аудиту грошових коштів в касі підприємств і обґрунтування напрямів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Аудит грошових коштів є важливою складовою аудиту фінансової звітності суб'єкта господарювання. Він

проводиться за відповідними об'єктами, до яких належать: аудит касових операцій, аудит операцій за поточними рахунками, аудит валютних операцій та інших банківських рахунків. Вивчення цих напрямків дозволяє сформулювати висновок про доцільність та ефективність використання коштів клієнтом [1].

Теоретичні та практичні аспекти міжнародного досвіду аудиту, які узагальнені в МСА, рекомендують аудитору оцінити систему внутрішнього контролю суб'єкта господарювання. Метою оцінки системи внутрішнього контролю є визначення стратегії аудиту. Оцінка системи внутрішнього контролю дозволяє скоротити час та витрати на аудит, спланувати процедури аудиту, вибрати правильні методи аудиту, визначити обсяг аудиту та є доказом якості професійних обов'язків аудитора. Оцінка системи внутрішнього контролю не виділяється на окремий етап аудиту та, як правило, вона здійснюється одночасно з виконанням аудиторських процедур основного етапу аудиту.

Метою аудиту грошових коштів в касі є підтвердження аудиторською перевіркою достовірності інформації про касові операції у фінансовій звітності, її повноти та відповідності чинному законодавству.

Основні завдання аудиту касових операцій включають:

- перевірка наявності грошових коштів у суб'єкта господарювання та визначення чинників, які призводять до нестач або надлишків;
- перевірка стану зберігання готівки та цінних паперів та правильності організації касових операцій;
- оцінка стану синтетичного та аналітичного обліку коштів, якості відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, облікових регістрах та звітності [2].

Предметом аудиту грошових коштів є бізнес-процеси та операції, пов'язані з рухом грошових коштів та інших активів, а також відносини, що виникають як всередині суб'єкта господарювання, так і поза ним [5]. Об'єкти аудиту грошових коштів представлено на рисунку 1.

Аудит готівки зазвичай починається зі спостереження аудитора за касовими операціями. Ця процедура дозволяє перевірити чи допускаються суб'єктом господарювання зловживання.

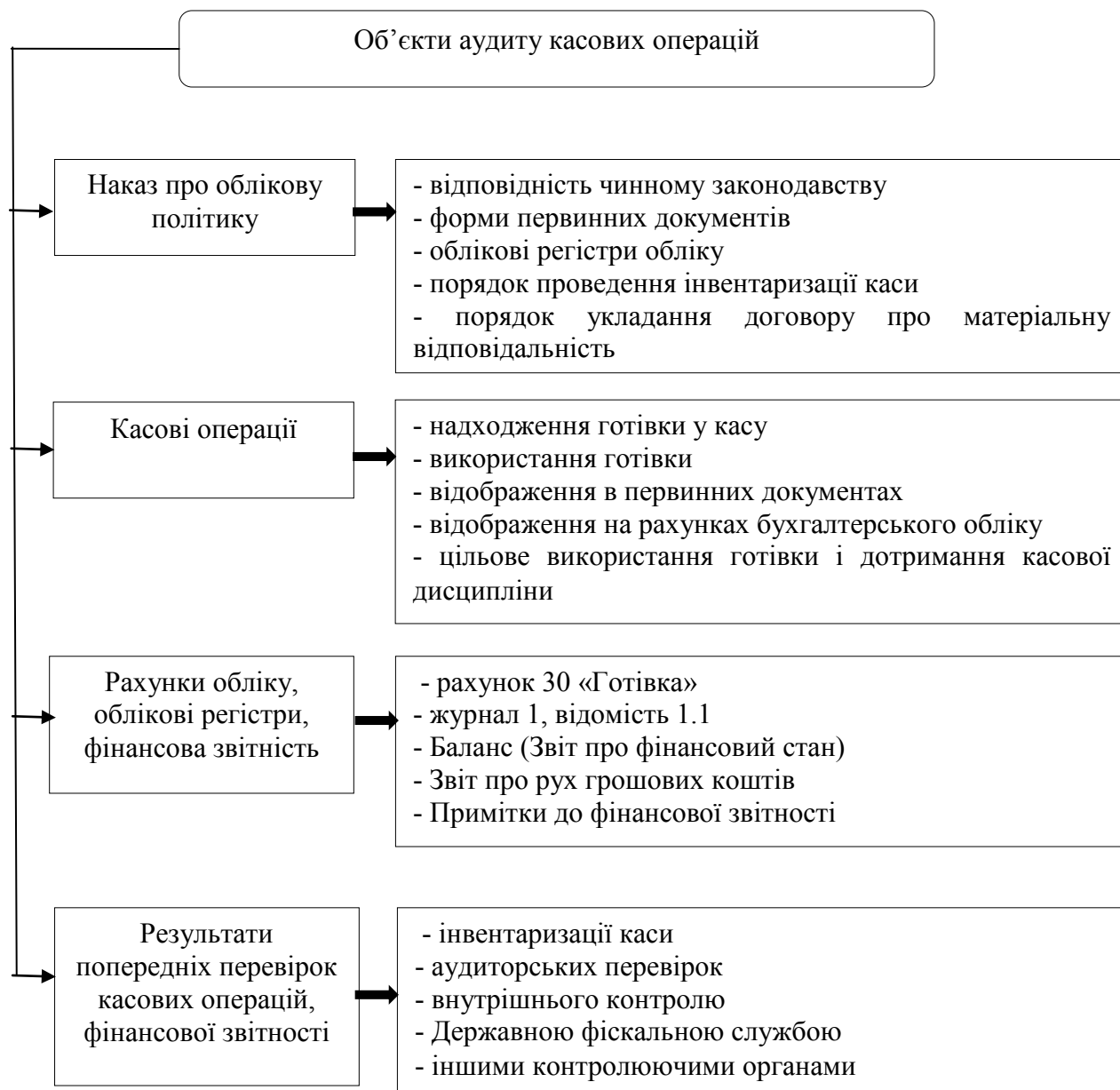

Рисунок 1 – Об'єкти аудиту касових операцій

Джерело: сформовано автором

Аудитор проводить процедури з перевірки ефективності інвентаризаційних робіт з касових операцій, які включають:

- ознайомлення із документами на проведення інвентаризації в касі;

- перевірка періодичності проведення інвентаризації та складу інвентаризаційних комісій;
- перевірка якості оформлення актів інвентаризації грошових коштів;
- оцінка результатів інвентаризації та їх відображення в бухгалтерському обліку;
- проведення інвентаризації в касі аудитором або працівником суб'єкта господарювання та порівняння його результатів з результатами товарно-матеріальних цінностей, проведених протягом року [3].

Особливо важливим завданням аудиту грошових коштів в касі та на банківських рахунках є визначення платоспроможності клієнта. Для виконання цього завдання аудиторі слід самостійно розраховувати показники, які вказують на платоспроможність.

До таких показників відносять коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт власних оборотних активів, коефіцієнт самостійності та коефіцієнт оборотності оборотних коштів.

З метою вдосконалення аудиту грошових коштів в касі та на банківських рахунках аудиторі слід також проаналізувати надходження та витрачання грошових коштів суб'єкта господарювання. Саме цей аналіз дозволить аудиторі вивчити динаміку грошових коштів, визначити суму надлишкового доходу над вибуттям, що дозволяє робити висновки про можливість внутрішнього самофінансування [4].

Основна мета аналізу надходжень та відтоків коштів – виявлення причин дефіциту (надлишку) коштів та визначення джерел їх надходження та відтоку для контролю поточної ліквідності та платоспроможності. Платоспроможність та ліквідність підприємства часто залежать від реального грошового потоку у вигляді грошових потоків, відображених на рахунках, тому важливість аналізу припливу та відтоку коштів полягає у внесенні суттєвих доповнень у методологію оцінки платоспроможності та ліквідності підприємства. Це дозволить реально оцінити фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання [1].

Розроблена програма аудиту касових операцій включає методичні прийоми здійснення аудиторських процедур для отримання аудиторських доказів. Процедури аудиту групуються в конкретні групи і розташовуються в логічній послідовності. Загальний план аудиту касових операцій передбачає окремий етап фізичної перевірки, на якій аудитор здійснює перевірку грошових коштів або здійснює нагляд за проведенням інвентаризації. Запропонований методологічний підхід до організації та методології аудиту касових операцій спрямований на підвищення якості аудиту.

Необхідно також звернути увагу на вдосконалення автоматизації аудиту касових операцій. Відомо, що для обліку використовується багато різних автоматизованих програм, а спеціальної аудиторської програми немає. На нашу думку, це значно ускладнює роботу аудитора. Необхідно створити програму, яка могла б групувати всю інформацію, необхідну аудитору, щоб скласти достовірний аудиторський звіт.

Інший спосіб вдосконалити аудит грошових коштів, що знаходяться в касі підприємства – це обмін досвідом таких аудитів з іноземними фірмами.

Реалізація вищезазначених рекомендацій поліпшить організацію та методику аудиту грошових коштів на руках та на банківських рахунках компанії.

Висновки. Таким чином, аудит грошових коштів має велике значення для розуміння ефективності діяльності суб'єкта господарювання, оскільки завдяки його результатам клієнти аудиторських послуг мають можливість оцінити ефективність їх використання. Однак існує низка проблем в його організації та здійсненні, які необхідно вирішити як пріоритетні, оскільки саме під час здійснення касових операцій можуть відбуватися багато зловживань та різних порушень.

Список використаних джерел

1. Ковальова О.В., Гришко Н.В. Проблеми аудиту грошових коштів та їх вирішення. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=25105>.

2. Радіонова Н.Й. Концептуальний підхід до організації та методики проведення аудиту грошових коштів підприємства. URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=5750>.

3. Виноградова М.О., Жидєєва Л.І. Аудит : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 654 с.
4. Організація та методика аудиту : посібник / Л.М. Ячнева та ін. Харків : Форт, 2014. 121 с.
5. Бондаренко Н.М., Таран В.В. Організація обліку і контролю грошових коштів. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/17_2017/46.pdf.

T. Vitkovska. FEATURES OF AUDIT OF CASH IN CASH

The article considers the theoretical and practical aspects of the audit of cash on hand at enterprises. Audit of cash transactions in national currency at the enterprise is one of the stages of the audit, which involves checking the operations of the enterprise related to cash circulation in the process of financial and economic activities to establish compliance with current legislation of Ukraine and determine the efficiency of cash use.

Key words: *cash, cash desk, audit, financial and economic activity, analysis.*

*Науковий керівник – канд. екон. наук, старший викладач
кафедри обліку і оподаткування Костирко А.Г.,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 368

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

*Лісова А. А., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

Анотація: у статті визначено роль фінансового планування в діяльності вітчизняних страхових компаній, розкрито сутність фінансового планування як складової стратегічного управління, охарактеризовано етапи та основні умови фінансового планування. На основі вихідних даних про активи, власний капітал, зобов'язання та прибуток Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «ІНГО»» було побудовано прогнозні значення цих показників методом експоненційного згладжування.

Ключові слова: *страхування, страхова діяльність, фінансове планування*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток страхової діяльності в Україні в умовах нестабільності економічного середовища вимагає підвищеної уваги до управління фінансами страхових компаній з метою забезпечення їх конкурентоспроможності та фінансової стійкості. В різних часових періодах діяльність страхових компаній залежала від багатьох факторів, які досліджувались та вимагали пояснень. Але кожен із факторів так чи інакше вміщував в себе поняття фінанси. Тому економічна частина, її планування ставилось на одне з перших і вагомих місць. Тому актуальність

даної теми залишається у всі часові періоди в активному дослідженні науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним питання фінансового планування в діяльності вітчизняних страхових компаній присвячено праці таких науковців як: Бігдаш В. В., Клапків Л. М., Клапків Ю. М., Крамаренко Г.О., Свірський В. С., Яворської Т. В. Але низка питань теоретичного плану та методичного забезпечення потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення ролі фінансового планування в діяльності вітчизняних страхових компаній, розкриття сутності фінансового планування як складової стратегічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досить важливу роль для кожної страхової компанії відіграють фінансові ресурси, в основному грошові кошти, кількість яких постійно змінюється в залежності від збільшення чи зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості. Із усіх ресурсів саме грошові ресурси необхідно постійно контролювати і регулювати, так як вони забезпечують стабільне та надійне функціонування організації [5].

Планування займає важливе місце в управлінні фінансами, тому що саме в ході планування кожен страховик оцінює свій фінансовий стан, виявляє резерви збільшення фінансових ресурсів, напрямки їх ефективного використання. Важлива роль в управлінні фінансами відводиться аналізу, який проводиться на основі системи збалансованих показників, націлених на комплексну оцінку, визначення перспектив розвитку, досягнення стратегічних цілей, збільшення ринкової капіталізації, вдосконалення внутрішніх процесів та задоволення потреб користувачів страхових послуг [7].

Основне завдання фінансового планування – спрогнозувати такий рух фінансів, який забезпечить сталий розвиток компанії у відповідності до цілей

діяльності страхової компанії [4]. Ряд вчених розглядають фінансове планування як систему управління, або ж систему контролю окремими елементами управління.

Крамаренко Г.О. [5] розглядає фінансове планування, як процес, що дозволяє вирішити таке:

- забезпечення необхідними фінансовими ресурсами виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності;
- визначення шляхів ефективного вкладення капітал, ступеню раціонального його використання;
- виявлення внутрішньогосподарських резервів збільшення прибутку за рахунок економного використання грошових коштів;
- встановлення раціональних фінансових відносин з бюджетом, банками та іншими підприємствами;
- дотримання інтересів акціонерів та інших інвесторів;
- контроль за фінансовим станом, платоспроможністю та кредитоспроможністю підприємства.

Фінансове планування займає важливе місце в системі фінансового менеджменту, що визначає необхідність постійної до нього уваги та вдосконалення, особливо в умовах постійних змін зовнішніх економічних умов й ускладнення бізнесу. Розглянемо декілька точок зору, які характеризують взаємозв'язок системи фінансового менеджменту й фінансового планування та розкривають сутність останнього.

Так, Бігдаш В. В., трактує фінансове планування, як один з методів фінансового менеджменту [1]. Ряд вчених [4] вважають, що фінансове планування – це суттєвий елемент системи фінансового управління, який впливає на всі аспекти діяльності страхових компаній.

Досліджуючи сферу використання планування й зокрема фінансового, слід відмітити, що існують різні класифікаційні ознаки планування, які призводять до значної різноманітності типів останнього. Так, Дж. Дермер [2], пропонує класифікацію, в основу якої покладено такі ознаки, як період

планування або часовий горизонт; організаційні перспективи; рівень в середині організації; об'єкт планування; мета планування.

На думку Яворської Т. В. [8], типи планування базуються на трьох ознаках – ступені планування (детерміноване, ймовірне, стохастичне); часової орієнтації (реактивне, інактивне, преактивне, інтерактивне); та горизонту планування (довгострокове, середньострокове, короткострокове).

Приймаючи до уваги, що в цілому вчені схилиються думки відповідно трьох рівнів управління: стратегічного, тактичного і оперативного, можна зробити висновок, що кожному з них притаманні особливості в постановці цілей, завдань, нормативів, тощо.

Завдяки багатолітнім напрацюванням та спостереженням, діяльність страхових компаній вже систематизована та фінансово розвинена. І зрозуміло, що для ефективної роботи та стрімкого розвитку страхової компанії потрібно розраховувати суму страхових платежів. Адже основою його є план надходження страхових платежів, який доцільно розглядати не лише як інструмент управління виробника страхових послуг з точки зору їхнього обсягу, асортименту, якості, а й як план заходів досягнення певної величини й структури страхового фонду, його руху.

При формуванні фінансового плану страхової організації розраховуються, аналізуються й використовуються багато показників. Найважливішими показниками в фінансовому плануванні є обсяг страхових платежів і підсумкові результативні показники - прибуток, рентабельність.

Показник величини страхових платежів покладений в основу всього процесу фінансового планування страхових компаній. Спираючись на нього, розробляють планове завдання за окремими видами страхування з урахуванням залучення потенційних страхувальників. Як було встановлено раніше, показник обсягу страхових платежів має синтетичний характер, тому при його плануванні застосовується обчислення середнього платежу, середньої страхової суми, кількості діючих договорів тощо.

Для складання фінансового плану особливе значення мають показники прибутку й доходу, темпи зростання яких та пропорції розподілу показують можливості розвитку страхової компанії. У попередніх розділах Уже розглядалися можливості зростання прибутку-страховика за рахунок інвестиційної діяльності. Тому у фінансовому плануванні використовуються окремо два, показники - доходу й прибутку, що належать безпосередньо до страхових операцій та інвестиційної діяльності.

Практика засвідчила переваги планування надходження страхових платежів у чотири етапи. Дані етапи наведені та проаналізовані на рисунку 1.

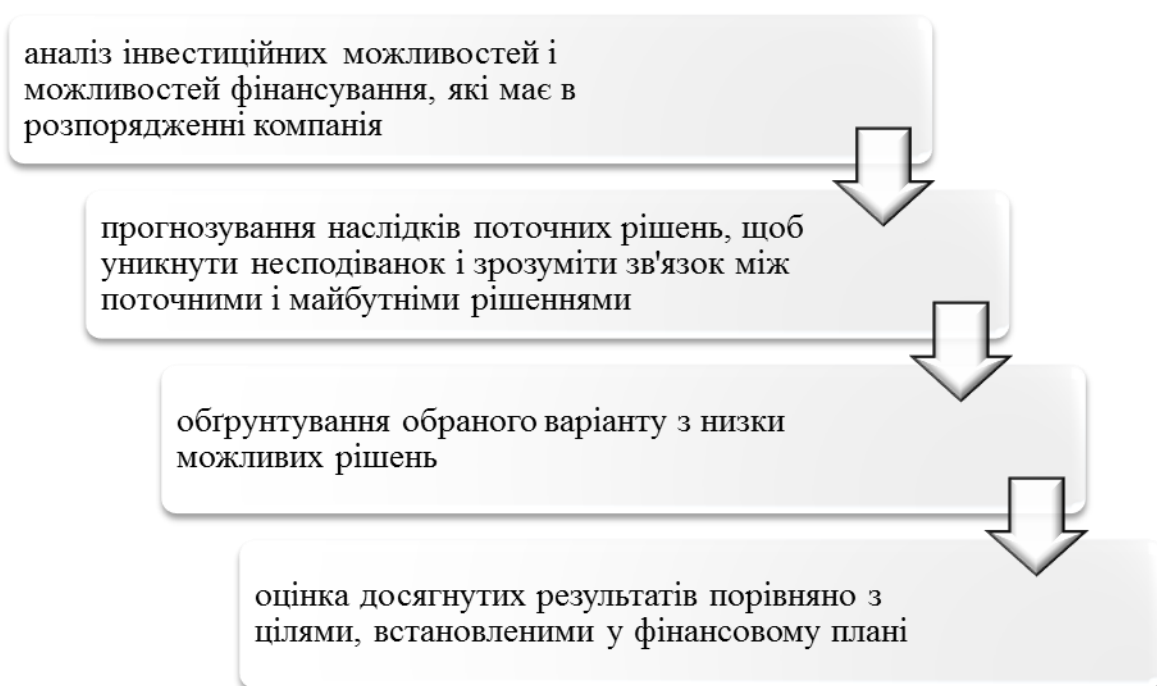

Рисунок 1 – Етапи фінансового планування

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Найважливішими умовами успішності планування є контроль за виконанням планів і подальше коректування планів і цілей планування залежно від одержаних результатів. Такий зворотний зв'язок необхідний в будь-якій системі управління бізнесом. З погляду терміну планування можна виділити довгострокове, середньострокове і короткострокове фінансове планування. При цьому короткострокове планування ґрунтується на результатах середньострокового і довгострокового планування. Проте планування на тривалі терміни в умовах трансформації економіки,

характерної для сучасних умов, малоефективно, оскільки не дозволяє об'єктивно враховувати зміни макроекономічного середовища. Умови, від яких залежить ефективність фінансового планування, витікають з самих цілей цього процесу і необхідного кінцевого результату. В цьому значенні виділяють три основні умови фінансового планування: надійність прогнозу; вибір оптимального фінансового плану; контроль за виконанням фінансового плану. У процесі вивчення методичних та практичних засад оцінювання ефективності фінансового управління вітчизняною страховою компанією важливого значення набуває дослідження сучасного стану і тенденцій розвитку страхового ринку України. Так, станом на 31 грудня 2019 р. в Державному реєстрі фінансових установ зареєстровано 233 страхові компанії, з яких 23 надавали послуги страхування життя (далі – "life"), а 210 – здійснювали страхування інше, ніж страхування життя (далі – загальне страхування/страхування "non-life"). Починаючи з 2000-х років кількість страхових компаній була відносно сталою, однак після кризи 2008-2009 рр. почала зменшуватись. Так, за 2019 р. порівняно з 2018 р., кількість компаній зменшилася на 48 СК, порівняно з 2017 р. зменшилася на 61 СК [6]. На основі діяльності Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «ІНГО»» проведемо аналіз динаміки основних фінансових показників.

Таблиця 1. Структура страхових премій та виплат за видами страхування у ПрАТ АСК «ІНГО УКРАЇНА» за 2018 – 2019 рр.

Види страхування	Валові страхові премії, тис. грн		Валові страхові виплати, тис. грн		Структура, 2019 %	
	2018	2019	2018	2019	Валові страхові премії	Валові страхові виплати
Особисте страхування	221,28	342,16	122,00	150,21	22,4	22,8
Майнові види страхування	591,83	692,79	280,00	327,09	45,4	49,7
Страхування відповідальності	400,87	492,57	126,11	180,80	32,2	27,5
Всього	1213,98	1527,5	528,11	658,10	100,0	100,0

Джерело: розраховано та побудовано за даними звітності страхової компанії [3]

За даними таблиці можна говорити про те, що загальна величина страхових премій у 2018 році порівняно з 2019 роком зростає. Так, валові страхові премії збільшились на 25,8%, що в абсолютному вираженні складає 313,52 тис.грн. Звертаючи увагу на структуру страхових премій, слід відмітити, що найбільшу частку серед валових, так і серед чистих премій протягом 2018-2019 рр. займають майнові види страхування, найменшу – особисте страхування.

Валові виплати зростають у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 24,6%, що в абсолютному вираженні складає 129,99 тис.грн. Звертаючи увагу на структуру страхових виплат, то найбільша питома вага належить майновим видам страхування, а найменша – особистому страхуванню. При цьому валові витрати на майнові види страхування у 2019 р. порівняно з 2018 р. зросли на 16,8%, а чисті – на 41,1%.

На основі вихідних даних про активи, власний капітал, зобов'язання та прибуток було побудовано прогностні значення цих показників на 2020 рік. Метод експоненційного згладжування забезпечує отримання прогнозу на один період вперед, яке базується на урахуванні ступеня новизни інформації. Для отримання прогностних значень скористаємо наступними формулами. Експоненційна середня Y_t , тобто згладжене значення рівня часового ряду на момент t , має вигляд:

$$Y_t = a \cdot y_t + (1-a) \cdot Y_{t-1}, \quad (1)$$

де в якості початкового значення Y_0 найчастіше приймається y_1 , а – параметр згладжування ($a \in [0;1]$).

Наведене рівняння можна представити у вигляді:

$$Y_t = a \cdot y_t + a \cdot (1-a) \cdot y_{t-1} + a \cdot (1-a)^2 \cdot y_{t-2} + \dots + a \cdot (1-a)^t \cdot Y_0 \quad (2)$$

з якого видно, що експоненційна середня є середньою з експоненційно розподіленими вагами. Виходячи з того, що формулу для обчислення Y_t можна представити у вигляді:

$$Y_t = a \cdot y_t + (1-a) \cdot Y_{t-1} = Y_{t-1} + a \cdot (y_t - Y_{t-1}) \quad (3)$$

За допомогою описаного методу отримано прогнозні значення показників на 2020 рік (табл. 2).

Таблиця 2 Отримані прогнозні значення основних фінансових показників на 2020 рік ПрАТ АСК «ІНГО УКРАЇНА», млн грн

Показники	Значення
Активи	219106,08
Власний капітал	19655,24
Зобов'язання	199438,70
Прибуток	234,42

Джерело: розраховано та побудовано за даними звітності страхової компанії [3]

За отриманими даними в таблиці 2 видно, що прогнозовані показники мають тенденцію до зростання. За прогнозом на 2020 рік активи становитимуть 219106,08 млн грн., власний капітал – 19655,24 млн грн., зобов'язання – 199438,70 млн грн., прибуток банку – 234,42 млн грн. Такі фактичні та прогнозовані показники фінансової діяльності страхової компанії є позитивними.

Представимо наступний прогноз у напрямку показників діяльності страхової компанії (табл. 3).

Таблиця 3. Отримані прогнозні значення показників діяльності на 2020 рік ПрАТ АСК «ІНГО УКРАЇНА», млн грн

Показники	Значення
Чисті зароблені страхові премії	1091,77
Премії підписані, валові суми	1245,17
Валові страхові виплати	643,94
Чисті страхові виплати	458,60

Джерело: розраховано та побудовано за даними звітності страхової компанії [3]

За отриманими даними в таблиці 3 видно, що прогнозовані показники мають тенденцію до зростання. Отже, використана методика розрахунку основних фінансових показників страхової компанії – ПрАТ АСК «ІНГО УКРАЇНА» при умові використання її у практичній діяльності спроможна покращити рівень обґрунтованості управлінських рішень щодо прийняття рішень стосовно питань прогнозування фінансових показників компанії. Це буде досягатися шляхом зниження рівня невизначеності наслідків змін

структури компанії та здатністю попереджувати прийняття невірних управлінських рішень.

Висновки. Процес складання прогнозу балансу доходів і витрат страховика передбачає розрахунок статей доходів та витрат страховика, а потім – прогнозування комплексу показників, що зокрема можуть включати показники платоспроможності, прибутковості і схильності до ризику. Розрахунок комплексних показників може виділятися в окрему процедуру – оптимізація фінансового планування. Виконане дослідження дозволяє скоротити витрати і підвищити ефективність діяльності страхової компанії при здійсненні заходів планування власної діяльності. Напрямами розвитку дослідження є його використання під час фінансово планування конкретних проектів розвитку страхового бізнесу в компанії.

Список використаних джерел:

1. Бігдаш В. Д. Методичні аспекти фінансового бізнес-планування діяльності вітчизняної страхової компанії. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_3_1/pdf/067-073.pdf
2. Дайле А. Практика контроллинга: Пер. с нем. / Под ред. и с предисл. М.Л. Лукашевича, Е.Н. Тихоненковой / А.Дайле – М.: Финансы и статистика, 2001
3. Звіт про управління ПАТ «Акціонерна страхова компанія «Інго Україна» за 2019 рік. URL: https://ingo.ua/content/about-company/fin-reports/2019/12_2019/zvit-pro-upravlinnya.pdf
4. Клапків Л. М., Клапків Ю. М., Свірський В. С. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній: теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління: монографія. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 171 с.
5. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування / Г.О. Крамаренко – Київ: Центр навчальної літератури, 2003
6. Огляд фінансово-страхового ринку. Журнал «Insurance TOP» №8(76)2020р.
7. Фомина В. С. Роль бізнес-планування в управлінні страховою компанією. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7676> (дата звернення: 17.02.2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.2.154](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.154)

8. Яворська Т. В. Державне регулювання страхового підприємництва в Україні : монографія / Т. В. Яворська. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012

A. Lisova. **THE ROLE OF FINANCIAL PLANNING IN THE ACTIVITIES OF INSURANCE COMPANIES**

Annotation: the article defines the role of financial planning in the activities of domestic insurance companies, reveals the essence of financial planning as a component of strategic management, describes the stages and basic conditions of financial planning. Based on the initial data on assets, equity, liabilities and profit of the Private Joint-Stock Company "INGO Insurance Company", the forecast values of these indicators were built by the method of exponential smoothing.

Key words: insurance, insurance activity, financial planning

*Науковий керівник – Шишпанова Н.О.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 368.03

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

*Салюк С.В., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

Анотація: у статті розглянута сутність системи продажів страхових послуг, а також розкрито практичні рекомендації щодо продажу страхових послуг. Обґрунтовано необхідність формування цієї системи в площині управління страховою компанією, адже в сучасних умовах процес управління продажами страхових продуктів нерозривно пов'язаний з побудовою ефективної системи страхового менеджменту. Доведено, що ефективна система продажу страхових послуг сприяє фінансовому успіху страхової компанії на ринку.

Ключові слова: страхування, страхова діяльність, страховий менеджмент, страхові послуги, страхові продукти

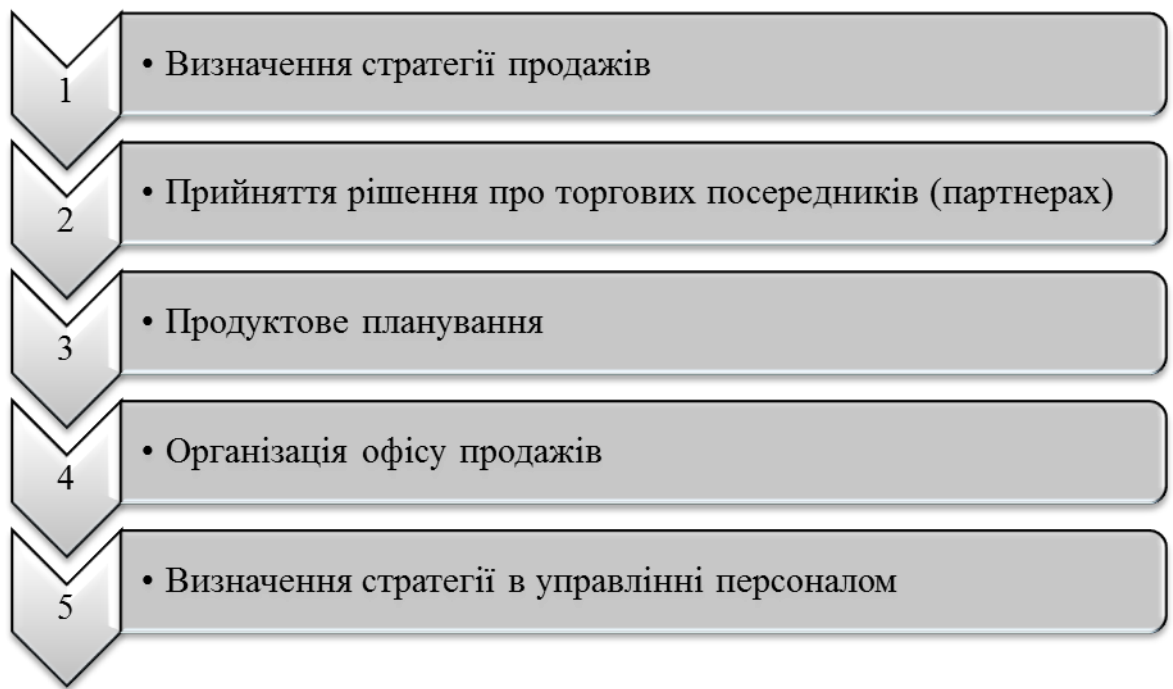
Постановка проблеми. Розвиток ринку страхових продуктів створює потребу в отриманні найкращих та найбільш ефективних практичних рекомендацій в організації та управлінні комерційними підрозділами у страхових компаніях. Адже в сучасних умовах процес управління продажами страхових продуктів нерозривно пов'язаний з побудовою ефективної системи страхового менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо ефективності продажу страхових компаній розглядається частково в роботах вітчизняних та зарубіжних учених і практиків, зокрема таких, як: В. Базилевич, С. Березіна, Л. Бернер, Н. Зозуля, Т. В. Письменна, Р. Пікус, Н. Приказюк, Г. Тлуст, Ф. Сорока, К. Борх, Б. Бюйвилер, Д. Дикинсон й ін. Не зменшуючи важливості наукових досліджень в цій сфері, питання підвищення ефективності продажу страхових продуктів потребує подальшого дослідження з метою обґрунтування ефективності запропонованих рекомендацій та розкриття їх змісту, особливо в умовах трансформаційних змін на страховому ринку.

Мета дослідження. Метою статті є поглиблення уяви щодо сутності системи продажів страхових послуг, визначення практичних рекомендацій щодо продажу страхових послуг, а також обґрунтування необхідності формування цієї системи в площині управління страхової компанії.

Виклад основних результатів дослідження. Процес управління продажами страхових продуктів тісно пов'язаний з побудовою ефективної системи адекватного страхового менеджменту, який зможе правильно розставити пріоритети. Керівництво повинно розуміти, що в основі у такого бізнесу повинні стояти не тільки обсяги продажів і фінансовий результат, але й система ефективної реалізації страхових продуктів. В цілому ж баланс між взагалі страховою діяльністю фірми та системою продажу страхових послуг стоїть на трьох китах: грамотному захисті майнових інтересів; серйозному ставленню до складання договору страхування; професіоналізмі співробітників, які вміють розставити пріоритети [1].

При плануванні стратегії продажів важливо врахувати етапи побудови системи продажів:

Стратегія продажів дозволяє сконцентруватися над тими сегментами ринку, які вважаються найбільш перспективними. Необхідно уважно проводити аналіз пропозицій аналогічних компаній, відзначати їх переваги, продумувати способи залучення клієнтів до компанії [4].

Розширення географії або сегментів продажів потребує залучення партнерів-брокерів, партнерів-агентів. Адже агентські мережі – одні з найбільш ефективних каналів продажу. Взагалі використання всіх можливих каналів продажу - і мережевих компаній, і фінансових організації (банки, центри кредитування), і приватних осіб (агентів) має ряд переваг. А саме:

- отримання додаткового доходу всіма сторонами партнерських відносин за рахунок спільного використання інформаційних і фінансових ресурсів, баз даних;
- підвищення територіальної доступності страхових послуг для клієнтів;
- покращення якості обслуговування клієнтів, у тому числі за рахунок підвищення швидкості оформлення страхових полісів;
- розширення асортименту страхових продуктів;
- збільшення регіонального охоплення, оскільки використовується мережа філій фінансових установ, торгових організацій і т. ін.;

- зниження витрат на розвиток збутової мережі, що дає змогу досягти оптимальної ціни страхових продуктів; – розширення клієнтської бази за рахунок використання клієнтської бази партнера;
- формування цільових маркетингових програм для клієнтів;
- підвищення іміджу страхової компанії за рахунок співпраці з відомими компаніями-партнерами [3].

Найдохідніший і лояльний канал збуту - корпоративні клієнти. Але для роботи з ними потрібен фахівець з ведення саме корпоративних замовників.

Комерційне представництво вимагає не менше пильної уваги. Для багатьох клієнтів важливо прийти в солідний, якісний офіс, який створює уявлення про компанію як про надійного фінансового оператора. Тому важливо не скорочувати витрати на ремонті, меблях і предметах декору. Використання ароматизаторів, маркетінгових прийомів таких як хороша каво-машина, представницький офіс-менеджер, музичний супровід офісу призводить до збільшення лояльності клієнтів.

Однак основні складності і витрати в страхових продажах складають витрати по пошуку і залучення персоналу, в подальшому навчання і адаптація торгового персоналу в новій компанії. Незважаючи на величезну кількість пропозицій від страхових компаній і центрів підготовки страхових агентів, якість і розмір конверсії в середовищі страхових менеджерів вкрай низька не більше 10 відсотків в цілому по ринку (за всіма видами страхових продуктів). Основна причина такої ситуації - загальне уявлення українців про роботу зі страховим агентом, за ступенем «престижності» порівняно з роботою ріелтерів і не ефективна система селекції страхових агентів.

Вважаємо, що основними правилами побудови ефективної системи продажу страхових продуктів є:

1. Суворі критерії відбору та запрошення нових співробітників в команду.
2. Чіткий план роботи по кожному напрямку і виду страхування.

3. Навчання технікам продажів і спілкування з клієнтами. Навчання повинне відповідати запитам ринку і вимогам компанії. Найбільш ефективно розподілити час навчання в такий спосіб: 10% - навчання продукту, 90% - навикове навчання.

5. Система преміювання, що залежить від досягнутих економічних показників. Керівнику відділу страхових продажів слід передбачити оптимальне співвідношення окладної частини дохід торгових співробітників і преміальної частини. З практики, оптимальним вваріантом співвідношення є 20/80 на користь премій за підсумками роботи.

6. Регулярна система оцінки ефективності страхових агентів. Керівник відділу самостійно, або у співпраці з HR-менеджером, зобов'язаний не рідше 1 разу на рік проводити оцінку професійних результатів підлеглих співробітників.

7. Робота над HR-іміджем страхової компанії. Здобувачі на різні вакантні посади рідко вважають роботу в сфері страхування привабливою альтернативою. Тому від того, наскільки ефективно вибудована робота по формуванню позитивного професійного іміджу компанії-роботодавця залежить багато в чому якість претендентів на вході і показники по плинності персоналу в цілому по компанії.

8. Постійна робота над мережею партнерів, брокерів і представників, контроль над представниками партнерської мережі в частині відповідності стандартів компанії. Кількість і якість торгових партнерів для страхової компанії вимагає пильної уваги.

9. Чітка система профілактики розірвання страхових договорів, при якій робота по попередженню розірвання страхових угод починається в момент вручення укладеного договору клієнту [2].

Висновки. Отже, вибір тієї чи іншої системи продажу залежить від багатьох чинників, серед яких вибір перспективних страхових послуг, каналів збуту, пошук та залучення професійного персоналу. При створенні власної системи продажу керівництво страхової компанії повинно визначити

ефективність кожного із каналів продажу. Такий аналіз дасть змогу виявити напрями стимулювання мережі та рівень вигоди від вкладень у стимулювання продажу, наприклад, через мотивацію продавців.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує тезу про те, що система страхового продажу є основоположним фактором, що відіграє важливу роль у створенні та підвищенні вартості страхового бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Айдосова Б.Х., Бісенова Р.А., Смагулова Ж.Б. Аналіз маркетингової діяльності страхових компаній Казахстану. *Міжнародний журнал прикладних і фундаментальних досліджень*. 2016. № 3-1. С. 36-39.
2. Коваленко А.В., Філатов В.В. Стратегічні аспекти страхового маркетингу інновацій на регіональному ринку послуг в сучасних умовах. *СВІТ (Модернізація. Інновації. Розвиток)*. 2018. № 12. С. 78-83.
3. Мироненко А.А. Перспективи розвитку страхового ринку в умовах кризи. *Вісник державного і муніципального управління*. 2016. № 1. С. 108-114.
4. Тимофєєва Е.М. Особливості маркетингу страхових продуктів. *Бізнес. Освіта. Право*. 2017. № 3 (24). С. 224-227.

S. Salyuk, FORMATION OF THE SYSTEM OF SALE OF INSURANCE SERVICES

Annotation: the article considers the essence of the system of sales of insurance services, as well as reveals practical recommendations for the sale of insurance services. The necessity of forming this system in the plane of management of the insurance company is substantiated, because in modern conditions the process of sales management of insurance products is inextricably linked with the construction of an effective insurance management system. It is proved that an effective system of selling insurance services contributes to the financial success of the insurance company in the market.

Key words: insurance, insurance activity, insurance management, insurance services, insurance products

*Науковий керівник – Шишпанова Н.О.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

А. О. Нацьокін, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: досліджено умови діяльності страхових компаній України. Визначено, що прогресивний розвиток національних страхових ринків неможливий без інтеграції у світову систему страхування., головною ознакою якої протягом останніх років є глобалізація та інтернетизація. Охарактеризовано, що цифрові технології змінюють бізнес-модель страхової галузі. Це призводить до змін у страхових покриттях, способах, якими вони проєктують і поширюють продукти, гарантують ризики і управляють претензіями.

Ключові слова: страхування, цифрові технології, страхові компанії

Постановка проблеми. Сучасний характер суспільно-виробничих відносин обумовив створення об'єктивних передумов розвитку і функціонування ринку страхових послуг в Україні і сформував відповідний рівень пропозиції та попиту на них. Страхові інтереси суспільства надзвичайно різноманітні, хоча і базуються на загальній потребі в страховому захисті. Разом з тим, глобалізаційні процеси в світовій економіці та широке розповсюдження сучасного програмного забезпечення сприяли зростанню Internet торгівлі та його активного використання у бізнес-процесах будь-якого суб'єкта господарювання. Протягом останніх років питома вага обсягу продажів в Інтернет-мережі поступово зростає і досягає рекордних показників.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Перспективи розвитку страхових компаній України в умовах цифрової трансформації досліджувалися іноземними і вітчизняними вченими, з поміж яких: В.В. Волкової, Ю.В. Городніченка, Ш. Верма, К. Венкатарамана, Л.В. Шірінян та інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження умов діяльності страхових компаній України та обґрунтування перспектив їх розвитку в умовах цифрової трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхування по праву вважається найбільш інтегрованою формою фінансової діяльності. Це потужна фінансово-кредитна система, яка практично ні в чому не поступається банківській сфері. Прогресивний розвиток національних страхових ринків неможливий без інтеграції у світову систему страхування. Головною ознакою розвитку світового господарства протягом останніх років є глобалізація та інтернетизація. Глобалізація страхових відносин є процесом стирання законодавчих та економічних бар'єрів між національними страховими ринками, що відбуваються під впливом змін у світовій економіці, і має на меті формування глобального страхового простору.

В галузі загального страхування розвинені ринки були основними драйверами зростання. Розвинені країни Азії показали найбільше зростання премій (+ 4.1%), Північна Америка також демонструвала значну динаміку (+ 3.2%). Зростання було більш помірним в Західній Європі (+ 1.5%), але це було значне поліпшення в порівнянні з попередніми роками застою. Ринки, що розвиваються продовжили впевнену тенденцію зростання премій (+ 7.8%), в основному за рахунок Китаю [2].

На сьогодні 70% обсягу загальносвітових страхових премій припадає на страхові ринки Західної Європи, США та Японії, які головним чином акумулюють та перерозподіляють страхові кошти, формують тенденції світового страхового ринку, але одночасно є взаємозалежними через глобалізаційні процеси, що вже давно переважають на світовому ринку страхування.

Роль інформаційних систем полягає в тому, щоб автоматизувати певний процес, тобто зробити його більш зручнішим у використанні, зменшити час виконання певних дій та тим самим досягти підвищення продуктивності праці робітників.

Урядом нашої країни схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр., основною метою якої є реалізація ініціатив «Цифрового порядку денного України 2020» (цифрова стратегія) для усунення бар'єрів на шляху цифрової трансформації країни у найбільш перспективних сферах, що планується досягти шляхом стимулювання економіки та залучення інвестицій, подолання цифрової нерівності, поглиблення співпраці з ЄС у цифровій сфері та розбудови інноваційної інфраструктури країни та цифрових перетворень[9].

Впровадження комп'ютерних технологій дуже цінується в страхових компаніях, оскільки це не тільки економить час, який був витрачений на виконання певної роботи, а й підвищується зручність та простота використання, що може слугувати фактором для залучення нових клієнтів і отримання ще більшого прибутку[1]. АІС «Страхування» створюється безпосередньо у страхових компаніях і охоплює автоматизоване ведення всіх страхових операцій. Склад і структура АІС в різних страхових компаніях різні. Організаційно система являє собою сукупність АІС адміністративно-територіальних ланок, об'єднаних загальною методологією задач, що вирішуються, єдиною інформаційною базою і технологією обробки документів[1].

Розробка і впровадження автоматизованих програм виконується для підвищення ефективності управління страховою діяльністю, за рахунок забезпечення керівників і фахівців страхових компаній інформацією в необхідній якості та обсязі, а також для реалізації стандартів інформаційних технологій управління на основі: забезпечення захисту інформаційних ресурсів; підтримки прийняття управлінських рішень; зниження витрат управління страховою діяльністю; створення інтегрованої БД; підтримки електронного документообігу; підвищення інформаційної культури управлінської праці; інтеграції з зовнішніми інформаційними системами [3].

На практиці процес впровадження інформаційної системи ніколи не був простим, адже централізований облік вимагає реорганізації багатьох

процесів згідно з загальними правилами та чіткого вводу інформації. Зміна підходів в роботі з інформацією також відбувається при організації виділеного каналу між офісами. Персонал компаній завжди ставився з розумінням до цих питань. Великий обсяг робіт пов'язаний з спрощенням вводу інформації в межах страхових продуктів, оперативним контролем її достовірності, нарощуванням методів аналізу[4]. Так, основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка

Показники	2018	2019	2020	Темпи приросту І кв. 2020/ І кв. 2019	
				млн. грн	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць					
Кількість договорів, крім договорів з обов’язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	77495,0	19 126,3	17 810,9	-	-6,9
- зі страхувальниками – фізичними особами	72460,2	17 626,2	16 001,5	-	-9,
Кількість договорів з обов’язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	123582,5	26 925,3	22 719,9	-	-15,6
Страхова діяльність, млн. грн.					
Валові страхові премії	49367,5	13 331,1	11 548,8	1 782,3	-13,4
Валові страхові виплати	12863,4	3 311,2	3 749,9	438,7	13,2
Рівень валових виплат, %	26,1%	24,8%	32,5%	-	-
Чисті страхові премії	34424,3	9 672,9	9 668,0	-4,9	-0,1
Чисті страхові виплати	12432,6	3 248,7	3 659,0	410,3	12,6
Рівень чистих виплат, %	36,1%	33,6%	37,8%	-	-
Страхові резерви, млн. грн.					
Обсяг сформованих страхових резервів	26975,6	31 965,5	3 794,7	3 794,7	13,5
- резерви зі страхування життя	9335,1	11 124,8	1 542,9	1 542,9	16,1
- технічні резерви	17640,5	18 588,9	20 840,7	2 251,8	12,1
Активи страховиків та статутний капітал, млн. грн.					
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2))	63493,3	63 126,2	65 114,9	1 988,7	3,2
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	40666,5	41 470,5	47 390,0	5 919,5	14,3
Обсяг сплачених статутних капіталів	2636,6	11 702,	10 663,2	-1 039,5	-8,9

Кількість страхових компаній станом на 31.03.2020 становила 225, з яких 22 СК зі страхування життя (СК "Life") та 203 СК, що здійснювали види страхування, інші, ніж страхування життя (СК "non-Life"). Станом на

31.03.2020 в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року кількість страхових компаній зменшилась на 40 СК [5].

Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року збільшився на 7,7 в.п. та становив 32,5%. Рівень чистих страхових виплат станом на 31.03.2020 становив 37,8%, що більше на 4,2 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Операції вихідного перестраховування у I кварталі 2020 року у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року зменшилися на 1 678,3 млн. грн. (37,8%) за рахунок зменшення на 1 777,2 млн. грн. (48,6%) перестраховування в середині країни. При цьому, операції з перестраховування із страховиками-нерезидентами збільшились на 98,9 млн. грн. (12,6%).

Розвиток національної економіки України повинен забезпечуватися стабільністю в тому числі й вітчизняного страхового ринку та підвищенням ролі страховиків, що позитивно впливатиме на зацікавленість іноземних інвесторів до започаткування або розширення власного бізнесу в Україні. На жаль, відповідальність перед страхувальниками протягом довгих років не була в пріоритеті роботи страхових компаній, але ситуація змінюється. Тепер відповідальність перед страхувальниками означає чесний діалог із суспільством, професійний підхід до вирішення економічних і соціальних завдань.

Охарактеризовані тенденції доводять, що ринок страхування перебуває в доволі складному, але перспективному становищі. Саме тому необхідно і надалі продовжувати дослідження та аналіз страхового ринку України. А відповідним державним органам слід налагодити інформаційну політику для населення, аби збільшувати попит на страхові послуги, а також продовжувати свою діяльність щодо налагодження ефективної діяльності учасників страхового ринку.

Для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагодженість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. При цьому держава має забезпечити

ринок стабільною нормативною базою, необтяжливим державним наглядом, а з іншого боку, страхові компанії мають бути максимально сумлінними та чесними у процесі співпраці зі своїми клієнтами.

Таким чином, можемо сформулювати основні перспективи, що очікують на ринок страхування в найближчий час:

1) крім європейського капіталу, ринок страхування України стає привабливим і для світового капіталу;

2) попит на медичне страхування буде зростати, в першу чергу через медичну реформу, що запроваджується в країні.

3) зростання самого ринку медичного страхування через збільшення цін на ліки та послуги в лікарнях. Люди почали мислити більш прагматично, тому все більше віддають перевагу превентивним мірам, що допомагають попередити ті чи інші захворювання;

4) поява нових страхових продуктів. Більші можливості викликають все більше загроз [7].

Висновки: Сьогодні цифрові технології лежать в основі майже всіх аспектів сучасної роботи, подорожей, дозвілля та здоров'я людей. Зворотній бік цього цифрового "проникнення", полягає у тому, що широке використання автономних машин, як от: машини без водіїв, роботів, які застосовуються у медичній практиці, безпілотних літальних апаратів може призвести до структурних зрушень у формах розподілу втрат, що надзвичайно важливо для страховиків. Цифрові технології змінюють бізнес-модель страхової галузі. Це призводить до змін у страхових покриттях, способах, якими вони проектують і поширюють продукти, гарантують ризики і управляють претензіями.

У зарубіжній практиці існує безліч прикладів того, як цифровізація змінює характер страхових продуктів, серед яких, зокрема, страхування на вимогу, страхування на основі використання і економіки спільного використання.

Список використаних джерел:

1. Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України URL: <http://www.csep.org.ua> (дата звернення 01.07.2019).
2. Офіційна сторінка страхової компанії «АХА» URL: <https://axa-ukraine.com/company/press-center/news/ahaprodaye-svoi-kompanii-v-ukraini/>
3. Якістю, а не кількістю: Фінансові показники українського страхового ринку зростають. URL: <https://www.business.ua/finances/4806-yakistiu-a-nekilikistiu-finansovi-pokaznyky-ukrainskoho-strakhovoho-rynkozrostaiut>
4. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/60.pdf
5. Підсумки діяльності страхових компаній України. URL : <http://www.forinsurer.com.ua>.
6. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012 – 2021 роки. URL: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257
7. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2020 року URL: <http://www.ufu.org.ua/about/activitiesinitiatives/5257>.
8. Kumaresan A. Top 10 Trends in Insurance in 2016. What You Need to Know. URL: https://www.capgemini.com/resource-file-access/resource/pdf/insurance_trends_2016_0.pdf.
9. . Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки: Розпорядження Кабінету міністрів України № 67-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennyakoncepciyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstvaukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planuzahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>.

A. Nashyokin. **PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INSURANCE COMPANIES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION.**

Annotation: the conditions of activity of insurance companies of Ukraine are investigated. It is determined that the progressive development of national insurance markets is impossible without integration into the world insurance system, the main feature of which in recent years is globalization and internetization. It is described that digital technologies are changing the business model of the insurance industry. This leads to changes in insurance coverage, the way they design and distribute products, guarantee risks and manage claims.

Key words: insurance, digital technologies, insurance companies

*Науковий керівник – Шишпанова Н.О.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ І КОНТРОЛЬ У БАНКАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ярошенко Анастасія Іванівна, здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет
О. І. Мельник, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено сутність внутрішнього аудиту та контролю в банківських установах. Визначено особливості здійснення внутрішнього контролю. Виявлено основні проблеми, які виникають під час проведення внутрішнього аудиту. Запропоновано напрями подолання існуючих проблем та розкрито перспективи розвитку сфери внутрішнього аудиту і контролю в банківських установах. Обґрунтовано важливість впровадження ІТ-аудиту.

Ключові слова: внутрішній аудит, внутрішній контроль, банківська установа, контроль, ІТ-аудит, система внутрішнього контролю, аудитор.

Постановка проблеми. На сьогодні питання внутрішнього аудиту і контролю в банках є надзвичайно актуальним, адже банківські установи повинні бути максимально захищеним місцем як для працівників установи, так і для їх клієнтів. Варто зазначити, що система внутрішнього контролю на сьогодні не є ідеальною, а відтак, потребує коригування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку внутрішнього аудиту та контролю є предметом дослідження багатьох вчених, зокрема таких як: О. Тивончук [1], М. Жадан, Р. Костирко, В. Рудницький [2], О. Скаско, Г. Спjak, С. Петренко [3], В. Любахін [4] та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності внутрішнього аудиту та контролю. Також необхідно виділити основні проблеми відділу внутрішнього аудиту в банківських установах та окреслити перспективи розвитку цієї сфери.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація ринків, гостра конкуренція, упровадження нових операцій, розвиток інформаційних технологій – усе це суттєво ускладнило банківську діяльність, збільшило небезпеку ризиків.

Відповідно, зростає значення контролю банків як ззовні – з боку різних державних органів контролю, банківських наглядових органів, незалежного аудиту, так і зсередини – внутрішньобанківський контроль.

Сучасний світ диктує тримати руку на пульсі нововведень в сфері внутрішнього контролю банківських установ.

Зараз спектр завдань внутрішніх аудиторів значно розширився. Разом з ним ростуть і вимоги, які пред'являють до аудиторів. Сучасному співробітнику служби внутрішнього аудиту та контролю недостатньо одних професійних навичок. Керівники чекають, що хороший фахівець поєднує в собі багато якостей та дотримується визначених принципів (рис. 1).

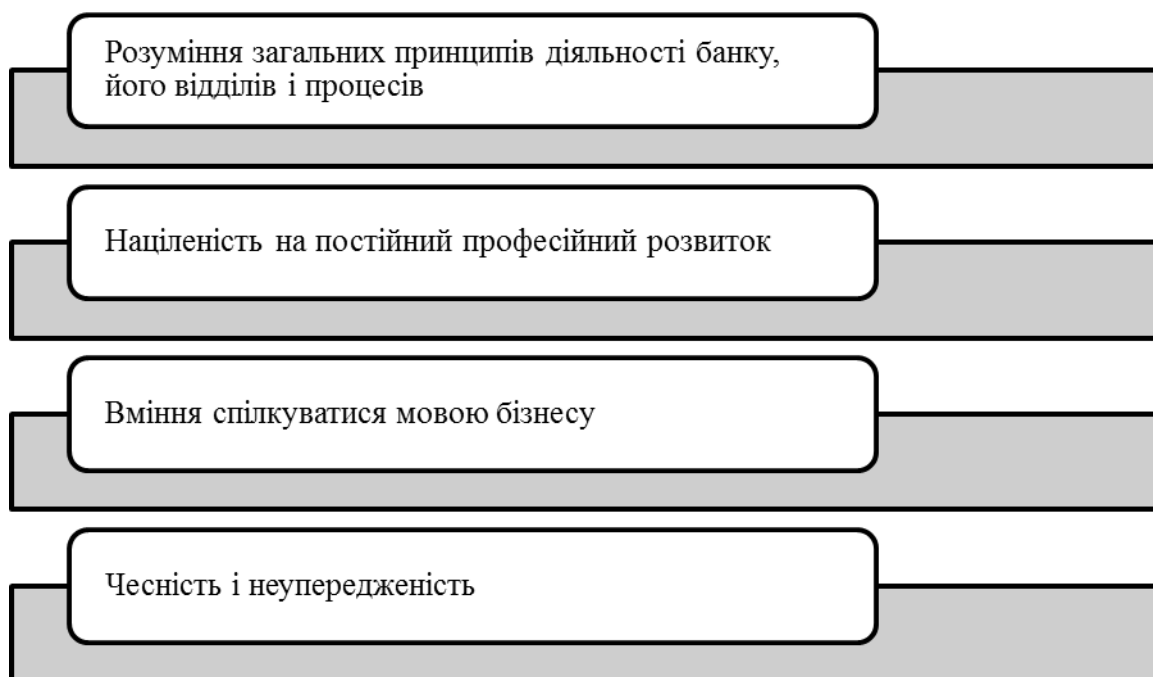

Рисунок 1 – Якості професійного фахівця підрозділу внутрішнього аудиту банківської установи

Джерело: сформовано автором за даними [1]

Спеціаліст відділу внутрішнього аудиту має дотримуватися таких принципів: незалежність, об'єктивність та неупередженість, професійна компетентність, належна професійна ретельність, професійна етика [6].

У зв'язку з таким обсягом вимог, однією з проблем в частині проведення внутрішнього аудиту є нарікання на незнання аудитором

особливостей процесів, які перевіряються. Відзначимо, що такі зауваження можуть бути не завжди обґрунтованими. У ряді випадків керівники відділів, які підлягають перевірці, інколи не хочуть змінювати та вдосконалювати давно налагоджені процеси.

Одним із пріоритетних видів аудиторської діяльності може стати вивчення і аналіз стратегічних ризиків. Надалі на їх основі аудитори представляють керівництву обґрунтовані пропозиції щодо стратегії розвитку установи. Можливість провести такий аналіз, а потім донести важливість своєї точки зору до топ-менеджерів свідчать про рівень зрілості служби внутрішнього аудиту.

Перспективою розвитку підрозділу внутрішнього аудиту є впровадження нових видів внутрішнього аудиту в установі (рис. 2).

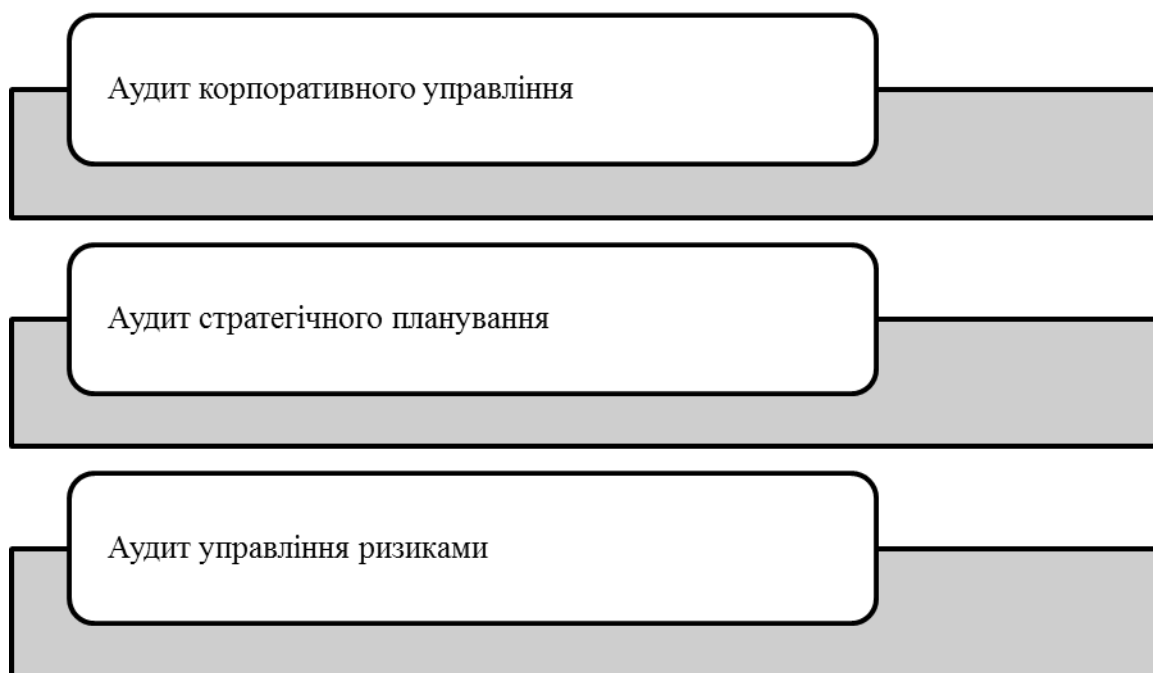

Рисунок 2 – Види внутрішнього аудиту в установі

Джерело: сформовано автором за даними [3]

Актуальний сьогодні і в майбутньому напрям для розвитку – це автоматизація процесу внутрішнього аудиту. З кожним роком збільшується обсяг оброблюваних аудиторами даних. Застосування сучасного програмного забезпечення для їх аналізу істотно спрощує роботу і звільняє аудиторів від рутинних процесів.

Найбільш затребуваним інструментом в роботі аудиторів до сих пір залишається програма MS Excel. Керівникам підрозділу внутрішнього аудиту банківської установи, які прагнуть до прогресу, доцільно впроваджувати сучасні рішення: скрипти, мови програмування і ВІ-технології.

Прагнення до цифровізації сучасного світу пропонує ще один напрям пріоритетного розвитку – проведення ІТ-аудитів. Зараз їх проводять приблизно в третині аудиторських служб, а в половині з решти замислюються про початок роботи в цьому напрямі [5].

ІТ-аудит є першим і обов'язковим етапом при розробці стратегії розвитку інформаційної системи установи. Відсутність якісного аудиту наявних потужностей, приховує від керівника установи реальну картину поточного стану інформаційної системи, а значить, не дає можливості приймати правильні, економічно виправдані рішення щодо її зміни і розвитку. ІТ-аудит проводить оцінку наявних інформаційних ресурсів і їх відповідності поточним та перспективним цілям компанії. За результатами цієї оцінки ІТ-аудитор рекомендує рішення, які дозволяють компанії максимально задіяти наявні потужності і, тим самим, уникнути зайвих витрат на модернізацію.

Аналіз ризиків у сфері захисту інформації також неможливий без попереднього ІТ-аудиту. Керівництву банківської установи, як правило, невідомі «слабкі місця» інформаційної системи, через які може відбуватися витік конфіденційної інформації. ІТ-аудитор надає керівнику повний звіт про ступінь інформаційної безпеки його установи, що дозволяє вжити своєчасних заходів.

Впровадження нових сервісів і їх конфігурації з діючою інформаційною системою також вимагає попереднього проведення ІТ-аудиту. Цілі проведення ІТ-аудиту банківських установ представлені на рисунку 3.

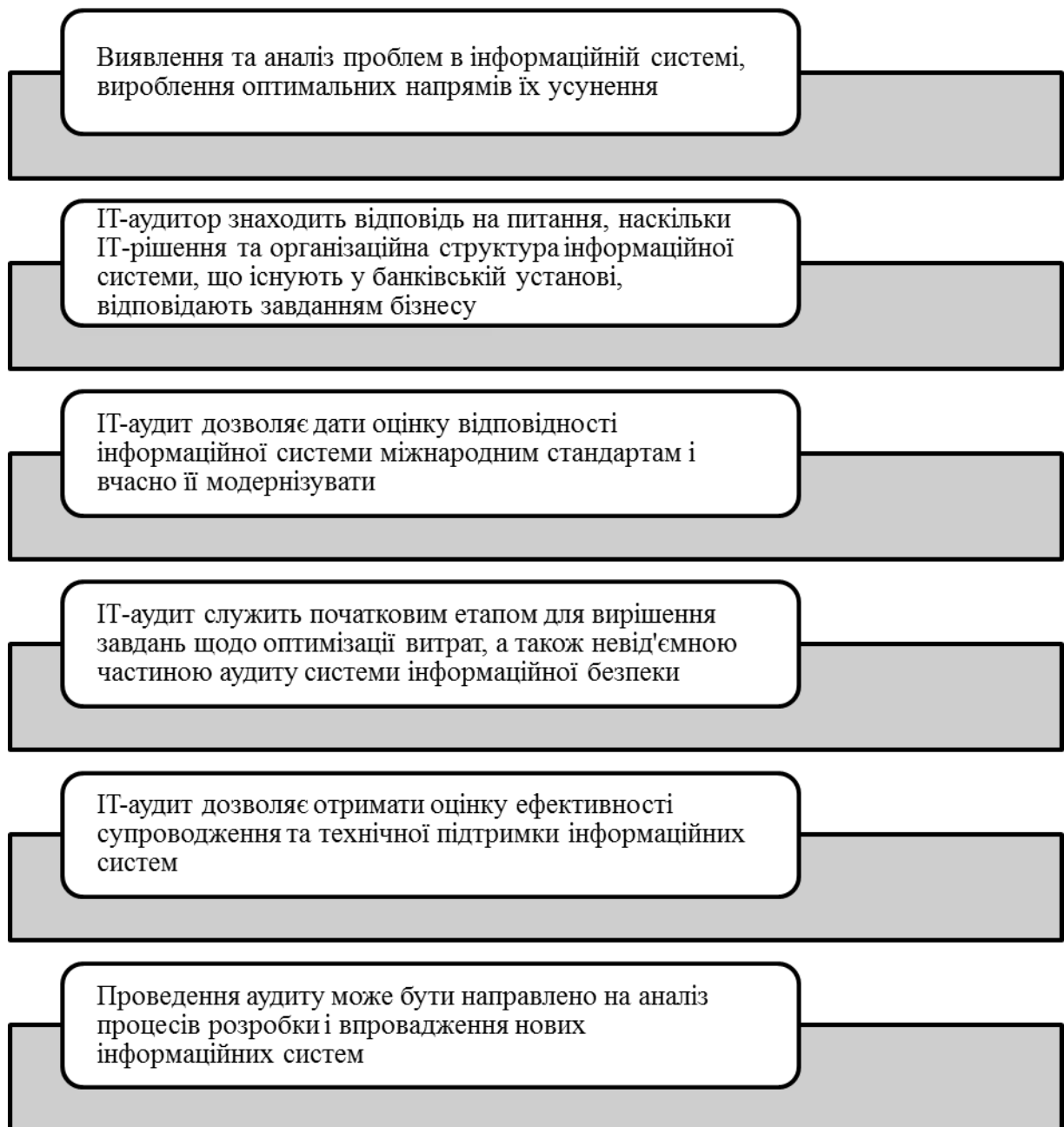

Рисунок 3 – Цілі проведення ІТ-аудиту банківських установ

Джерело: сформовано автором за даними [5].

ІТ-аудитор всебічно обстежує ІТ-сферу банківської установи, в ході чого відбувається збір та аналіз інформації про поточний стан інфо-системи, її «проблемних зонах» і про можливі ризики. Саме ІТ-аудит використовується як перший крок до того, щоб впорядкувати злагодженість в інформаційній системі і усунути можливі технічні ризики.

Висновки. Сучасні аудитори, крім безпосередніх професійних навичок, повинні мати ґрунтовні знання в області процесів, котрі підлягають

аудиту, об'єктивність і неупередженість, швидко переорієнтуватися в кризових ситуаціях, аргументовано і наочно пояснювати свою точку зору. Перспективи для розвитку відзначають в ІТ-сфері, оцінці стратегічних ризиків, у впровадженні автоматизації та програмного забезпечення у діяльність підрозділу внутрішнього аудиту.

Література

1. Тивончук О. І. Система внутрішнього контролю кредитних операцій : Науковий вісник НЛТУ. 2013. Вип. 23.14. С. 247–258.
2. Рудницький В. С. Форми контролю діяльності банківських установ : Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. №1. 18 с.
3. Петренко С. М. Внутрішній контроль : проблеми інформаційного, організаційного та методологічного розвитку: монографія. Донецьк, 2013. 512 с.
4. Любахін В. Удосконалення методики проведення аудиту кредитних операцій комерційних банків : МНПЖ Фінансовий простір. 2015. № 3. С. 193-199
5. Ус Р. Л. Аудит інформаційних технологій як складова системи аудиту організацій : Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. К. : НДЕІ, 2011. Вип. 1 (116). С. 163-168.
6. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України: Постанова Національного банку України № 311 від 10.05.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16#Text> (дата звернення 30.05.2021).
7. Дрозд І. К. Управління ефективністю аудиторських послуг. Концепція ефективності в аудиті: монографія. К. : «ТОВ Видавництво «СОВА». 2019. 320 с.

КОНТРОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

*А. В. Булатов, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

Статтю присвячено актуальним питанням банківського контролю в Україні. Проведено аналіз розвитку банківського нагляду та його структури, розкрито зміни, пов'язані з розвитком банківського бізнесу.

Ключові слова: банківський нагляд, банківська система, фінансовий контроль, банківська діяльність.

Постановка проблеми. Система банківського контролю функціонує в усіх країнах з ринковою економікою. Нагляд за діяльністю банків здійснюється з метою забезпечення надійності та стійкості окремих банківських установ і передбачає цілісний та безперервний контроль за здійсненням банками своєї діяльності відповідно до чинного законодавства. Необхідність банківського регулювання та нагляду з боку держави визначається суспільною природою банків. Банківські установи функціонують переважно як недержавні структури, метою яких є отримання прибутку. Одночасно вони виконують спектр суспільно корисних та необхідних функцій (розрахунково-касове обслуговування підприємств та населення, збереження грошових заощаджень суспільства, кредитування та інші), що й зумовлює регулювання їх діяльності та нагляд обґрунтованим та необхідним завданням держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання державного контролю за банківською діяльністю в межах досліджень функціонування банківської системи вивчалися такими вітчизняними вченими-науковцями як Ганзюк С. М., Симов'ян В. С., Макаренко Ю. П., Панасенко І. М., Щуревич О. І., Мамедов С. Г. Організація ефективного фінансового контролю за діяльністю банків є досить складним процесом та вимагає вирішення багатьох завдань та проблем.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження системи контролю діяльності банківських установ, вивчення історичних етапів становлення банківського нагляду в Україні та його структури, визначення їх позитивних

сторін та недоліків, а також напрямів розвитку наглядового механізму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківська система України відіграє важливу роль у формуванні ринкових відносин, створенні відповідної інфраструктури, посиленні стабілізаційних процесів та здійсненні структурних перетворень в економіці. Банки виступають в ролі фінансових посередників на грошовому ринку, здійснюючи перерозподіл грошових ресурсів як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. Діючи нині банківська система України має дворівневу структуру, яка включає, з одного боку, Національний банк України (центральный банк) як головний банківський інститут, який є емісійним центром держави і відповідає за управління всією грошово-кредитною системою; з іншого - мережу банківських установ, які за умови нормальної конкуренції покликані задовольняти потреби населення і народного господарства країни у банківських послугах, створювати умови для стабілізації та поступового піднесення національної економіки [1].

Надзвичайно важливою є проблема забезпечення надійності, прозорості, професійності, та створення повноцінної законодавчої бази для проведення фінансового контролю банківської діяльності. Також потребує вирішення проблема вдосконалення організації та поєднання всіх видів фінансового контролю. Розв'язання даної проблеми має важливе значення для успішного розвитку банківської системи України, і як свідчить аналіз наукових публікацій та методичних матеріалів, поки що вона є недостатньо розробленою в теоретичному і практичному плані.

Чинний Закон України «Про Національний банк України» визначає поняття «банківське регулювання» та «банківський нагляд». У законі визначено, що банківське регулювання – це одна з функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення

банківського законодавства [2]. Під банківським наглядом розуміють систему контролю та активних упорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку [2]. Зі змісту статей законів можна зробити висновок про те, що банківський нагляд підлягає банківському регулюванню і фактично ототожнюється з контрольними діями, які є в розпорядженні НБУ.

При з'ясуванні цілей банківського контролю в якості базового визначення необхідно використовувати ч. 1 ст. 55 Закону України «Про Національний банк України». В ній зазначається, що головною метою банківського регулювання і нагляду є: безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Аналіз цієї дефініції підтверджує спрямованість банківського контролю на захист системного інтересу – фінансової стабільності банківської системи. Таким чином, цілі банківського контролю можна розглядати як суспільні і приватні інтереси. Суспільні інтереси знаходять своє відображення у забезпеченні стабільного функціонування банківської системи, а приватні – захист інтересів окремого громадянина (вкладника банку) [2].

Система фінансового контролю банківської діяльності - це система контролю та активних впорядкованих дій НБУ та інших спеціальних служб, спрямованих на забезпечення дотримання банками законодавства України і положень внутрішніх та зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку, достовірності та повноти інформації для забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку. В Україні система фінансового контролю банківської діяльності включає такі види контролю: державний, внутрішній банківський контроль, незалежний аудит [3].

Державний фінансовий контроль в Україні здійснюється у формі банківського нагляду. Для того, щоб банківський нагляд став ефективним видом контролю, потрібно дотримуватись таких принципів [4] :

1. Обов'язковість та універсальність;
2. Законодавче закріплення за Національним банком;
3. Єдність вимог наглядових органів;
4. Єдність кількісного та якісного контролю.
5. Поєднання дистанційного (документарного) і «контактного» (перевірки на місцях) методів нагляду;
6. Професіоналізм контролю;
7. Адекватність контролю;
8. Конструктивний характер нагляду. Завдання наглядових органів – підтримувати дієздатність банку, якомога раніше виявляти причини можливих ускладнень у його діяльності та своєчасно сприяти їх усуненню;
9. Консолідований характер нагляду. Нагляд за банком слід проводити з урахуванням операцій усіх його підрозділів (філій, відділень), а також дочірніх та залежних установ;
10. Поєднання всіх видів контролю (державного, суспільного, внутрішнього, незалежного);
11. Достовірність звітності і повна відповідальність за її якість та конфіденційність;
12. Забезпечення прозорості функціонування банківської системи.

В Україні запроваджено змішану форму банківського контролю, яка передбачає зосередження функцій державного контролю в рамках Центрального банку у тісній взаємодії з інститутами внутрішнього та зовнішнього аудиту. Основною метою фінансового контролю банківської діяльності є [5]:

- впровадження, підтримка та розвиток широкого кола фінансових послуг в інтересах функціонування банківської системи та економіки держави в цілому;

- забезпечення ефективної та надійної роботи банків, їх спроможності задовольняти потреби, вимоги та претензії своїх клієнтів;
- забезпечення відповідності діяльності банківської системи грошово-кредитній політиці НБУ, враховуючи той фактор, що регулювання може суперечити цілям їх діяльності;
- забезпечення додержання законів, нормативно-правових актів НБУ, якими встановлено правила, що передбачають відповідний рівень професіоналізму та компетентності ведення банківської справи, а також забезпечення дотримання положень внутрішніх та зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку;
- надання повної інформації з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.

Отже, банківський контроль в Україні займає одне з важливих місць в банківській діяльності. Банківський контроль переслідує певні цілі – захист як фінансової діяльності держави в цілому, так і окремого громадянина. Банківський контроль розглядається через призму фінансового контролю, який будується на наступних принципах: законність, об'єктивність, незалежність, компетентність, плановість, ефективність, відповідальність, гласність. На використанні цих принципів будується фундамент теоретико-методологічних підстав здійснення банківського контролю, і їх використання буде сприяти реалізації мети банківської діяльності. Вказані принципи підлягають впровадженню в банківську діяльність шляхом законодавчого встановлення і опрацювання в банківській системі України.

Список літературних джерел

1. Ганзюк С. М. Особливості функціонування проблемних банків в Україні. С. М. Ганзюк, А. В. Лінькова. *Молодий вчений*. № 8 (35). 2016 р. С. 11-14.

2. Симов'ян В. С. Колізії чинного законодавства щодо понять «банківський контроль» та «банківський нагляд». В. С. Симов'ян. Право і безпека. 2015. №3. С. 25-33.

3. Макаренко Ю.П. Сучасний стан та шляхи удосконалення банківського регулювання та нагляду. Інвестиції: практика та досвід. 2017. №12. С. 62-67.

4. Панасенко І.М. Банківський нагляд як інструмент забезпечення стабільності банківської системи України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. №23. С.518-523.

5. Мамедов С.Г. Підвищення ефективності нагляду в контексті реструктуризації банків. Вісник університету банківської справи. 2017. №1(28). С. 60-64.

6. Щуревич О.І. Розвиток системи банківського регулювання та нагляду в Україні. Вісник Львівського університету. Серія економічна». Львів. 2015. № 52. С. 313-319.

A. Bulatov. CONTROL OF BANKING ACTIVITY IN UKRAINE

The article is assigned to the current regulations of the bank control in Ukraine. Carry out an analysis of the development of the bank's visibility and structure, as well as changes in the development of the banking business.

Keywords: *banking supervision, banking system, financial control, banking.*

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи

та страхування Мельник О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

*А. В. Мухіна, здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет
О. І. Мельник, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглянуто особливості проведення зовнішнього аудиту Національного банку України. Розглянуто нормативно-правові акти, на основі яких здійснюється регулювання аудиторських процесів. Проаналізовано умови, яких повинні дотримуватися незалежні аудитори під час здійснення аудиторських перевірок.

Ключові слова: банк, зовнішній аудит, аудитор, річна звітність, Національний банк України.

The article considers the peculiarities of conducting an external audit of the National Bank of Ukraine. The normative-legal acts according to which the regulation of audit processes is carried out are considered. The conditions that independent auditors must comply with during audits are analyzed.

Keywords: bank, external audit, auditor, annual reporting, National Bank of Ukraine..

Постановка проблеми. Банківський сектор є унікальним серед секторів економіки, оскільки він відіграє провідну роль у сприянні фінансової стабільності і надання фінансових ресурсів економіці. Аудитори, в першу чергу, дбають про збереження стабільності банківської системи та підвищення безпеки і надійності окремих банків з метою підтримки впевненості на ринку і захисту інтересів вкладників, шляхом перевірки річної фінансової звітності. Фінансові кризи не тільки виявляють слабкі сторони процесів управління ризиками, контролю та управління в банках, але також вказують на необхідність поліпшення якості зовнішніх аудитів банків. Отже, питання зовнішнього аудиту є особливо актуальним на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здійснення банківських процесів, контроль за зовнішнім аудитом банків регулюється системою законодавчих нормативно-правових актів. Найголовнішими серед них є: Закон України «Про банки і банківську діяльність» [1], Закон України «Про

Національний банк України» [2], Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [3]. На сьогодні вітчизняні науковці займалися вивченням даного питання, зокрема: О. І. Кіреєв, А. С. Ступак, О. І. Скаско [4], В. С. Рудницький [5]. При цьому в умовах постійного економічного розвитку дане питання потребує детальнішого вивчення.

Метою статті є дослідження особливостей здійснення зовнішнього аудиту головного банку держави – Національного банку України (далі – НБУ).

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі ст. 70 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» банк зобов'язаний забезпечити проведення щорічної перевірки фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності аудиторською фірмою відповідно до законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України [1]. Що стосується права на проведення аудиторської перевірки банку, то його має аудиторська фірма, яка внесена до розділу Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, що ведеться відповідно до закону.

Аудит річної фінансової звітності Національного банку, складеної за міжнародними стандартами фінансової звітності, проводиться не рідше одного разу на рік аудиторською фірмою, яка має досвід проведення аудиту центральних банків. До основних форм фінансової звітності відносять:

1. Форма № 1 «Баланс» («Звіт про фінансовий стан»);
2. Форма № 2 «Звіт про фінансові результати» («Звіт про сукупний дохід»);
3. Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів» («Звіт про рух грошових коштів»);
4. Форма № 4 «Звіт про власний капітал» («Звіт про власний капітал»);
5. Примітки до фінансової звітності.

Відповідно до статті 13 ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» аудитори та суб'єкти аудиторської діяльності

провадять аудиторську діяльність відповідно до міжнародних стандартів аудиту. При провадженні аудиторської діяльності застосовуються міжнародні стандарти аудиту, оприлюднені державною мовою на офіційному вебсайті Міністерства фінансів України, яке забезпечує їх актуалізацію [3]. Зокрема, МСА 540 дозволяє розглянути відповідальність аудитора, що стосується облікових оцінок та пов'язаного з ними розкриття інформації при аудиті фінансової звітності.

У цьому МСА особлива увага приділяється тому, що подальші аудиторські процедури аудитора (включаючи, якщо прийнятно, тести заходів контролю) мають бути відповіддю на причини оцінених ризиків суттєвого викривлення на рівні тверджень, враховуючи вплив одного або кількох чинників невід'ємного ризику та оцінку ризику контролю аудитором.

Аудиторська фірма зобов'язана вчасно повідомити Національний банк України про виявлені під час проведення аудиторської перевірки та надання інших аудиторських послуг викривлення показників фінансової звітності, порушення та недоліки в роботі банку, що можуть призвести до його неплатоспроможності, у тому числі значних втрат регулятивного капіталу банку.

Рахункова палата в порядку здійснення контролю за надходженням коштів до Державного бюджету України та використанням коштів Державного бюджету України здійснює перевірку виконання кошторису адміністративних витрат Національного банку.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» скасовується право Національного банку на ведення Реєстру аудиторських фірм, які здійснюють зовнішній аудит банків. Строк на проведення аудиторських перевірок річної фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності з тією самою аудиторською фірмою не повинен перебільшувати семи років поспіль, а проводити аудит річної фінансової звітності Національного банку не більше ніж п'ять років поспіль.

Так відомо, що протягом 2011-2013 рр. фінансову звітність Національного банку підтверджувала аудиторська компанія «Ернст енд Янг Аудиторські послуги». У період 2014-2018 рр. аудит річної фінансової звітності Національного банку здійснювало ПрАТ «Делойт енд Туш ЮСК». «Делойт енд Туш Юкрейніан Сервісез Компані» представляє в Україні компанію «Deloitte Touche Tohmatsu» та є суб'єктом первинного фінансового моніторингу, на який Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [6] покладено виконання певних обов'язків щодо своїх клієнтів та потенційних клієнтів.

Незалежний аудит річної фінансової звітності Національного банку України за міжнародними стандартами упродовж 2019-2024 рр. здійснюватиме ТОВ «Ернст енд Янг Аудиторські послуги», що входить до глобальної мережі фірм «Ernst & Young». «Ernst & Young» належить до «Великої четвірки аудиторських компаній» – чотирьох найбільших у світі компаній, що надають аудиторські і консалтингові послуги. Компанії цієї мережі підтверджують звітність близько 20 центральних банків світу. Цю компанію визначено як незалежного аудитора за результатами проведення процедури закупівлі згідно із Законом України «Про публічні закупівлі» [7] і затверджено рішенням Ради Національного банку України.

Станом на 2019 р. НБУ було відхилено дві аудиторські компанії: «Аваль» і «Респект», які були обрані банками для проведення аудиторської перевірки річної фінансової звітності за 2019 рік. Підставою для відхилення стало недотримання аудиторами у попередній звітний період вимог нормативно-правових актів НБУ з питань порядку подання банком до Національного банку аудиторського звіту в частині достовірності та розкриття інформації (аудиторська фірма «Респект») та розкриття інформації (аудиторська компанія «Аваль»), що обов'язково мають міститися в звіті за результатами проведення аудиту [8].

Суб'єкт аудиторської діяльності може бути відсторонений від виконання завдання з обов'язкового аудиту фінансової звітності до завершення строку, визначеного договором з органом управління юридичної особи, якій надаються відповідні аудиторські послуги. Відсторонення суб'єкта аудиторської діяльності від виконання завдання з обов'язкового аудиту може бути здійснено органом управління на підставі достатніх обґрунтованих доказів порушення суб'єктом аудиторської діяльності вимог цього Закону. Розбіжності у думках щодо ведення бухгалтерського обліку і розкриття інформації у фінансовій звітності та процедур аудиту не є підставою для відсторонення суб'єкта аудиторської діяльності від виконання завдання з обов'язкового аудиту. Відсторонення від виконання завдання з обов'язкового аудиту фінансової звітності може бути оскаржено до суду [3].

Відповідно до ст. 9 Закону «Про Національний банк України» Радою Національного банку розглядається аудиторський звіт та затверджується до 30 квітня наступного за звітним року річну фінансову звітність Національного банку, звіт про виконання кошторису адміністративних витрат Національного банку та розподіл прибутку до розподілу за звітний рік, оприлюднюється затверджена річна фінансову звітність Національного банку на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

Висновки. Оцінка особливостей здійснення зовнішнього аудиту НБУ свідчить про особливу важливість його проведення й необхідність надання своєчасної повної інформації про фінансовий стан банку з метою оперативного впливу на усунення недоліків та упередження кризових ситуацій. Розглянуті нормативні документи регулюють основні положення зовнішнього аудиту, проте слід щорічно удосконалювати нормативну базу, використовуючи досвід іноземних країн. Проаналізовані умови, які стосуються безпосередньо аудиторів, повинні безвідмовно виконуватись у повному обсязі для максимального результату.

Виконуючи завдання держави, банківський сектор залишається захищеним від зовнішньої і внутрішньої нестабільності і банкрутства. Постійне покращення загальноіснуючих вимог дозволить банківському сектору вийти на міжнародний рівень і забезпечити належну конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 25.05.2021)
2. Про Національний банк України : Закон України від 14.04.2021 № 679-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення 25.05.2021)
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 01.07.2020 №2258-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 25.05.2021)
4. Скаско О. І. Система контролю банківської діяльності в Україні: теорія та практика : монографія. Львів : Тріада плюс, 2012. 308 с.
5. Рудницький В. С. Внутрішній аудит банківських установ : Наукові праці Кіровоградського НТУ. Економічні науки : зб. наук. пр. Кіровоград : КНТУ, 2007. Вип. 12, ч. II. С. 68–72.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 №1702-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення 25.05.2021)
7. Про публічні закупівлі : Закон України від 23.01.2021 №922-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення 25.05.2021)
8. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vidhiliv-dvi-auditorski-kompaniyi-vid-provedennya-zovnishnogo-audit-u-v-bankah> (дата звернення 25.05.2021)

УДК 336.71

ТЕНДЕНЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

*К. Белінська, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті досліджено динаміку показників обсягу біржових контрактів з цінними паперами, обсяг та кількість випусків акцій. Зазначено ряд переваг випуску облігацій. Представлено шляхи вдосконалення розвитку вітчизняних банків на фондовому ринку.

***Ключові слова:** акції; облігації; ощадні та депозитні сертифікати; векселі; ринок цінних паперів; емітент; інвестор.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі ринкових перетворень в Україні банківські операції із цінними паперами, у порівнянні зі світовою практикою, здійснюються на недостатньому рівні. До того ж, відбувається

переважно автоматичне перенесення західних методик щодо формування портфелів цінних паперів фінансовими інститутами на фондовому ринку, що не завжди приводить до бажаного результату. Саме тому актуальним є аналіз розвитку вітчизняних банківських установ на ринку цінних паперів з метою визначення недоліків та шляхів вирішення існуючих проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідженні проблеми діяльності банківських установ на ринку цінних паперів зробили сучасні вітчизняні вчені: І.А.Бланк, О.В.Васюренко [1], О.Г. Коренева, Б. Л.Луців [2], В. І.Міщенко, О.М.Мозговий [3], А. М.Мороз та ін.

Проте, зважаючи на плідну працю науковців у дослідженні даного питання, слід звернути увагу на необхідність здійснення подальших досліджень із врахуванням нестабільності економіки в Україні, внаслідок впливу на неї епідеміологічної інфекції COVID-19.

Метою статті є формулювання ключових тенденцій в діяльності банківських установ на ринку цінних паперів та розробка практичних рекомендацій щодо їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політика банківських установ в частині формування ресурсної бази спрямована на вдосконалення традиційних і розробку нових форм залучення вільних грошових коштів населення та юридичних осіб, підтримання ліквідності та оптимізацію структури пасивів. Фінансовий ринок відіграє ключову роль в механізмі банківського посередництва, який передбачає постійну трансформацію короткострокових залучених коштів в довгострокові кредити для економіки; його стабільне функціонування дає банкам можливість безперервно рефінансувати свої зобов'язання та ефективно використовувати капітал для фінансування економіки.

У свою чергу, на сучасному етапі інвестори вважають за краще вкладати вільні грошові кошти в різні банківські інструменти, серед яких окремої уваги заслуговують цінні папери. Банківські установи, будучи посередниками на фінансовому ринку, можуть виступати емітентами різних видів цінних паперів (рис. 1).

Рисунок 1– Цінні папери, що випускаються банківськими установами

Джерело: представлено авторами на основі [4]

Відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку, регулюються Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» № 3480-IV від 23.02.2006.

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) – сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів) [4]. Учасники фондового ринку – емітенти (у тому числі іноземні) або особи, що видали неемісійні цінні папери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об'єднання професійних учасників фондового ринку, у тому числі саморегулювні організації професійних учасників фондового ринку [4].

На сьогоднішній день в Україні банківські установи є лідерами серед емітентів корпоративних цінних паперів. Це пояснюється тим, що банківський бізнес залишається навіть в кризовий період найбільш прибутковим. Банківські цінні папери за надійністю (статусом) займають друге місце після державних цінних паперів. Статутний фонд банківських установ повинен гарантувати банківським цінним паперам досить високий рейтинг.

Право емісії власних акцій має комерційний банк, утворений як акціонерне товариство, і це право обумовлене його формою власності. Сучасні інвестори вважають за краще купувати цінні папери, або для отримання доходу у вигляді різниці між курсом покупки і курсом продажу, або для участі в управлінні банком. Банківські установи воліють емітувати звичайні акції, так як вони користуються великим попитом у інвесторів. Інтерес до акцій банківських установ з боку інвесторів зростає, а з урахуванням результатів діяльності банку зберігається значний потенціал їх подальшого зростання.

При емісії акцій попередньо проводиться наступна робота:

- визначається мета випуску цінних паперів (наприклад, зміцнити себе на фінансовому ринку);
- аналізуються ризики (наприклад, ймовірність відхилень подій від очікуваного);
- розраховується фінансова ефективність проведеної операції;
- відпрацьовується технологія проведення операції.

Процедура емісії акцій для банківських установ досить трудомістка, тому комерційні банки емітують не тільки акції, а й облігації, а також різні інструменти грошового ринку – депозитні та ощадні сертифікати, векселі. Якщо на основі емісії акцій та облігацій формується власний і позиковий капітал банку, то випуск сертифікатів і векселів можна розглядати як залучення керованих депозитів, або безвідкличних вкладів. Незважаючи на те, що ні чинне банківське законодавство України, ні методичні матеріали Національного Банку України не містять чітких критеріїв розмежування

позикових і залучених (депонованих) коштів комерційних банків, відмінність між цими способами запозичення коштів існує. Ця різниця, перш за все, виражається в місці та статусі різних видів цінних паперів на фінансовому ринку.

Проведемо аналіз обсягу та кількості випусків акцій, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку протягом 2020 року (табл. 1).

Таблиця 1 Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих Комісією протягом січня-грудня 2020 року

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	145,91	8
Лютий	59,00	1
Березень	618,22	4
Квітень	132,88	3
Травень	2 249,15	6
Червень	58,24	4
Липень	6 724,66	11
Серпень	794,26	6
Вересень	12 750,12	5
Жовтень	708,52	7
Листопад	4 757,29	7
Грудень	3 984,55	9
Усього	32 982,80	71

Джерело: представлено авторами на основі [5]

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-грудні 2020 року, становив 113,4 млрд грн, що менше на 79 млрд грн порівняно з відповідним періодом 2019 року.

Протягом січня-грудня 2020 року Комісією зареєстровано 71 випусків акцій на суму 32,98 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2019 року обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 30,56 млрд грн [5].

Основна мета випуску облігацій – залучення позикових коштів на термін понад рік на прийнятних умовах. Вирішення цього завдання націлене на забезпечення платоспроможності та ліквідності, що особливо актуально в кризовий період.

Випуск «ліквідних» облігацій дозволяє банку залучати кошти на тривалий термін, а інвесторові – в будь-який момент отримати назад інвестований суму, продавши облігації на вторинному ринку.

Фондовий ринок характеризується, насамперед, обсягом біржової торгівлі цінними паперами.

Проведемо аналіз динаміки обсягу біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом 2020 року (табл. 2).

Таблиця 2 Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом січня-грудня 2020 року, млн грн

	Акція	Акція іноземного емітента	Акція КІФ	Державний дериватив	Інвестиційний сертифікат	Облігація внутрішніх державних позик	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Опціонний сертифікат	Ф'ючерсний контракт	Усього
Січень	12,57	0,29	0,00	0,00	0,00	21793,81	0,00	25,48	0,00	0,00	200,48	0,47	0,00	22033,10
Лютий	21,94	0,71	0,00	0,00	43,43	14105,27	22,94	6,25	0,00	0,63	101,29	0,61	0,00	14303,09
Березень	290,73	0,55	0,00	0,00	0,18	41266,88	29,35	138,34	13,10	0,05	218,43	0,00	0,00	41957,63
Квітень	5,61	0,10	0,00	0,00	1,15	26697,71	0,00	15,53	5,84	0,00	2,79	0,00	0,03	26728,74
Травень	1,47	0,82	0,00	2,82	0,79	25962,21	1,54	43,31	0,00	0,00	17,11	0,00	1,41	26031,49
Червень	4,35	0,37	3,33	0,00	0,35	24826,19	587,28	58,87	0,00	0,00	18,22	51,17	0,64	25550,77
Липень	12,19	1,39	0,00	0,00	1,02	24887,47	1087,95	148,48	0,00	0,00	224,17	7,36	0,74	26370,77
Серпень	8,52	0,59	0,00	0,00	0,92	27528,82	77,54	83,62	0,00	0,19	4,85	0,16	0,69	27705,90
Вересень	49,10	0,70	0,26	0,00	1,12	27655,39	539,80	136,41	0,00	0,20	10,46	0,02	1,18	28394,64
Жовтень	136,75	0,50	0,10	0,00	0,91	18970,44	518,87	134,86	6,02	3,01	14,55	0,00	1,97	19787,96
Листопад	10,42	0,52	0,00	0,00	0,62	23284,39	199,63	186,39	0,00	0,00	7,01	0,03	7,64	23696,64
Грудень	40,47	0,40	0,03	0,00	0,38	51675,39	791,60	177,75	46,39	0,00	108,20	0,00	9,07	52849,68
Усього	594,13	6,95	3,72	2,82	50,85	328653,97	3856,51	1155,28	71,36	4,09	927,56	59,82	23,37	335410,42

Джерело: узагальнено авторами на основі [5]

За результатами торгів на організованому ринку протягом січня-грудня 2020 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами склав 335,41 млрд грн.

Протягом січня-грудня 2020 року порівняно з даними аналогічного періоду 2019 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі збільшився на 10% (січень-грудень 2019 року – 304,97 млрд грн) [5].

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом зазначеного періоду зафіксовано з ОВДП – 328,7 млрд грн (98% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня-грудня поточного року), а найменший обсяг торгів за фінансовими інструментами спостерігається за державними деривативами – 2,82 млн грн.

Крім цього, банківські установи при випуску облігацій мають ряд переваг:

- випуск облігацій дозволяє уникнути обов'язкового резервування, так як в фонд обов'язкових резервів відрахувань від них немає;
- процедура випуску облігацій більш проста, ніж випуск акцій, так як не потрібно відкривати спеціального накопичувального рахунку;
- банківським установам не потрібно встановлювати мінімальну оплачувану частку випуску облігацій по відношенню до початкового заявленого обсягу, досягнення якого необхідно для реєстрації підсумків випуску;

- так як відсотки, що виплачуються за облігаціями зменшують базу оподаткування, це дозволяє знизити оподатковуваний прибуток.

Випуск банківськими установами депозитних і ощадних сертифікатів проводиться з метою:

- залучення вільних грошових ресурсів юридичних та фізичних осіб для здійснення активних операцій банківських установ на вигідних для клієнта умовах (наприклад, клієнт може продати депозитний сертифікат на вторинному ринку, передати в заставу під кредит, розплатитися за товари та послуги);

- максимального зниження ризику вкладень, управління ліквідністю, ефективного використання залишків на розрахункових рахунках клієнтів;

- оформлення міжбанківських кредитів, розширення клієнтури.

Процедура проведення емісії депозитних і ощадних сертифікатів досить проста і передбачає:

- наявність положення по випуску та обігу сертифікатів;

- виготовлення сертифікатів відповідно до зазначених вимог.

Таким чином, комерційні банки прагнуть раціонального збільшення своїх пасивів, пропонуючи юридичним і фізичним особам різні фінансові інструменти для вкладення вільних грошових коштів. У табл. 2 наведені шляхи вдосконалення та рекомендації щодо розвитку вітчизняних банківських установ на ринку цінних паперів.

Таблиця 2 Шляхи вдосконалення та рекомендації щодо розвитку банківських установ на ринку цінних паперів

Статус банку	Проблема	Рекомендації	
		Інструменти щодо реалізації	Результати вирішення проблеми
Емітент	Низька частка банківських установ на ринку акцій	Стимулювання банківських установ до збільшення власного капіталу, шляхом як спрощення процедури емісії, так і за допомогою зниження обов'язкових нормативів для банків, що залучають таким чином капітал	Зростання капіталізації вітчизняного фондового ринку, оскільки банківські установи мають високі рейтинги надійності, в банківському секторі успішно функціонує система пруденційного нагляду
Інвестор	Незначний обсяг Інвестицій комерційних банків у цінні папери	Зниження нормативів на вкладення в цінні папери певного рівня і якості, і, навпаки, посилення нормативів щодо вкладень в папери дочірніх і залежних товариств	Підвищення ліквідності вітчизняного ринку цінних паперів, зростання попиту на організованому ринку призведе до стимулювання організацій здійснювати публічні розміщення, що, в подальшому, позитивно позначиться на показнику капіталізації
Професійний учасник	Скорочення клієнтської бази індивідуального довірчого управління	Розробка внутрішньобанківських стратегій по залученню клієнтів	Залучення нових інвесторів на ринок цінних паперів, зростання ліквідності ринку, отримання банками додаткового доходу

Джерело: розроблено авторами

Висновки. За результатами дослідження стану діяльності вітчизняних банків на ринку цінних паперів зроблено наступні висновки:

На сьогоднішній день комерційні банки є універсальними установами для розвитку економіки країни. Шляхом виконання широкого спектру операцій, укладення різних угод комерційні банки стали виконувати не тільки функції ощадного інституту, а й виступати в якості професійних учасників ринку цінних паперів.

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку станом на 2020 року, становив 113,4 млрд грн.

Досліджено та здійснено аналіз динаміки показників обсягубіржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту 2020 р.

Виявлено, що найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом 2020 р. належить ОВДП – 328,7 млрд грн, а найменший обсяг – державним деривативам – 2,82 млн грн.

З'ясовано, що протягом січня-грудня 2020 року порівняно з даними аналогічного періоду 2019 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі збільшився на 10%.

Зазначено ряд переваг випуску облігацій і легкість проведення процедури емісії депозитних і ощадних сертифікатів.

Представлено шляхи вдосконалення та рекомендації щодо розвитку банківських установ на ринку цінних паперів з метою збільшення власних пасивів.

Переконані, що із впровадженням нововведень за основними напрямками ведення бізнесу в цьому секторі, банківські установи займуть належне місце на світовому фондовому ринку. У такій ситуації вітчизняний законодавець повинен чітко регламентувати положення банківських установ за кожним із видів діяльності на ринку цінних паперів.

Список використаних джерел:

1. Васюренко О. В., Волохата К. О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 463 с.
2. Луців Б. Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України : Фінанси України. 2009. № 9. С. 67-77.
3. Мозговий О. М. Фондовий ринок: навч. посіб. К.: КНЕУ, 1999.
4. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України №3480-IV від 24.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1491296480899025#Text> (дата звертання 07.04.2021)
5. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку : Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
6. Бурковська А. В., Мікуляк К. А. Прогнозування конкурентоспроможності комерційних банків у сучасних умовах. Електронне наукове видання з економічних наук «ModernEconomics», Випуск №1. 2017. С. 9-17.

7. Дема Д. І. Абрамова І. В., Недільська Л. В. Фінансовий ринок : навч. посіб. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 448 с.
8. Полторак А. С. Боднар О. А., Іваненко Г. Ю. Розвиток банківської системи України як напрям зміцнення її фінансової безпеки./ Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 19 листопада 2018 р.). Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2018. С.326-327.
9. Шкварчук Л. О. Фінансовий ринок : навч. посіб. К. : Знання, 2013. 382 с.

K. Belinska. TRENDS IN DOMESTIC ACTIVITY BANKS IN THE SECURITIES MARKET: WAYS TO IMPROVE THEM

In article the activities of domestic banks in the securities market. The dynamics of indicators of stock exchange contracts with securities are investigated. The volume and number of shares are investigated. Noted, a number of benefits of issue of bonds. The ways to improve the development of domestic banks in the stock market are presented.

Keywords: shares; bonds; savings and deposit certificates; bills; securities market; issuer; investor.

*Науковий керівник – канд. екон. наук, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Боднар О. А.**,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 338:334.7

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ АГРОХОЛДИНГІВ УКРАЇНИ

***Д. Чинко**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Анотація: здійснено аналіз земельного банку, кількості працівників та фінансових результатів діяльності агрохолдингів України. Досліджено особливості та спеціалізацію агроформувань.

Ключові слова: агрохолдинг, земельний банк, фінансові результати.

Постановка проблеми. Виникнення агрохолдингових формувань має свої передумови, пов'язані з економічними привілеями великотоварного виробництва. Ситуація, яка відбувалася в аграрному секторі декілька десятиліть тому, зумовила різні проблеми щодо функціонування малих, середніх та, в деяких випадках, великих сільськогосподарських підприємств (агрохолдингів).

В умовах глобалізації, одиничні компанії не в змозі гідно конкурувати з високоефективними великомасштабними агрокомпаніями. Такі формування, очевидно, повинні підвищити можливість конкуренції для всіх учасників

аграрного виробництва на всіх ринках, щоб не виникало загроз продовольчій безпеці країни.

Становлення та необхідність подальшого розвитку агрохолдингових компаній в Україні є відповіддю викликам сучасного ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі дослідженню особливостей розвитку агрохолдингів та проблем їх функціонування присвячено праці А. Данкевича [2], О. Бородіної [4], В. Гейця [4], А. Гуторова [4], Дж. Бейлі та ін.

Метою дослідження є аналіз стану розвитку агрохолдингів України із визначенням рівня їх прибутковості.

Виклад основного матеріалу. Виникнення агрохолдингів змінило ситуацію в селах. Агрохолдинги, як правило, – це чисто бізнесові проекти, основною метою яких є примноження капіталу їхніх засновників [1]. Стан функціонування таких проектів, на сьогодні, має свою специфіку. З кожним роком в аграрному секторі відбувається зменшення кількості с.-г. підприємств через те, що вони переходять під контроль агрохолдингів.

Важливим аспектом агрохолдингових компаній є можливість розвитку конкурентоспроможності схожих підприємств шляхом раціонального використання залученого капіталу. Ринок дає можливість нарощувати обсяги виробництва через багато функцій (залучення кредиту на довгий строк, випуск цінних паперів і т. д.).

Важливим чинником, який допомагає закликати бізнес в аграрний сектор – можливість акумуляції досить великих земельних масивів при їх оренді та можливість купівлі цієї землі при умові функціонування ринку с.-г. землі, результатом чого є підвищення загальної ефективності с.-г. виробництва, адже останні завдяки використанню кращих технологій на значних земельних площах отримують більше дешевшої продукції, тоді як фермери заповнюють ринкову нішу трудомісткої продукції, виробництво якої в сучасних умовах вони забезпечують ефективніше [2].

В Україні недостатньо відчувається баланс в аграрному бізнесі, що заважає використовувати землю, ресурси, техніку так, щоб отримувати найкращі результати. Українські агрохолдинги намагаються отримувати позитивні фінансові результати, реєструючи свої компанії в офшорних зонах, або в країнах, де відсотки на започаткування та ведення бізнесу набагато менші. Країнами реєстрації агрохолдингів є Кіпр, Франція, Нідерланди, Люксембург, Велика Британія, Данія, Австрія. Більшість агрохолдингових компаній України зареєстровані в Кіпрі, оскільки країна є правонаступницею Угоди між урядами колишнього СРСР і Кіпру про позбавлення подвійного оподаткування доходів і майна (від 29.10.1982 р.), через що дивіденди та доходи оподатковуються за нульовою ставкою. По-друге, від 01.02.2006 р. №44-р Розпорядженням Кабінету Міністрів України були внесені зміни пов'язані з виключення переліку офшорних зон Кіпру, що на сьогодні не має можливості впровадити спеціальні правила оподаткування, передбачені ст. 161 Податкового кодексу Країни.

Такі офшорні зони дають можливість уникати сплати податку на прибуток, і сприяють вивезенню капіталу, але головна проблема для нашої країни полягає в тому, що ці агрохолдинги торгують своїми активами в обхід українського законодавства.

Перевагою фінансового механізму агрохолдингу є можливість головної компанії перерозподіляти ресурси, змінювати напрям фінансових потоків, здійснювати інвестиційні проєкти у своїй корпорації переважно завдяки власним джерелам фінансування. При їх нестачі холдинг залучає сторонні фінансові ресурси зі сторони, оскільки є платоспроможним і фінансово стійким.

Нині в Україні нараховується більше 50-ти великих агрохолдингів, які обробляють більше ніж 4519,7 тис. га землі. Такі структури активно інвестують фінансові активи в аграрний сектор економіки України (табл. 1).

Таблиця 2 Земельні ресурси найбільших агрохолдингів України у 2020 р.

Місце у Рейтингу	Назва	Земельний банк	Продукція, галузь
1	Кернел	558,0 тис. га	Соняшникова олія, зерно, кукурудза
2	МХП	368,0 тис. га	Курятина, м'ясопереробка, зернові
3	Agroprosperis	360,0 тис. га	Пшениця, кукурудза, соняшник
4	UkrLandFarming	358,0 тис. га	Яйця, зернові, скотарство
5	Астарта-Київ	209,0 тис. га	Цукор, кукурудза, пшениця
6	Контінентал Фармерз груп	195,0 тис. га	Картопля, насіння, зернові
7	Епіцентр Агро	160,0 тис. га	Зернові, олійні, насіння
8	Harveast	123,0 тис. га	Зернові, насіння, комбікорм
9	ІМК	121,0 тис. га	Зернові, олійні, молоко
10	Укрпромінвест-Агро	116,5 тис. га	Цукор, борошно, скотарство

Джерело: побудовано із застосуванням [5, 6]

У компанії Кернел 558 тис. га землі, площа угідь якої в 6 разів більше, ніж площа Києва. Однак при цьому виробничі потужності та штат персоналу в Кернел не найбільші серед конкурентів. Основними напрямками діяльності є виробництво соняшникової олії, вирощування зернових культур та кукурудзи.

Наступна трійка у даному рейтингу – МХП, Agroprosperis, UkrLandFarming, що володіють понад 300 тис. га землі, решта 5 знаходяться в межах 116 – 200 тис. га. Це досить маленькі земельні банки, якщо порівнювати їх з банками закордонних компаній, деякі з яких керують мільйонами гектарів [5]. Можливо, холдинги почнуть нарощувати земельний банк після того, як з 2024 року набере чинності другий етап закону про ринок землі, який відкриє до нього доступ юридичним особам, і компанії зможуть придбати ділянки у власність, замість того, щоб їх орендувати. З іншого боку, обмеження, прописані в законі, можуть навпаки ускладнити ситуацію [5, 6].

Кількість працівників даних бізнесових структур дещо відрізняється, що наочно демонструє рис. 1.

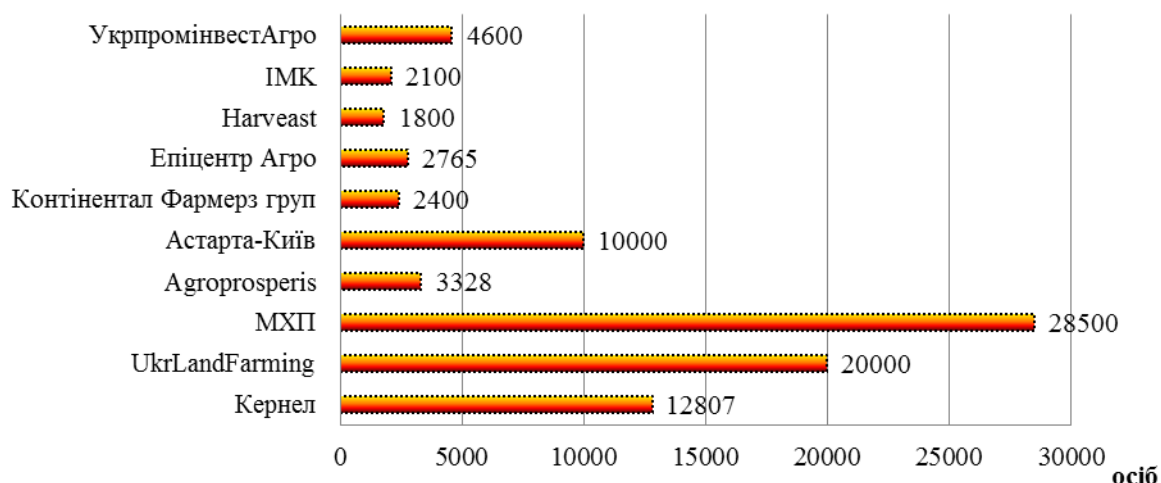

Рисунок 1 Кількість працівників найбільших агрохолдингів України

Джерело: побудовано із застосуванням [5]

Найбільшу кількість працівників має МХП – 28500 осіб, дещо менша кількість працює в UkrLandFarming – 20000 осіб, найменшу ж їх кількість серед досліджуваних агрохолдингів має Harveast – 1800 осіб.

Фінансові результати діяльності агрохолдингів неможливо оцінити, оскільки мають місце відсутність даних (табл. 3).

Таблиця 3 Фінансові результати агрохолдингів України, млн дол. США

Назва	Рік	Фінансовий результат
Кернел	2019	178,5
UkrLandFarming	2017	-158,6
МХП	2019	215,3
Agroprosperis	2016	Немає даних
Астарта-Київ	2019	1,9
Контінентал Фармерз груп		Немає даних
Епіцентр Агро	2019	130,0
Harveast		Немає даних
ІМК	2019	7,3
УкрпромінвестАгро	2016	Немає даних

Джерело: побудовано із застосуванням [5]

За 2019 рік найвищий чистий прибуток спостерігаємо у МХП. Холдинг спеціалізується на курятині, м'ясопереробці та зернових культурах. Негативний фінансовий результат отримав UkrLandFarming – 158,6 млн дол. США збитків.

У 2017 р. – останньому, коли компанія відкрито публікувала фінансові результати, при доході в 658,0 млн дол. США компанія пішла в глибокий мінус.

Наймолодший агрохолдинг із найбільших 10 – Контінентал Фармерз груп, який з'явився у 2019 р. в результаті злиття «МРІА Агрохолдинг» та CFG, об'єднана компанія займається виробництвом картоплі, насіння та зернових культур [5].

Варто зазначити, що лідери постійно змінюються, проте місце в десятці спромоглись зберегти лише три компанії: UkrLandFarming, Kernel та МХП.

З одного боку це прикро, але з іншого вказує на наявність чесної конкуренції в галузі та на можливість зростати та розвиватись для всіх агрокомпаній.

В цілому, правильний розвиток агрохолдингових компаній позитивно впливатиме на стан економіки країни та сектору, при цьому виникає необхідність активно використовувати свої переваги в залученні зовнішніх інвестицій. Держава має створити баланс між звичайними фермерами, малими підприємствами та великими компаніями, давати пріоритет розвитку малим та середнім формам бізнесу, адже вони більш органічно поєднуються із сільською місцевістю.

Висновки. Підсумовуючи діяльність агрохолдингів в Україні можна стверджувати, що їх роль у розвитку аграрного сектора є значною й підвищуватиметься у перспективі. Буде продовжуватися процес концентрації с.-г. землі агрохолдингами через її оренду та банкрутство неефективних аграрних підприємств.

Вважаємо, що агрохолдинги виступають запорукою створення сучасного конкурентоспроможного аграрного сектору, при цьому слід приділяти увагу державному регулюванню окремих аспектів їх діяльності.

Список літературних джерел:

1. Андрійчук В.Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства. *Економіка АПК*. 2013. №1. С. 3-15.
2. Данкевич А. Є. Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів. *Економіка АПК*. 2015. № 5. С. 139-147.
3. Ясиновський В. Не в агрохолдингах причина сільських бід. *Землевпорядний вісник*. 2012. № 7. С. 14-20.

4. Бородіна О.М., Геєць В.М., Гуторов А.О. та ін. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація. НАН України, Ін-т екон. та прогноз. К., 2012. 56 с.

5. Найбільші агрохолдинги України. URL: <https://bakertilly.ua/news/id49433>.

6. Онлайн Рейтинг агрохолдингів України 2020-2021 за розміром земельного банку від Agricultural Consulting. URL: <http://surl.li/vfcb>.

D. Chipko. CURRENT STATE OF DEVELOPMENT IN AGROHOLDINGS OF UKRAINE

Abstract: the analysis of the land bank, the number of employees and the financial results of agricultural holdings of Ukraine. Peculiarities and specialization of agricultural formations are investigated.

Key words: *agroholding, land bank, financial results.*

*Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Мікуляк К.А.,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 336:631

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

П. Коваль, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: зазначено особливості впровадження суб'єктами аграрного сектору фінансових технологій. Здійснено SWOT-аналіз Fendt MARS та Smart Crop Damage Identification (SCDI) на базі штучного інтелекту в аграрному секторі із виявленням сильних та слабких сторін, а також можливостей та загроз. Проаналізовано можливості застосування B2B та Big Data в діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: *аграрний сектор, фінансові технології, розвиток, цифрові технології.*

Постановка проблеми. В умовах стрімких глобалізаційних процесів перед суб'єктами аграрного сектору постає необхідність впровадження фінансових технологій з метою полегшення їх фінансово-господарської діяльності.

Розвиток фінансових технологій, поява організованих та систематизованих програм допомагають суб'єктам аграрного сектору аналізувати врожайність та вплив природних умов на її рівень, автоматизувати обладнання, що надає змогу збільшувати врожаї при мінімальному фізичному втручанні працівників. Поява таких технологій

породжує невизначеність та складність щодо впровадження та ефективного застосування на практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фінансові технології та фінансові послуги в аграрному секторі досліджували Лузан Ю. Я. [5], Білохатнюк В.О., Вдовенко Л.О., Гудзь О. Є. [4], Дем'яненко М.Я., Жук В.М., Фіщук Н. Ю. та ін.

Разом із тим, чимало питань стосовно запровадження фінансових технологій в аграрному секторі на сьогодні залишаються не достатньо вивченими, потребуючи подальшого ґрунтовного розгляду.

Виклад основного матеріалу. В умовах стрімкого розвитку технологій на ринку з'являються все більш новітні та автоматизовані програми, завдяки яким власники аграрної продукції мають можливість у більших масштабах вирощувати аграрну продукцію та реалізовувати на ринок за найбільш актуальною ціною.

Штучний інтелект є інноваційною розробкою за якою тягнеться увесь світ, включаючи аграрний сектор. Автоматизовані машини, які здійснюють свою діяльність відповідно до запрограмованого циклу стають дедалі поширеними. Наприклад, аграрна компанія Fendt MARS використовує малих автоматизованих роботів, які здійснюють садіння культур групою як «рій», що складається з 6-12 одиниць, і завдяки чому охоплює 1 га/год. За допомогою супутникової навігації та резервного зв'язку система здійснює посадку та вносить інформацію в «Хмару» без перебоїв. Проте, даний проєкт призначений тільки для сівби кукурудзи та перебуває на етапі реалізації.

Ще однією автоматизованою системою в аграрному секторі є Smart Crop Damage Identification (SCDI), за допомогою якої безпілотні автономні роботи працюють як єдине ціле й на основі програмного забезпечення роблять тривимірне зображення в небі та реєструють пошкодження рослин тваринами або погодними умовами. Ці дві системи автоматизованих роботів вже мають можливість самостійно здійснювати свою діяльність та вести її аналітичний опис відповідно до програмування, що робить їх наступним

кроком у майбутнє штучного інтелекту, SWOT-аналіз застосування яких відображено у табл. 1.

Таблиця 1 SWOT-аналіз застосування Fendt MARS та Smart Crop Damage Identification (SCDI) на базі штучного інтелекту в аграрному секторі

Сильні сторони Strengths	Валовий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк*Ео	Слабкі сторони Weaknesses	Валовий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк*Ео
1. Операційна діяльність, в якій відсутні людські слабкості	0,3	6	1,8	1. Відсутність самостійної обробки даних при наявності людської помилки в алгоритмі циклу праці	0,3	8	2,4
2. Здійснення операцій на полі в режимі 24/7	0,4	7	2,8	2. Немоżliвість доступу при вимкненні електромережі	0,4	7	2,8
3. Можливість управління декількома операціями одночасно	0,3	6	1,8	3. Робота тільки в рамках запрограмованої діяльності	0,3	6	1,8
Усього:			6,4	Усього:			7,0
Можливості Opportunities	Валовий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк*Ео	Загрози Threats	Валовий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк*Ео
1. Автоматизоване додавання інформації до головного серверу	0,4	9	3,6	1. Скорочення робочих місць	0,3	8	2,4
2. Можливість самостійно виконувати працю відповідно до запрограмованого циклу	0,2	9	1,8	2. Загроза вірусних атак	0,3	10	3
3. Збільшення масштабів вирощування якісної продукції	0,4	6	2,4	3. Наявність хакерських атак	0,4	10	4
Усього:			7,8	Усього:			9,4

Джерело: розробка автора

Так, у даних технологіях переважає категорія загрози, оскільки побідні технології передбачають вільну свободу для влади над ресурсами та діями, які неможливо контролювати. Дані загрози впливають на скорочення робочих місць, а відтак і на економічно-активне населення, яке змушене від'їжджати за кордон у пошуках роботи.

Наступною загрозою є вірусні атаки, оскільки всі системи, що побудовані на базі ОС (операційна система) потенційно піддаються вірусним атакам. Автоматизоване підприємство є більш податним під подібні загрози, а компенсація робочої сили неможлива на даних підприємствах, тому більшість підприємств витрачають великі фінансові ресурси на забезпечення захисту від подібних загроз, зважаючи на постійний ризик їх існування та неможливості усунення.

Ще однією подібною загрозою до атак з боку зламу є хакерські атаки (4 бали), що мають на меті завдання збитків конкурентам. При цьому, захищеність певної системи призводить до збільшення кількості зламів.

У цілому, загрози для підприємств складають 9,4 бала, що є найбільшим ризиком використання подібних фінансових технологій. Дані загрози будуть існувати завжди та зазнавати збитків як самим підприємством, так і населенням країни.

Єдиним на сьогодні шляхом зниження ймовірності настання ризиків та втрати ресурсів є пошук середини між автоматизованими системами та робочою силою.

Наступним показником за оцінкою є можливості впровадження фінансових технологій (7,8 бала), які передбачають: автоматизоване додавання інформації до головного серверу (спрощеність системи для користувачів, а також зменшення контролю за діяльністю, що стає більш вигідним для власників аграрного бізнесу, де є велика частка паїв та тварин), можливість автоматизованими системами самостійно виконувати роботу відповідно до запрограмованого циклу (відсутність людських слабкостей, що підвищує рівень врожайності через цілодобову систему дій), збільшення масштабів вирощування якісної продукції (операційна діяльність автоматизованих систем дає можливість здійснювати велику кількість різних операцій на полі, що робить їх різносторонніми помічниками при вирощуванні культур). Разом із тим, при зникненні електроенергії, а звідси та доступу до мережі, втрачається корисність робіт. Не менш важливою та

ключовою є загроза нападів зі сторони хакерів, що може призвести до пошкодження культур або повного відключення процесу вирощування культур.

При застосуванні даних фінансових технологій кількість наявних робочих місць на підприємстві знизиться, проте з'являться нові: головний спеціаліст або головний механік на ринку, а загалом і нові спеціальності у закладах вищої освіти, що призведе до розквіту останніх.

Поряд із вирощуванням продукції важливого значення набуває її реалізація, що супроводжується застосуванням електронних рахунків, через які суб'єкти аграрного сектору здійснюють обіг власних коштів на основі купівлі й продажу продукції. Важливого значення набувають веб ресурси та онлайн-сервіси із новим рівнем представленої інформації щодо вирощування та збуту продукції, дизайном сайту.

Але з подальшим активним розвитком технологій у фінансовій сфері та аграрному секторі у банківських установ та власників аграрного бізнесу з'являється спільний ворог – хакери.

Платіжний процесор Visa запускає блокчейн-систему для транскордонних бізнес-платежів під назвою B2B Connect. Мережа надає унікальну систему управління конфіденційною інформацією і платіжними послугами для бізнесу за допомогою транзакційних платежів [3]. Ця система спростить життя й скоротить час на здійснення транзакцій за допомогою унікальної функції цифрової ідентифікації – банківських реквізитів та номерів рахунків. Завдяки блокчейну система матиме захист й швидкість обміну даних підвищиться, що, у свою чергу, спростить фінансову діяльність більшості аграрних підприємств.

Big Data – система, яка має ряд переваг у порівнянні з людиною, дає змогу краще та швидше оцінювати ризики, чинники впливу на ситуації та можливість здійснювати прогнози щодо вирішення тих або інших проблем, нести в собі всю інформацію про культури та врожайність, що робить

систему більш привабливою для суб'єктів аграрного сектору, в частині передбачення природних лих та попередження ймовірності втрати врожаю.

Висновки. Аналіз застосовуваних фінансових технологій в аграрному секторі свідчить про значний їх вплив на тенденції розвитку в майбутньому. Такі технології дозволяють покращити врожайність вирощуваних культур, швидкість прийняття рішення щодо ризиків, які потенційно можуть виникати у процесі фінансово-господарської діяльності.

Фінансові технології надають можливість збільшувати кількість вирощеної та реалізації продукції за рахунок цілодобового режиму онлайн-продажів, B2B – здійснювати платежі між різними економічними суб'єктами миттєво та з низьким рівнем ризику. BigData дозволяє систематично вести облік всіх культур на підприємстві, а також виявляти ризики виникнення природних лих та попереджати втрату врожаю. Подальших досліджень потребують питання удосконалення законодавчого регулювання ризиків, що можуть виникати при впровадженні фінансових технологій у діяльність суб'єктів аграрного сектору.

Список літературних джерел:

1. Объем трансграничных b2b-платежей в блокчейне к 2024 году превысит \$4 трлн. URL: <http://bit.do/obem-transgranichnyh-b2b-platezhej>.
2. Шок от Visa! Блокчейн-система B2B Connect для трансграничных бизнес-платежей. URL: <http://bit.do/blokchejn-sistema-b2b-connect>.
3. Що таке blockchain і для чого він потрібен» «Астролябія» видавництва. URL: <http://bit.do/sho-take-blokchejn>.
4. Гудзь О. Є. «Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами». *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. №2. URL: <http://bit.do/cifrova-ekonomika>.
5. Лузан Ю. Я. Аграрні трансформації та селянські господарства в системі продовольчої безпеки України. *Економіка АПК*. 2020. №5. URL: <http://eapk.org.ua/contents/2020/05/6>.

P. Koval. THE INFLUENCE OF FINANCIAL TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Abstract: features of introduction of financial technologies by subjects of agrarian sector are specified. A SWOT analysis of Fendt MARS and Smart Crop Damage Identification (SCDI) based on artificial intelligence in the agricultural sector was identified, identifying strengths and

weaknesses, as well as opportunities and threats. Possibilities of B2B and Big Data application in the activity of agricultural enterprises are analyzed.

Key words: agricultural sector, financial technologies, development, digital technologies.

*Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Мікуляк К.А.,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 351.82.639.21

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ю. Сизоненко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-8942-5544

У статті розкрито теоретико-правові засади державного регулювання аграрного сектору економіки, висвітлено його сутність, наведено нормативно-правове забезпечення, яким керуються у своїй діяльності суб'єкти аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор, державне регулювання, нормативно-правове забезпечення.

Постановка проблеми. Сільське господарство є галуззю зі своїми особливостями та винятковою актуальністю для економічної та соціальної безпеки держави. Водночас ефективність та стабільність цієї галузі безпосередньо залежить від ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств та сприятливих зовнішніх умов, що покликані стимулювати зростання галузі. Багато в чому великого значення набуває державне регулювання сільського господарства, адже воно є провідною галуззю економіки України й повинно належним чином регулюватися державою з метою постійного удосконалення та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного регулювання в аграрному секторі досліджували у своїх працях чимало науковців, зокрема: Л. М. Березіна [1], О. Ю. Коваленко [5], О. В. Ковальова [6] та ін.

Метою дослідження є систематизація нормативно-правового забезпечення щодо регулювання державою діяльності аграрного сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Історично доведеною вважається наукова позиція стосовно того, що здійснення будь-якої політики потребує наявності держави, яка є провідником інтересів суспільства та його представників і сформувалася в процесі еволюції етнічних об'єднань як представницький орган. У довідковій та енциклопедичній літературі зазначено, що «держава – це організація економічної, політичної та ідеологічної влади в суспільстві, за допомогою якої забезпечується її цілісність і безпека, здійснюється виконання загальнолюдських та класових соціально-економічних функцій» [3, С. 313]. Зазначені методологічні принципи існування держави реалізуються шляхом застосування механізму стимулювання, а також державного регулювання економіки [6, С. 10]. У результаті цього держава є ідеологом процесів структурних змін, здійснює контроль, формує підстави для санкцій в разі недотримання суб'єктами визначених законодавчих норм і правил, як складових регуляторної структурної політики [6].

Державне регулювання в аграрному секторі можна охарактеризувати як систему економічно-правових засобів, спрямованих на встановлення ринкових відносин, роздержавлення, приватизацію, підприємництво, розвиток села і різних форм господарювання з метою покращення організації виробництва і доведення сільськогосподарської продукції до споживача [1].

Метою державного регулювання є гармонізація та розвиток внутрішньогалузевих та міжгалузевих зв'язків, регулювання попиту й пропозиції на товари, стимулювання виробництва нових продуктів, охорона навколишнього природного середовища, фінансова підтримка, здійснення яких забезпечується економічними важелями, інтеграцією та кооперацією виробничих процесів.

Об'єктами державно-правового регулювання є матеріальні засоби й форми ведення аграрного бізнесу, суб'єктами ж виступають органи законодавчої та виконавчої влади, у тому числі місцеві адміністрації.

До основних загальних законодавчих актів, що регулюють сільське господарство слід віднести:

1. Цивільний кодекс України, в якому розглядаються загальні положення про юридичних осіб, в тому числі сільськогосподарських, їх права та обов'язки [16];

2. Господарський кодекс України, який розкриває основні засади господарської діяльності, господарські зобов'язання, відповідальність за правопорушення у сфері господарювання, особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання, у тому числі в сільському господарстві [2];

3. Земельний кодекс України, який регулює земельні відносини, пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням землею [4];

4. Закон України «Про особисте селянське господарство», в якому зазначаються правові, організаційні, економічні та соціальні засади ведення особистого селянського господарства [12];

5. Закон України «Про господарські товариства», що визначає поняття та види господарських товариств, правила щодо їх створення й діяльності, а також права та обов'язки учасників та засновників [9];

6. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство», в якому обумовлені правові, економічні, соціальні та організаційні умови діяльності колективного сільськогосподарського підприємства та який спрямований на забезпечення повної самостійності зазначеного підприємства, реалізацію його можливостей як суб'єкта господарювання, визначає його права та обов'язки у здійсненні господарської діяльності [11];

7. Закон України «Про фермерське господарство», що оприлюднює правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян в аграрному секторі та спрямований на створення відповідних умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної с.-г. продукції, її

переробки та реалізації на внутрішньому й зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання та охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України [15];

8. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію», в якому зазначаються правові, організаційні, економічні та фінансові особливості утворення та діяльності с.-г. кооперативів [14];

9. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України», що висвітлює основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення [10].

До деяких спеціальних законодавчих актів, які регулюють фінансові відносини сільського господарства, належать:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність», метою якого є правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банківських установ в Україні та створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банківських установ, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника [7];

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [8].

Державне регулювання є обов'язковим компонентом функціонування аграрного сектору в частині розв'язання соціальних проблем, забезпечення створення сільської інфраструктури та підтримки соціального балансу між містом та сільською місцевістю.

Висновки. Отже, державне регулювання сільського господарства є заснованою на законодавстві однією із форм державного впливу на суб'єктів аграрного сектору національної економіки шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на коригування

економічної діяльності щодо досягнення сільським господарством максимальної ефективності для задоволення потреби населення у продуктах харчування, а промисловості – у сировині.

Система державних програм є найважливішим інструментом реалізації державної політики в аграрному секторі. Ключовими цілями реалізації програм є не тільки зростання частки вітчизняних продуктів, а й створення нових робочих місць, підвищення оплати праці, розширення ринку готової продукції.

Список літературних джерел:

1. Березіна Л. М. Світовий досвід державного регулювання АПК: уроки для України. *Наук. вісник ЛНАУ*. 2010. № 16. URL: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/ekon/2010_16/Beresina.pdf (дата звернення: 23.05.2021).
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 23.05.2021).
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / редкол. : С. В. Мочерний та ін. Київ : Видавничий центр «Академія». 2000. 864 с.
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 23.05.2021).
5. Коваленко О.Ю. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_40.
6. Ковальова О. В. Структурна політика та трансформації в аграрному секторі економіки: монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ». 2019. 320 с.
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 24.05.2021).
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 24.05.2021).
9. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення: 24.05.2021).
10. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення: 24.05.2021).

11. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14.02.1992 № 2114- XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-12> (дата звернення: 28.05.2021).
12. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003. № 742-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15> (дата звернення: 28.05.2021).
13. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 № 400- XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12> (дата звернення: 28.05.2021).
14. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 № 469/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.05.2021).
15. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення: 28.05.2021).
16. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 28.05.2021).

Y. Syzonenko, *applicant higher education, Mykolayiv National Agrarian University*

STATE REGULATION OF ACTIVITY OF AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY OF UKRAINE

The article reveals the theoretical and legal principles of state regulation of the agricultural sector of the economy, highlights its essence, provides regulatory and legal support, which are guided in their activities by the subjects of the agricultural sector.

Keywords: *agricultural sector, state regulation, normative-legal provision.*

*Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Мікуляк К.А.,
Миколаївський національний аграрний університет*

**Студентський науковий вісник
обліково-фінансовий факультет
2020-2021**

**Випуск 1 (21). Частина І.
Економічні науки**

Технічний редактор: Приймак К.О.

Комп'ютерна верстка: Приймак К.О.

Загальний координатор заходу – Вишневська О.М.

Публікації розміщено за їхнім надходженням.